

Det brottsförebyggande arbetet i Sverige

Nuläge och utvecklingsbehov 2025

Brå – kunskapscentrum för rättsväsendet

Myndigheten Brå verkar för att brottsligheten minskar och tryggheten ökar i samhället. Det gör vi genom att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet, brottsbekämpning och brottsförebyggande arbete, till främst regeringen, rättsväsendets myndigheter och brottsförebyggande aktörer, men även till allmänheten.

Publikationen finns som pdf på www.bra.se. På begäran kan Brå ta fram ett alternativt format. Frågor om alternativa format skickas till tillgangligt@bra.se

Vid citat eller användande av tabeller, figurer och diagram ska källan Brå anges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovspersonens tillstånd.

ISBN: 978-91-88599-72-8
urn:nbn:se:bra-1241

© Brottsförebyggande rådet 2025
Författare: Sara Afifi och Ida Larsson

Illustrationer: Susanne Engman
Produktion: Hellsten Kommunikation
Tryck: Exakta print AB

Brottsförebyggande rådet, Box 1386, 111 93 Stockholm
Telefon 08-527 58 400, e-post registrator@bra.se, www.bra.se

Förord

Det här är den nionde rapporten om Sveriges brottsförebyggande arbete som Brottsförebyggande rådet (Brå) redovisar på uppdrag av regeringen. Rapporten beskriver hur det brottsförebyggande arbetet bedrivits och utvecklats lokalt, regionalt och nationellt under 2024. Rapporten lyfter fram centrala utvecklingsbehov i det brottsförebyggande arbetet, i år särskilt hur kommunerna arbetar utifrån den nya lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete.

Förhoppningen är att de resultat som presenteras i rapporten kan användas som ett underlag för beslut om prioriteringar och vidare satsningar på det brottsförebyggande arbetet.

Författare till rapporten är projektledare och utredare Sara Afifi samt utredare Ida Larsson. I arbetet med datainsamling och analys har även utredare Amandha Larsson Ek deltagit. Brå vill tacka alla lokala, regionala och nationella aktörer som på olika sätt bidragit med underlag till rapporten. Utan er hjälp hade den inte blivit lika gedigen.

Stockholm i mars 2025

Jonas Trolle
Tf generaldirektör

Karin Svanberg
Enhetschef

Innehållsförteckning

SAMMANFATTNING	6
1 INLEDNING	10
2 LOKALT BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE	12
2.1 Hur har arbetet undersökts?	13
2.2 Det brottsförebyggande arbetets förutsättningar och utveckling	15
2.3 Arbetet med åtgärder i kommuner och lokalpolisområden	22
2.4 Implementeringen av Polisens brottsförebyggande strategi	28
2.5 Samverkan och samordning i det lokala arbetet	31
2.6 De lokala stödbehoven	45
3 REGIONALT BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE	48
3.1 Hur har arbetet undersökts?	49
3.2 Länsstyrelsernas stöd till kommuner och lokalpolisområden	50
3.3 Polisregionernas och polisområdenas stöd till lokalpolisområden	63
3.4 De regionala samordnarnas förutsättningar och utmaningar	68
3.5 Fokus för det regionala arbetet framöver	70
4 NATIONELLT BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE	72
4.1 Hur har arbetet undersökts?	73
4.2 Nya strategier och program med betydelse för det brottsförebyggande arbetet	73
4.3 Fokusområden för det nationella brottsförebyggande arbetet	75
4.4 Behov och utmaningar i det nationella arbetet	85

5 BRÅS UTVECKLINGSARBETE	91
5.1 Brås praktisknära stöd utvecklas och går in i ny fas.....	93
5.2 Brås utbildningar fortsätter att utvecklas utifrån nya behov och ny kunskap	97
5.3 Antalet ansökningar till Brå om ekonomiskt stöd har ökat	97
5.4 Brå fortsätter att utveckla och sprida kunskap om brottsförebyggande arbete	101
5.5 Nationell och regional samordning utvecklas för att möta nya behov	106
6 SLUTSATSER OCH DISKUSSION	109
REFERENSER.....	113
BILAGA 1	116
Metoder som använts för att undersöka det brottsförebyggande arbetet	116
BILAGA 2.....	124
Tidsserier för utvecklingen av det lokala brottsförebyggande arbetet.....	124
BILAGA 3.....	128
Nationella initiativ 2024	128
BILAGA 4.....	134
Ekonomiskt stöd 2024	134

Sammanfattning

Brå har i uppdrag att årligen ge en övergripande bild av hur det brottsförebyggande arbetet i Sverige bedrivs och utvecklas på lokal, regional och nationell nivå. Rapporten bygger främst på underlag från enkätundersökningar som Brå genomfört under våren 2024. Enkäterna var riktade till kommuner, lokalpolisområden, länsstyrelser och polisregioner. Till rapporten har även information samlats in via fokusgruppsintervjuer, dokumentstudier, omvärldsbevakning och Brås kontaktytor i arbetet med stöd till brottsförebyggande aktörer.

Liksom de senaste åren har det brottsförebyggande arbetet i Sverige haft fokus på lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete, och Polismyndighetens strategi för det brottsförebyggande arbetet.¹ Rapporten lägger därför en tonvikt på dessa styrdokument, men beskriver också andra delar av utvecklingen av det brottsförebyggande arbetet under 2024. I årets rapport läggs också särskild tonvikt på samordning och samverkan i det brottsförebyggande arbetet.

Det lokala brottsförebyggande arbetet

Förutsättningarna för det lokala brottsförebyggande arbetet har etablerats i allt högre utsträckning runt om i landet. Lagen (2023:196) tycks ha ett starkt genomslag och många lokalpolisområden har implementerat myndighetens strategi. Fler brottsförebyggare än någonsin tidigare, inom både polis och kommun, uppger att de kan avsätta mer än halva arbetstiden till frågorna. Fler kommuner än någonsin tidigare genomför också kartläggningar och analyser av den lokala brottsligheten, och även om färre kommuner hade färdiga åtgärdsplaner än åren innan uppgav många att de var igång med åtgärdsplansarbetet.

Trots att det brottsförebyggande arbetet inom kommun och polis stärkts i många avseenden kvarstår tidigare års utmaningar med att göra orsaksanalyser, och att utforma åtgärder mot lokal brottsproblematik. Exempelvis visar enkätundersökningen att åtgärder genomförs riktade mot problem som inte identifierats i den lokala lägesbilden.

En av de viktigaste förutsättningarna för det brottsförebyggande arbetet är enligt samordnare och kommunpoliser att arbetets ledning och styrning är tydlig. På vissa håll uppges lagen (2023:196) och polisens brottsförebyggande strategi ha medfört att den lokala ledningen prioriterar det brottsförebyggande arbetet högre än tidigare. Än fler beskriver dock att bristande ledning och styrning är en stor utmaning. Bristande prioritet och förståelse för arbetet på ledningsnivå medför bland annat att arbetet ges för knappa resurser. I och med det försvåras långsiktigheten i arbetet.

1 Dessa benämns härnäst i kort form som "Lagen 2023:196" och "polisens brottsförebyggande strategi".

Samordning och samverkan

Kommuners brottsförebyggande samordnare och kommunpolisler framhåller att en framgångsfaktor för arbetet är samverkan mellan kommun och polis. Samverkan mellan parterna upplevs ofta fungera väl och har på många håll utvecklats positivt. I vissa fall behöver det dock tydliggöras att det brottsförebyggande arbetet är polisens och kommunens gemensamma ansvar, och inte något som den ena eller andra parten ansvarar för.

Kommunernas samverkan med andra externa aktörer är också relativt utbredd, men sällan formaliserad. Det gäller till exempel samverkan med civilsamhälle och näringsliv. Enligt intervjuade brottsförebyggare ligger fokus för arbetet med samordning och samverkan på det interna arbetet. Många arbetar med att skapa och utveckla fungerande strukturer för samverkan och samordning mellan de kommunala verksamheterna.

Det regionala brottsförebyggande arbetet

Det regionala stödet som länsstyrelserna och polisen gett kommuner och lokalpolisområden under det gångna året har framför allt handlat om att stödja implementeringen av lagen (2023:196) och polisens brottsförebyggande strategi. Dessutom har myndigheterna arbetat med att inrätta samverkansstrukturer för att motverka barn och ungas involvering i organiserad brottslighet (BOB).

Inom flera polisregioner har samordnare för det brottsförebyggande arbetet också inrättats på polisområdesnivå. Polisområdets stöd tenderar att vara mer praktisknära jämfört med det regionala. Länsstyrelserna som också utvecklat praktisknära stöd ihop med Brå upplever att stödformen är framgångsrik eftersom den kan anpassas efter lokalspecifika behov.

Förutsättningarna för de regionala samordnarnas arbete har över tid förbättrats, men samtidigt breddas samordnarnas uppdrag. För att det regionala stödet ska kunna fortsätta utvecklas i samma takt som det lokala arbetet menar de regionala samordnarna att de behöver mer resurser i takt med att uppdragen breddas, men också mer kunskap om exempelvis statistik och verkningfulla metoder. De understryker dessutom att det nationella stödet till det brottsförebyggande arbetet behöver vara samordnat och anpassat efter regionala och lokala behov.

Det nationella brottsförebyggande arbetet

De senaste årens ambitionshöjning inom det brottsförebyggande arbetet har fortsatt under 2024. Bland annat har tre nya strategier och ett nytt åtgärdsprogram² med bäring på det brottsförebyggande arbetet presenterats, och reformtakten kring andra initiativ är hög. Särskilt har initiativ tagits för att bekämpa den organiserade brottsligheten. Uppdrag har getts för att motverka kriminella ekonomier, barn och ungas involvering i kriminella nätverk, återfall i brott och för att förstärka skyddet för särskilt utsatta grupper. Särskilt tydligt är initiativet att stärka samverkan kring barn och unga som riskerar att begå eller begår grova brott.

² Skr 2023/24:56; Skr 023/24:67; Skr. 2023/24:68; Regeringens skrift dnr A2024/00869.

Allt flera myndigheter arbetar förebyggande med tydligare roller och ansvar inom området nationellt brottsförebyggande arbete. Det ställer i sin tur krav på samverkan mellan myndigheterna. Det finns behov av att hitta nya samverkansformer och förstärka befintliga nätverk. Brå har en central roll i att samordna de nationella myndigheterna och stödja dem med kunskap om brottsförebyggande arbete.

Brås utvecklingsarbete

Brås roll som sammanhållande och drivande av utvecklingen inom det brottsförebyggande arbetet har växt. Allt fler av de brottsförebyggande aktörerna lokalt, regionalt och nationellt vänder sig till Brå för stöd och råd. De lokala aktörerna uttrycker att de har nytta av stödet för många delar i sitt arbete. Samtidigt är det en utmaning för myndigheten att effektivt använda befintliga resurser för att möta och omhänderta nya förväntningar och uppdrag, och samtidigt förvalta befintlig verksamhet.

Brå arbetar med stöd till brottsförebyggande arbete såväl indirekt som direkt. Brå ger direkt stöd till brottsförebyggare lokalt, regionalt och nationellt. Det handlar till exempel om det behovsanpassade praktisknära stöd som Brå ger till lokala aktörer, men också om att utveckla och sprida kunskap och information som behövs för att bedriva ett kunskapsbaserat arbete på alla nivåer. Brå arbetar också mer indirekt med stöd genom att bygga upp en kunskapsbas om brottsförebyggande arbete som används i utformningen av det direkta stödet. Kunskapsbasen byggs kontinuerligt på genom Brås uppföljningar, utvärderingar, statistikproduktion och omvärldsbevakning.

Som svar på de stödbehov som lokala brottsförebyggare uttryckt i tidigare års uppföljningar har Brå under 2024 tillsammans med brottsförebyggare på lokal, regional och nationell nivå arbetat med att ta fram flera stöd. Till exempel har Brås webbutbildningar byggts ut med inriktningar mot kommunala beslutsfattare och mot arbetet med barn och unga i kriminella miljöer. Brå har också reviderat handboken Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete, tillsammans med Polisen, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) och länsstyrelserna. Parterna har dessutom inlett ett arbete med att ta fram ett stöd för arbetet med att välja åtgärder i det lokala brottsförebyggande arbetet. Dessutom har Brå gett praktisknära stöd till drygt 50 kommuner tillsammans med länsstyrelserna.

Brås slutsatser kring det brottsförebyggande arbetet i Sverige

Ikraftträdandet av lagen (2023:196), beslutet om Polismyndighetens brottsförebyggande strategi och de många andra nationella initiativ som tagits inom området de senaste åren, visar på att det sker en upprustning inom svenskt brottsförebyggande arbete. De nya styrdokumenterna verkar också ge effekter på arbetet lokalt. På många håll har arbetets prioritet ökat, förutsättningarna förbättrats och det lokala arbetet sker kunskapsbaserat i fler kommuner än någonsin tidigare.

Lagen, strategin och de andra nya initiativen innebär också att fler än tidigare deltar i det brottsförebyggande arbetet. Många avdelningar och funktioner inom kommuner och lokalpolisområden som tidigare inte arbetade brottsförebyggande deltar i dag i arbetet. Likaså

förväntas fler nationella myndigheter än tidigare bidra i arbetet. Det ställer ökade krav på samordning på alla nivåer, och det behöver därför säkerställas att samordnare lokalt, regionalt och nationellt har tillräckliga förutsättningar för att möta de nya uppdragen och de ökade förväntningarna. Inte minst med tanke på att implementeringen av lagen och Polismyndighetens strategi alltjämt pågår. Brå vill betona vikten av att ge kommuner, polisen och nationella myndigheter utrymme att "skynda långsamt" i utvecklingsarbetet.

Även om arbetet på många håll och många sätt utvecklats, behöver många kommuner och lokalpolisområden fortsatt tid att implementera ett kunskapsbaserat arbetssätt. Till exempel är det många kommuner som i dag inte väljer åtgärder utifrån den lokala lägesbilden, och arbetet med orsaksanalyser uppges fortsatt vara både utmanande och tidskrävande. Det behövs också utrymme för kommunerna och lokalpolisområdena att utveckla samverkan med civilsamhälle, näringsliv och region i det brottsförebyggande arbetet. På vissa håll behöver även samverkan mellan kommun och polis förbättras, och i sammanhanget vill Brå betona att ansvaret för det lokala brottsförebyggande arbetet delas mellan de två aktörerna. Med lagen har kommunen fått en tydligare roll som sammanhållande motor för det brottsförebyggande arbetet inom det geografiska området, men polisens ansvar för arbetet är lika stort som innan.

1 Inledning

Den här rapporten är den nionde av Brås årliga beskrivningar av landets brottsförebyggande arbete och utveckling. Den tas fram på uppdrag av regeringen.³ Rapporten ska ge en övergripande bild av hur det brottsförebyggande arbetet bedrivs och utvecklas på lokal, regional och nationell nivå samt belysa de mest centrala utvecklingsbehoven för det brottsförebyggande arbetet framöver. Rapporten ska också beskriva kommunernas arbete utifrån lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete. I årets rapport läggs särskild tonvikt på hur kommunerna samordnar det brottsförebyggande arbetet samt hur Polismyndighetens brottsförebyggande strategi implementerats.

Beskrivningarna av det lokala brottsförebyggande arbetet tar i huvudsak avstamp i lagen (2023:196) som trädde i kraft 1 juli 2023 och den brottsförebyggande strategi som Polismyndigheten beslutade om 2022.⁴ Strategin är även utgångspunkt för beskrivningarna av polisens arbete på regional nivå. Det regionala arbete som bedrivs av länsstyrelserna beskrivs i ljuset av den förordning som styr länsstyrelsernas arbete med att stödja och utveckla det brottsförebyggande arbetet lokalt (SFS 2016:1258) samt regeringsuppdraget till länsstyrelserna att utveckla det regionala stödet till kommunerna med anledning av den lagstiftning som nu trätt i kraft.⁵ De nationella brottsförebyggande strategier som regeringen presenterade under våren 2024 är också viktiga utgångspunkter för beskrivningarna i rapporten.⁶ Vidare beskrivs Brås utvecklingsarbete med utgångspunkt i regeringsuppdraget till Brå om att utveckla det nationella stödet i det brottsförebyggande arbetet.⁷

Rapportens avgränsningar och upplägg

Rapporten avgränsas till att beskriva brottsförebyggande arbete under kalenderåret 2024. Vidare avgränsas rapporten till att beskriva arbete där det primära syftet är att förebygga brott. Därmed har generella välfärdsinsatser inom exempelvis skola och socialtjänst eller arbete för att motverka segregation inte inkluderats, även om dessa kan bidra till att förebygga brottsligheten. En annan avgränsning är att inte heller repressiv brottsbekämpning har inkluderats.

3 Regeringsbeslut Ju2017/01526/KRIM.

4 Polismyndigheten 2022. Lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete (2023:196) kommer refereras till i kortform i rapporten som Lagen (2023:196). Polismyndighetens brottsförebyggande strategi kommer också att refereras till i kortform, som Polisens strategi eller strategin.

5 Regeringsbeslut Ju2023/00475.

6 Regeringens skrivelser 2023/24:68, 2023/24:67 och 2023/24:56.

7 Regeringsbeslut Ju2023/00472 m.fl.

Rapporten inleds med ett kapitel om det lokala brottsförebyggande arbete som bedrivs av kommuner och lokalpolisområden. Därefter följer ett kapitel om det regionala brottsförebyggande arbete som utförs av länsstyrelser och polisregioner, i synnerhet belyser kapitlet det stöd som de erbjuder kommunerna och lokalpolisområdena. Det brottsförebyggande arbete som bedrivs på nationell nivå beskrivs i nästkommande kapitel, följt av ett kapitel som särskilt beskriver Brås utvecklingsarbete. Rapporten avslutas med slutsatser som synliggör Brås bedömning av det brottsförebyggande arbetet i Sverige och de utvecklingsbehov Brå ser för arbetet framöver.

2 Lokalt brottsförebyggande arbete

RESULTATEN I KORTHET

- ➔ Lagen verkar ha gett effekt när det gäller att skapa förutsättningar för att kunna vidta kunskapsbaserade brottsförebyggande åtgärder. En övervägande majoritet av kommunerna har nu genomfört kartläggningar och orsaksanalyser.
- ➔ Även om kartläggningar genomförs, genomför många åtgärder mot brottsproblem som inte har identifierats i dessa, vilket medför risker för ineffektivt arbete. Endast var fjärde kommun har en åtgärdsplan som baseras på lägesbilden.
- ➔ Tydlig ledning och styrning av det brottsförebyggande arbetet är en viktig förutsättning. Flera samordnare och kommunpoliser beskriver att ledningen prioriterar arbetet högre sedan lagen (2023:196) och Polismyndighetens brottsförebyggande strategi tillkommit. Än fler framhåller dock bristande ledning och styrning som en stor utmaning.
- ➔ Brist på områdespoliser, eller områdespoliser vars tid för brottsförebyggande arbete ständigt behöver läggas på annat, påverkar möjligheterna att arbeta långsiktigt i lokalpolisområdena.
- ➔ Kommunerna upplever ökade svårigheter med att samordna arbetet internt inom kommunens organisation när fler förvaltningar deltar i arbetet. Samsyn, struktur och styrning är viktiga förutsättningar för samordning och samverkan.
- ➔ Samverkan präglar det brottsförebyggande arbetet lokalt, men det är nästan bara samverkan mellan kommun och polis som är formaliserad. Samverkan mellan kommun och polis fungerar ofta bra, men det behöver på vissa håll tydliggöras att ansvaret för det brottsförebyggande arbetet delas mellan aktörerna.
- ➔ Många lokalpolisområden har implementerat den brottsförebyggande strategin i relativt hög utsträckning, men det finns regionala skillnader.
- ➔ Kommuner och lokalpolisområden efterfrågar främst stöd i arbetet med orsaksanalyser och valet av åtgärder. Mer kunskap efterfrågas också kring vissa brottsproblem, till exempel ekonomisk och organiserad brottslighet.

I det här kapitlet beskrivs förutsättningarna för det lokala brottsförebyggande arbetet i kommuner och lokalpolisområden samt hur arbetet har bedrivits och utvecklats under 2024. Avsikten är att ge en bild av och bedöma nuläget, samt att tydliggöra vilka utvecklingsbehov som är mest angelägna att fokusera på under det kommande året. På så vis kan den här delen av rapporten förhoppningsvis vara ett vägledande underlag både för de lokala aktörerna själva, och för de aktörer som har till uppgift att stödja deras brottsförebyggande arbete.

Beskrivningarna och bedömningarna i kapitlet utgår från lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete som trädde i kraft den 1 juli 2023 samt Polismyndighetens brottsförebyggande strategi som beslutades 2022. Centralt för båda dessa styrdokument är att det lokala brottsförebyggande arbetet ska bedrivas systematiskt utifrån lokala problem och förutsättningar. Det handlar om att kommunerna och lokalpolisområdena behöver kartlägga och analysera den lokala brottsligheten, vidta åtgärder samt följa upp dessa. Arbetet med Polismyndighetens brottsförebyggande strategi har följts upp för första gången av Brå. Arbetet med lagen (2023:196) har följts upp för tredje året i rad, men för första gången sedan lagen trädde i kraft. I år har Brå valt att särskilt fokusera på att beskriva kommuners arbete med att samordna det brottsförebyggande arbetet enligt 8–10 §§ lagen (2023:196).

Figur 1. Illustration av processen för lokalt kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete.

Kapitlet inleds med ett avsnitt (Avsnitt 2.2) som ger en övergripande beskrivning av det lokala arbetet och förutsättningarna för det. I avsnitt 2.3 beskrivs kommuners och lokalpolisområdets arbete med brottsförebyggande åtgärder. I avsnitt 2.4 beskrivs hur lokalpolisområdena implementerat Polismyndighetens brottsförebyggande strategi, vilket är ett av de områden rapporten fördjupar sig i. I avsnitt 2.5 ges också en fördjupad bild av hur kommuner arbetar med sitt samordningsansvar och hur kommuner och lokalpolisområden samverkar. Avslutningsvis innehåller avsnitt 2.6 en beskrivning av de stödbehov som de lokala aktörerna uttrycker.

2.1 Hur har arbetet undersökts?

I det här avsnittet beskrivs vilka undersökningar som ligger till grund för beskrivningarna av det lokala brottsförebyggande arbetet i det här kapitlet. Undersökningarna bygger till stora delar på självrapportering från de respondenter som arbetar med frågorna lokalt, och resultaten gör därmed inte anspråk på att ge en heltäckande bild av allt brottsförebyggande arbete som sker i kommunerna och lokalpolisområdena.

Mer information om metoder för datainsamlingen finns i bilaga 1.

Enkätundersökningar

Till grund för det här kapitlet ligger i huvudsak två snarlika webbenkätundersökningar om lokalt brottsförebyggande arbete som genomfördes av Brå under våren 2024. En enkät var riktad till brottsförebyggande samordnare i kommunerna, och den andra var riktad till kommunpolis i lokalpolisområdena. I Stockholm och Göteborg har enkäten som var riktad till kommuner skickats ut till en tjänsteperson på statsledningsnivå samt en tjänsteperson i varje stadsdel. I rapporten kommer respondenterna från statsledningsnivån och de olika stadsdelarna för enkelhetens skull också att benämnas som kommuner. Enkätundersökningarna vänder sig till alla kommuner och lokalpolisområden i Sverige (så kallade totalundersökningar) och har genomförts av Brå årligen sedan 2017. Årets enkäter besvarades av respondenter i 97 procent av kommunerna och 89 procent av lokalpolisområdena. I rapporten används begreppet samordnare för att beskriva respondenten i kommunen, och begreppet kommunpolis för att beskriva respondenten i lokalpolisområdet. I vissa fall kan det dock ha varit någon annan än samordnaren som besvarat enkäten riktad till kommuner.

Enkätresultaten presenteras såväl i löpande text som i figurer och anger andelar av de kommuner och lokalpolisområden som besvarat enkäten. Vissa jämförelser görs också mellan olika grupper av kommuner respektive lokalpolisområden. I synnerhet handlar det om jämförelser mellan kommuner utifrån en indelning framtagen av Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), och jämförelser mellan lokalpolisområden utifrån vilken polisregion som de tillhör.

SVERIGES KOMMUNER OCH REGIONERS (SKR) KOMMUNGRUPPSINDELNING

SKR:s kommungruppsindelning är framtagen för att möjliggöra jämförelser mellan kommuner i statistiska sammanhang. Kommunerna är indelade i tre huvudgrupper:

- Storstäder och storstadsnära kommuner (A).
- Större städer och kommuner nära större stad (B).
- Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner (C).

I löptext refererar Brå till dessa som kommuner i storstadsområden (A), kommuner i och kring större städer (B) samt kommuner i och kring mindre städer, tätorter och på landsbygden (C).

Fokusgrupper och dokumentstudier

Utöver enkätundersökningarna har två kvalitativa undersökningar gjorts om kommunernas brottsförebyggande arbete. Den ena undersökningen omfattar fyra fokusgruppsintervjuer med tjänstepersoner från totalt 27 kommuner. Fokusgrupperna genomfördes i september 2024 och handlade om kommunernas framgångar och utmaningar i arbetet med att samordna det brottsförebyggande arbetet lokalt. Sammantaget fanns representation från samtliga kommungrupper och de deltagande kommunernas invånarantal varierar mellan cirka 5 000 och en miljon.

Den andra kvalitativa undersökningen omfattar dokumentstudier av ett antal utvärderingar av brottsförebyggande arbete som finansierats genom medel från Brå. Syftet med den undersökningen var att identifiera framgångar och utmaningar i kommuners arbete med organisation, samordning och samverkan. Totalt granskades nio utvärderingar från åren 2019–2022 som rör brottsförebyggande arbete i nio olika kommuner. Kommunernas invånarantal varierade mellan cirka 18 000 och en miljon. Dokumentstudierna genomfördes under våren 2024.

2.2 Det brottsförebyggande arbetets förutsättningar och utveckling

Brå har sedan 2017 följt utvecklingen av det lokala brottsförebyggande arbetet genom ett antal indikatorer. Indikatorerna belyser dels förändringar i förutsättningarna för det brottsförebyggande arbetet i kommuner och lokalpolisområden, och dels förändringar i hur själva arbetet bedrivs i praktiken med utgångspunkt i de steg som ingår i kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete. Vilka indikatorer för kunskapsbaserat arbete som använts har varierat något över tid, men sedan 2022 följs utvecklingen genom frågor om momenten kartläggning, orsaksanalys, åtgärdsplan, genomförda åtgärder och uppföljning av genomförda åtgärder. Förutsättningarna för arbetet följs genom frågor om utbildning, avsatt tid för brottsförebyggande arbete, strategiska forum för brottsförebyggande arbete och samverkansöverenskommelser. Sedan 2022 har Brå också följt utvecklingen av kommunernas brottsförebyggande arbete genom ett antal indikatorer som omfattar skyldigheter i lagen (2023:196).

I det här avsnittet sammanfattas den övergripande utvecklingen i korthet. Tidslinjer för utvecklingen av respektive indikator framgår i tabell 3–5 i bilaga 2.

2.2.1 Förbättrade förutsättningar och en tydlig utveckling mot mer kunskapsbaserat arbete

Det har nu gått sju år sedan den första mätningen, och trenden för de indikatorer som följts sedan dess är tydligt positiv. Det gäller i synnerhet det brottsförebyggande arbetet i kommunerna och förutsättningarna för det. År 2024 var det en högre andel kommuner än någonsin innan som hade de förutsättningar som Brå undersöker på plats. De stora skillnader i förutsättningar mellan kommuner och lokalpolisområden som tidigare fanns har som en följd också jämnats ut något, särskilt vad det gäller tillgången till tjänstepersoner som har utbildning i brottsförebyggande arbete. Dock kvarstår stora skillnader i avsatt tid mellan kommuner och lokalpolisområden, vilket framgår av tabell 3 i bilaga 2.

Att förutsättningarna för arbetet förbättrats framgår också av fritextsvar där respondenterna i kommunerna ombetts beskriva framgångar i arbetet under 2024. Det är i synnerhet mindre kommuner som beskriver dessa förbättringar.

”Vi såg snabbt ett behov av att omorganisera oss för att ha möjlighet att följa lagen så det har varit stort fokus under senaste året att se till att rätt personer är på rätt plats och skapa nya forum för brottsförebyggande arbete.”

Respondent i en kommun med cirka 6000 invånare

” Nu har vi tydligare mål och det är också tydligt vem som är ansvarig på ett helt annat sätt än det varit tidigare.”

Respondent i en kommun med cirka 6000 invånare

Större kommuner tenderar i stället att beskriva förbättringar som avser systematiken i det brottsförebyggande arbetet.

” Systematisering och digitalisering av lägesbilderna har utvecklat arbetet med att kunna jobba behovsanpassat och uppsökande/trygghetsskapande på 'rätt' platser, får en bredare lägesbild och kan se mönster.”

Respondenten i en kommun med cirka 80 000 invånare

” Arbetet har blivit systematiskt, strukturerat och det läggs mycket tyngd i det kunskapsbaserade. De åtgärder som beslutats är framtagna genom omfattande orsaksanalys och har granskats utifrån aktuell forskning och evidens på området.”

Respondent i en kommun med cirka 45 000 invånare

Att fler kommuners arbete sker kunskapsbaserat framgår också av att andelen kommuner som genomfört kartläggningar och orsaksanalyser är de högsta under hela mätperioden. Andelen lokalpolisområden som genomför dessa moment är liksom tidigare år något högre. Sett över tid har dock skillnaderna mellan kommunerna och lokalpolisområdena i andelen som genomfört kartläggning och orsaksanalys minskat från skillnader runt 20 procentenheter till dagens skillnader på under 10 procentenheter.

Andelen kommuner som har en lägesbild enligt lagkrav har fördubblats

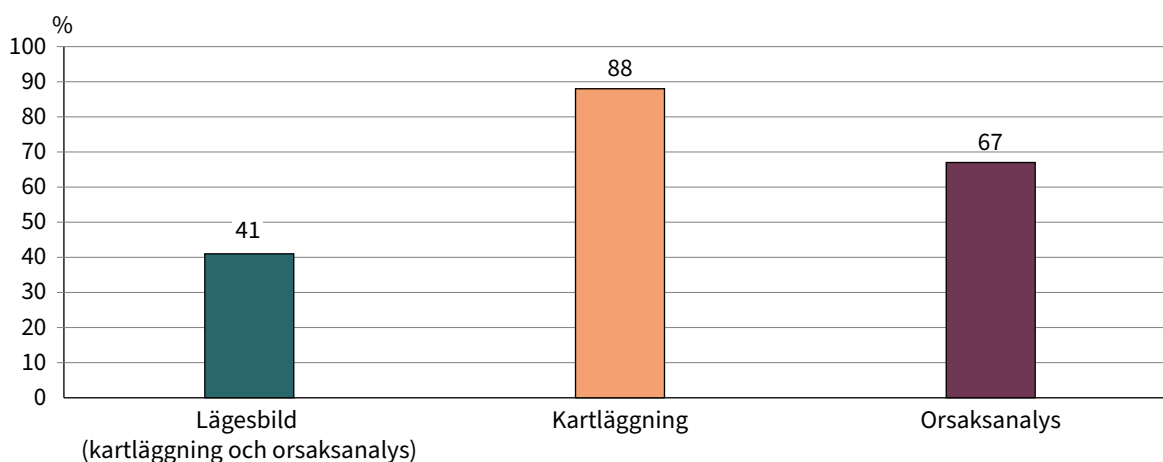
Att andelen kommuner som genomfört kartläggningar och orsaksanalyser ökat betydligt bidrar till att andelen kommuner som uppfyller lagens krav på lägesbild (4 §) nästan fördubblats mellan 2022 och 2024 (från cirka 2 av 10 kommuner till cirka 4 av 10 kommuner). Arbetet med kartläggningar och orsaksanalyser är grunden i lagens krav på lägesbild, och en övervägande majoritet genomför dessa moment minst vartannat år så som lagen kräver. Lagens krav på lägesbild (4 §) innebär dock också att kartläggningen behöver innehålla tre specificerade delar: brottslighetens typ, brottslighetens omfattning och brottslighetens konsekvenser. I många kommuner saknas någon av dessa delar i kartläggningen, oftast en kartläggning av brottslighetens konsekvenser, vilket gör att kommunerna inte uppfyller lagen. I vissa fall når kommunerna i stället inte upp till lagens krav på lägesbild eftersom de endast genomfört en kartläggning, men inte en orsaksanalys. Lagen kräver vidare att lägesbilden uppdateras minst vartannat år. Sammantaget innebär det att mindre än hälften av kommunerna genomför en lägesbild på det sätt som lagen kräver, vilket framgår av figur 2 på sidan 17, även om det skett en väsentlig ökning i regelefterlevnaden över tid.

VAD INNEBÄR KARTLÄGGNING AV BROTTSLIGHETENS KONSEKVENSER?

Kommunerna ska enligt 4 § lagen (2023:196) ta fram en lägesbild över brottsligheten inom kommunens geografiska område. I det ingår att kommunerna ska kartlägga vilka konsekvenser den aktuella brottsligheten får i olika avseenden, för att kunna fatta beslut om vilka åtgärder som ska vidtas. Brottslighetens konsekvenser kan till exempel handla om ekonomiska konsekvenser eller uppgifter om kommuninvånarnas upplevelser av trygghet.

(Källa: Prop. 2022/23:43)

Figur 2. Andelen kommuner som har en lägesbild enligt kraven i 4 § och 6 § i lagen (2023:196) (bland annat både en kartläggning och orsaksanalys) samt andelen kommuner som genomfört en kartläggning respektive orsaksanalys (N=295).

2.2.2 Fler väntas arbeta kunskapsbaserat kommande år, men orsaksanalyser upplevs som svåra och tidskrävande

Bland de kommuner som inte har en kartläggning är det vanligast att de uppger att de inte har en kartläggning nu, men att de påbörjat arbetet med en kartläggning, eller planerat för det. Det är också den vanligaste förklaringen bland de kommuner som inte har beslutat om åtgärdsplaner. En övervägande majoritet uppger detta som orsak till att de inte har kartläggningar eller åtgärdsplaner, vilket innebär att det bör vara en högre andel kommuner som har genomfört dessa moment vid nästa års undersökning.

Vissa orsaker som tidigare var vanliga förklaringar till att kartläggningar inte genomförts har minskat i betydelse. Andelen kommuner som uppger att de har en problembild, men inte genomfört en strukturerad kartläggning, har till exempel minskat från mer än hälften av kommunerna 2023 till en dryg tredjedel 2024. Andelen kommuner som uppger att de inte har genomfört en kartläggning men att de tar del av en annan aktörs kartläggning har också minskat väsentligt, från 23 procent 2023 till 5 procent 2024.

Det är också betydligt färre kommuner än tidigare som uppger att tidsbrist är orsaken till att kunskapsbaserat arbete inte genomförts. Tidsbrist har tidigare varit den vanligaste orsaken till att kartläggningar, orsaksanalyser, åtgärdsplaner och uppföljningar inte genomförts. Tidsbrist är fortsatt ett upplevt hinder, men ett mindre betydande sådant än tidigare. Till exempel har andelen kommuner som uppgav tidsbrist som orsak till varför de inte genomfört en kartläggning minskat betydligt mellan 2023 och 2024. Den vanligaste anledningen till att kommuner inte genomfört en orsaksanalys uppgavs dock alltså vara tidsbrist. Bland de samordnare som har minst 50 procent avsatt tid för brottsförebyggande arbete uppgav drygt 8 av 10 att de hade genomfört en orsaksanalys, jämfört med drygt 6 av 10 bland de samordnare som hade mindre än 50 procent avsatt tid, vilket också pekar på att tid är en viktig förutsättning för arbetet med orsaksanalyser. Även utbildning i brottsförebyggande arbete samvarierar till viss del med genomförandet av orsaksanalys. Knappt 8 av 10 samordnare med utbildning har genomfört en orsaksanalys jämfört med drygt 6 av 10 samordnare utan utbildning. Att arbetet med orsaksanalyser upplevs som både svårt och tidskrävande framgår också av Brås möten med kommunala samordnare i olika sammanhang, såsom vid utbildningar och vid praktisknära stödsatser.

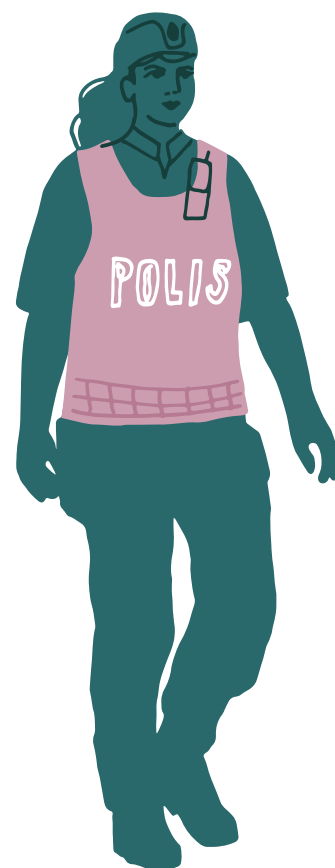
Bland lokalpolisområdena är en vanlig orsak till att de olika delarna i det kunskapsbaserade arbetet inte genomförts, eller inte genomförts för alla kommuner i lokalpolisområdet, att det inte har efterfrågats. Den vanligaste orsaken till att en orsaksanalys inte genomförts var dock, precis som för kommunerna, tidsbrist.

2.2.3 Ledningen av det brottsförebyggande arbetet är en viktig förutsättning

Att ledningen och styrningen av det brottsförebyggande arbetet fungerar och är tydlig framhålls återkommande av samordnare och kommunpoliserna som en viktig förutsättning för arbetet. Det framgår såväl i fritextsvar som i intervjuer, och i Brås många möten med de lokala brottsförebyggarna. Det kan handla om att ledningen tydligt visar att det brottsförebyggande arbetet är prioriterat genom att visa intresse, sätta brottsförebyggande frågor på agendan eller tillsätta resurser till arbetet, men också om tydlighet i form av mandat för de funktioner som arbetar brottsförebyggande. Att ledningen har kunskap om brottsförebyggande arbete framhålls också som viktigt.

Att ledningen och styrningen av det brottsförebyggande arbetet utvecklats beskrivs av många samordnare och flera kommunpoliserna som en framgång under året. Samordnare i mer än var femte kommun beskriver framgångar i det brottsförebyggande arbetet som rör just det, och många ser en tydlig koppling till lagstiftningen om ansvaret för brottsförebyggande arbete. En beskrivning av den positiva utvecklingen ges av en respondent i en kommun med cirka 20 000 invånare:

”Den nya lagen har uteslutande inneburit positiva fördelar för oss. Frågorna prioriteras och ges utrymme. Intresset, kunskapen om frågorna har ökat. Likaså har efterfrågan från politiken ökat.”

Att ledningen tydligt prioriterar brottsförebyggande arbete beskrivs även av flera samordnare ha ökat intresse, engagemang och förståelse för det brottsförebyggande arbetet inom andra verksamheter i kommunen. Det har i vissa fall också medfört att fler delar av kommunen deltar i det brottsförebyggande arbetet. Till exempel uppger respondenten i en kommun med cirka 150 000 invånare:

”Lagen har gjort det möjligt att på ett tydligare sätt få samtliga förvaltningar att se sin roll i det brottsförebyggande arbetet. I och med att fler aktörer är med i arbetet är det operativa åtgärderna mer omfattande och täcker bättre de behov som finns för att jobba preventivt både [situationellt] och [socialt].”

Liknande beskrivningar ges av kommunpolisier som beskriver att den lokala ledningens tydliga styrning i implementeringen av strategin medfört att fler inom lokalpolisområdet visar intresse för och deltar i det brottsförebyggande arbetet.

Ledningen behöver utvecklas på många håll

Även om många samordnare och kommunpolisier beskriver att ledningen och styrningen av det brottsförebyggande arbetet utvecklats, beskriver ännu fler att otydligt ledarskap, styrning och mandat är en utmaning. Det beskrivs hänga ihop med bristande förståelse eller intresse för arbetet i den egna organisationen, vilket hämmar arbetets utveckling.

”Utmaningen är att kommunledningen ska ansvara då behöver också kommunledningen förstå, engagera sig och leda arbetet.”

Respondent i en kommun med cirka 7000 invånare

”Utmaningen är att internt utveckla samverkan och förståelse för det brottsförebyggande arbetet samt få mandat att driva frågan mot förvaltningarna. Det finns en upplevelse av att en del förvaltningar har ett motstånd till att arbeta kunskapsbaserat med det brottsförebyggande arbetet.”

Respondent i en kommun med cirka 49 000 invånare

En kommunpolis i Polisregion Stockholm beskriver liknande utmaningar:

”En utmaning med att implementera den brottsförebyggande strategin är att det fortfarande saknas kunskap och förståelse för det brottsförebyggande arbetet internt inom Polismyndigheten.”

En annan kommunpolis, i Polisregion Väst, uppger att utmaningen handlar om ”att internt få alla att naturligt alltid tänka [brottsförebyggande] i allt arbete, från utredning, [ingripande]verksamhet och reception m.fl.”. Flera kommunpolisier uttrycker att dessa interna utmaningar hör ihop med ett ledarskap som inte tillräckligt tydligt prioriterar det brottsförebyggande arbetet inom organisationen.

Var tredje kommun saknar tydligt beslut för ledning av det brottsförebyggande arbetet

Det är ett lagkrav att kommunstyrelsen eller någon annan nämnd ska ansvara för att leda det brottsförebyggande arbetet (13 §), och det kravet har Brå har följt upp för första gången under 2024. Med tanke på att tydlig styrning och ledning av det brottsförebyggande arbetet framhålls som en viktig förutsättning i Brås möten med samordnare i kommunerna har Brå också undersökt i vilken utsträckning det fattats politiska beslut om vem som har ansvaret för arbetet.

Resultaten visar att kommunstyrelsen ansvarar för arbetet i knappt 60 procent av kommunerna. Det finns ett politiskt beslut om att kommunstyrelsen har ett utpekat ansvar i totalt 54 procent av kommunerna. Därtill uppger ungefär 5 procent att kommunstyrelsen har ansvaret men att det inte är politiskt beslutat ännu eller att ansvaret per automatik är kommunstyrelsens. I ungefär 4 procent av kommunerna har ett politiskt beslut fattats om att socialnämnden eller kultur- och fritidsnämnden har ansvaret i stället. I enstaka fall ges exempel på att vissa förvaltningar eller styrgrupper på tjänstepersonsnivå har ansvaret för ledningen av det brottsförebyggande arbetet i stället för en nämnd.

I ungefär en tredjedel av kommunerna saknas ett politiskt beslut för ledningen av det brottsförebyggande arbetet, alternativt känner respondenten inte till ifall det finns ett sådant beslut eller inte.

Brist på personalresurser i det brottsförebyggande arbetet är en utmaning

Något som också hör tätt samman med styrning och ledning är resurser, och bristen på personalresurser är något som återkommande beskrivs som den största utmaningen i det brottsförebyggande arbetet av respondenter i både kommuner och lokalpolisområden. Det lyfts fram som en utmaning av mer än var tredje kommun, och förekommer i kommuner med vitt skilda invånarantal.

”

Ibland finns en vilja att arbeta med kartläggning, orsaksanalys och åtgärdsplan mer djupgående (söka mer information, involvera fler parter, noggrannhet) men det finns inte resurser till det.”

Respondenten i en kommun med cirka 35 000 invånare

” Kommunen har små resurser. Det brottsförebyggande arbetet måste därför genomföras enligt normalt ansvar i kommunala verksamheter. Det är bra, men att ’få fart’ är svårt. Samordning internt och externt måste ske uthålligt, inte heller här är det lätt att öka upp, då resurserna är knappa.”

Respondenten i en kommun med cirka 9000 invånare

” Kommande år kommer det också vara en utmaning att utveckla och förbättra arbetet då kommunens ekonomi är ansträngd och möjligheten till extra resurser därmed kommer minska. Här kommer hårda prioriteringar behöva göras och risken är att sociala och situationella insatser inte kommer kunna genomföras till fullo.”

Respondent i en kommun med cirka 150 000 invånare

I lokalpolisområdena kan resursbristen både handla om att det brottsförebyggande arbetet inte ges tillräckliga personalresurser eller att de personalresurser som är avsatta för brottsförebyggande arbete inte får vara fredade utan ofta får arbeta med annan mer akut verksamhet.

Ett exempel som ofta återkommer är att det finns för få områdespoliser eller att de områdespoliser som finns ofta får arbeta med ingripandeverksamhet. Det medför enligt kommunpoliserna svårigheter att arbeta med det brottsförebyggande arbetet på ett långsiktigt och effektivt sätt eftersom det saknas utförare för de brottsförebyggande åtgärder som lokalpolisområdet beslutat om.

” Vår grupp med områdespoliser är väldigt begränsad och det blir svårt för dem att jobba relationsskapande när tiden hela tiden måste fördelas mellan kommunerna.”

Citat från en kommunpolis i Polisregion Öst

” Den stora utmaning vi har, är att vi inom Polisen saknar utförare av det brottsförebyggande arbetet, dvs. områdespoliser som får jobba med just detta. De få områdespoliser vi har är svåra att behålla på funktionen då deras grunduppdrag, det brottsförebyggande, oftast får stå tillbaka för annat som prioriteras högre. Det första som det dras ned på är det brottsförebyggande arbetet, vilket för oss som har detta som uppdrag är frustrerande. Områdespoliserna flyttas ofta till att fylla luckor på [ingripandeverksamheten], inte sällan på kort varsel, vilket blir frustrerande för dem då planerad verksamhet får stå tillbaka. Något som även blir en frustration hos oss kommunpoliser då vi saknar utförare till de åtgärder vi tar fram tillsammans med kommuner m.m. i lägesbilder och åtgärdsplaner.”

Citat från en kommunpolis i Polisregion Öst

2.3 Arbetet med åtgärder i kommuner och lokalpolisområden

De flesta kommuner och lokalpolisområden vidtar åtgärder för att förebygga brott, vilket framgår av tabell 4 i bilaga 2. De flesta lokalpolisområden och många kommuner vidtar åtgärder för att förebygga narkotikabrott. Även åtgärder mot ordningsstörningar och ungdomsbrottslighet är vanligt förekommande i både kommuner och lokalpolisområden, och en majoritet genomför också åtgärder mot våld i nära relation och brott mot äldre. Att vidta åtgärder mot sexualbrott och hatbrott är dock ovanligt i både kommuner och lokalpolisområden.

Vissa brottsproblem vidtar kommuner i storstadsområdena åtgärder mot i betydligt högre utsträckning än andra kommuner. Det gäller i synnerhet välfärdsbrott, otillåten påverkan och organiserad brottslighet. Det finns vidare vissa brottsproblem som en betydligt högre andel av lokalpolisområdena vidtar åtgärder mot jämfört med kommunerna. Det handlar främst om åtgärder mot arbetslivskriminalitet och organiserad brottslighet. Både andelen lokalpolisområden och kommuner som vidtar åtgärder mot organiserad brottslighet har också ökat över tid.

Social brottsprevention ökar

Andelen kommuner och lokalpolisområden som arbetar med åtgärder för att minska gärningspersoners brottsbenägenhet har ökat i både kommuner och lokalpolisområden sedan 2022. Polisens brottsförebyggande strategi betonar att polisen främst ska arbeta med situationell brottsprevention och understödja andra aktörers arbete med social brottsprevention.⁸ Samtidigt är andelen lokalpolisområden som arbetar med att minska gärningspersoners brottsbenägenhet

8 Polismyndigheten 2022.

betydligt högre än andelen kommuner som gör det. Regionövergripande polisiära insatser inom ramen för mäns våld mot kvinnor, såsom Riskreducerande insatser (RRI), kan vara en förklaring till resultaten, eftersom dessa riktar sig mot benägenheten att begå brott. Genom polisens nationella operation Beta har också en lista tagits fram över potentiella våldtäktsmän som dömts eller misstänkts för våldtäkt minst två gånger mot minst två olika personer. Listan ska kunna användas för förebyggande åtgärder, till exempel erbjuda information och samtal till dessa gärningspersoner.

VAD INNEBÄR SITUATIONELLA OCH SOCIALA BROTTSFÖREBYGGANDE ÅTGÄRDER?

Situationella åtgärder är insatser som syftar till att minska antalet situationer som kan resultera i brottslighet. Exempel på situationella åtgärder är att öka närvaron på vissa platser eller begränsa gärningspersoners tillträde genom skalskydd, lås och larm.

Sociala åtgärder är insatser som syftar till att minska en persons benägenhet att begå brott. Det kan handla om åtgärder som syftar till att öka självkontrollen eller stärka de sociala banden till samhället. Exempel på sociala åtgärder är föräldrautbildningar och motiverande samtal.

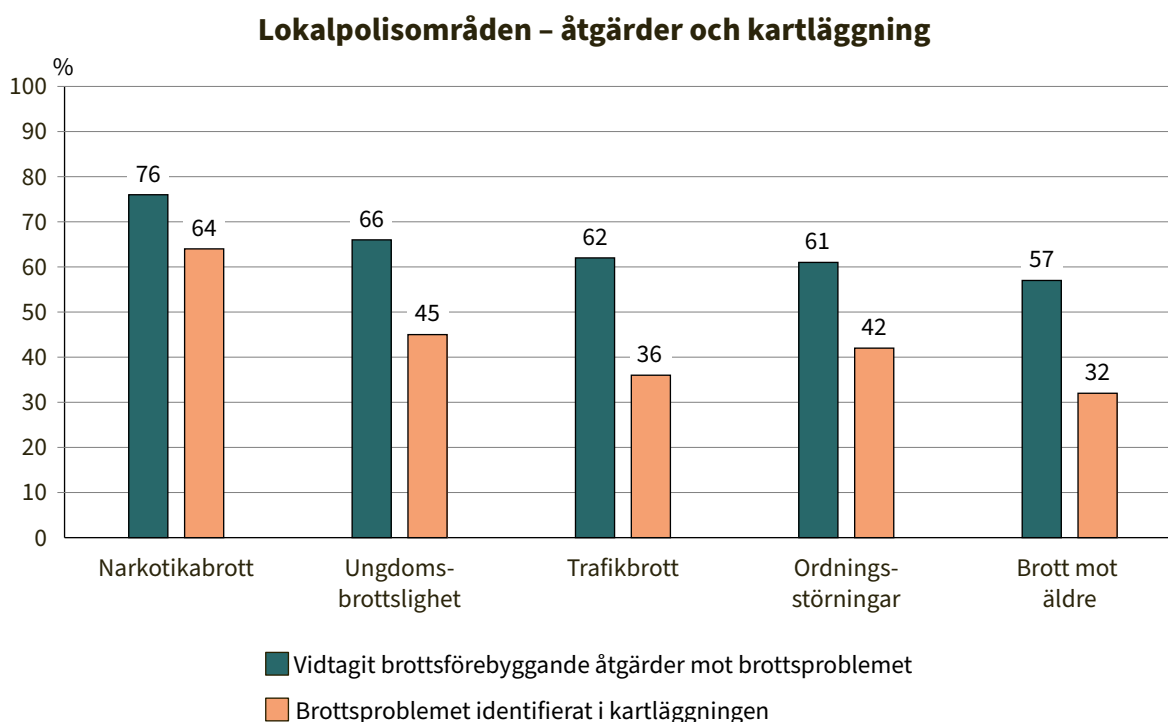
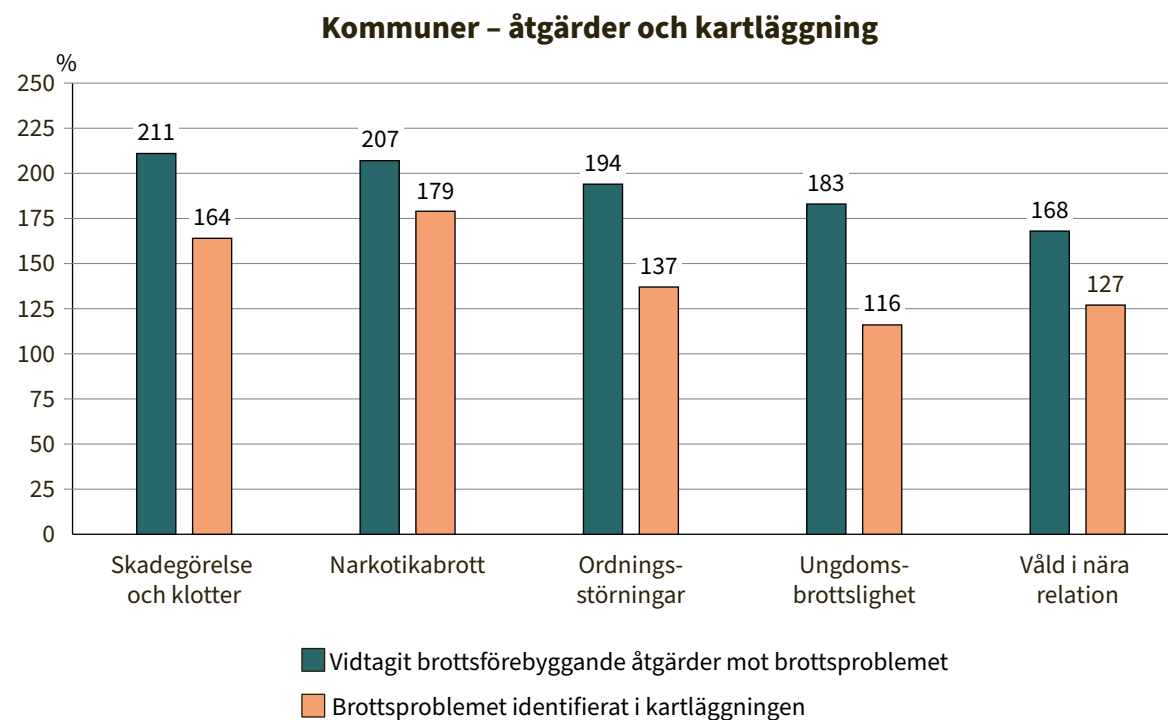
(Källa: Brå 2025a)

2.3.1 Koppling mellan lägesbild och åtgärder saknas ofta

Ett krav i lagen (2023:196) är att kommuner ska besluta om en plan för vilka åtgärder som ska vidtas för att förebygga brott. I lagen tydliggörs också att åtgärdsplanen behöver vara grundad på kommunens lägesbild, dvs. kartläggning och orsaksanalys (5 §). Det var 38 procent av kommunerna som uppgav att de beslutat om en sådan plan 2024, men av dessa var det många som inte hade beslutat om åtgärder med utgångspunkt i lägesbilden. Andelen kommuner som beslutat om en åtgärdsplan och valt åtgärder utifrån sin lägesbild var endast 24 procent.

Att åtgärder inte alltid baseras på de lokala lägesbilderna framgår även av den samstämmighetsanalys som Brå gjort av de brottsproblem som kommuner och lokalpolisområden vidtagit åtgärder mot respektive identifierat i sina kartläggningar. Många kommuner och lokalpolisområden vidtar åtgärder mot brottsproblem utan att ha identifierat samma problem i en kartläggning. Till exempel vidtar många kommuner och lokalpolisområden åtgärder mot ungdomsbrottslighet och ordningsstörningar utan att ha identifierat problem med detta i sina kartläggningar. Det framgår i figur 3 och figur 4 på sidan 24. Att åtgärder vidtas utan att det identifierats i en kartläggning kan i vissa fall vara motiverat av att problemet är svårt att kartlägga och präglas av mörkertal. Det kan till exempel gälla våld i nära relation och brott mot äldre. Överlag innebär dock den här bristen på samstämmighet mellan åtgärder och kartläggning en risk för ineffektivitet i det brottsförebyggande arbetet, som i ljuset av den resursbrist som påtalas av såväl samordnare som kommunpolis är något som är viktigt att ta tag i. De åtgärder som vidtas behöver ha sin grund i en tydlig lägesbild för att på ett träffsäkert sätt bidra till att minska brottsligheten.

Figur 3 och 4. Antal kommuner respektive lokalpolisområden som vidtagit åtgärder mot olika brottsproblem och som identifierat samma brottsproblem i kartläggningen. Diagrammet visar de fem vanligaste brottsproblemen som kommuner respektive lokalpolisområden vidtar åtgärder mot. (Kommuner n = 272, lokalpolisområden n = 82).

Sollentunas mål för 2030: Inga utsatta områden i kommunen

Sollentuna kommun har satt ett mål som påverkat hela organisationen i grunden: År 2030 ska det inte finnas några områden i Sollentuna på polisens lista över utsatta områden. Kommundirektör Per Törnvall, trygghetsstrateg Caroline Olsson och kommunpolis Kristian Bergström berättar om hur kommunen arbetar för att målet ska uppnås.

För fyra år sedan, 2020, tog Sollentuna kommun beslut om att kommunen inte ska ha några områden på polisens lista över utsatta områden år 2030. Kommundirektör Per Törnvall säger att den utlösande faktorn var när underrättelseenheten på Polisregion Stockholm publicerade sin rapport om organiserad brottslighet i Stockholms län i slutet av 2019. Två av femtio systemhotande nätverk fanns i Sollentuna varav ett hade funnits där i 50 år.

– Ärligt talat blev vi arga. De här personerna har utövat utpressning, människohandel och narkotikahandel i 50 år utan att vi har lyckats stoppa dem. Vi har helt enkelt låtit den här verksamheten pågå och växa utan att vidta nödvändiga åtgärder. Det är helt oförsvarligt, säger han.

Per Törnvall.

Insikten och ilskan ledde till att kommunen och polisen kom överens om att utvecklingen måste brytas. För kommunen var det nödvändigt att gå till botten med vad som inte fungerade, trots stora satsningar och insatser under många år. Kommunen behövde dock inte börja från noll. Sollentuna var en av sju kommuner med utsatta områden som fick praktisk stöd

från Brå under två år med start 2017. I stödet ingick bland annat implementering av EST (Effektiv samordning för trygghet).

Caroline Olsson.

– EST är en systematik för vårt trygghetsarbete och det har lagt grunden för vårt nuvarande brottsförebyggande arbete. Sedan vi fick praktisk stöd av Brå har det brottsförebyggande arbetet varit högt prioriterat och välorganiserat med systematiska kartläggningar och orsaksanalyser, säger Caroline Olsson, trygghetsstrateg på Sollentuna kommun.

Sollentuna har i samverkan med Malmö universitet arbetat fram en analysmodell för att följa områdenas utveckling. Syftet är bland annat att öka förståelsen om varför och hur utsatta områden utvecklas och belysa vilka verksamhetsområden kommunen

behöver fokusera på. Förutom sämre livsvillkor präglas också de områden som polisen ser som utsatta områden av bland annat låg kollektiv förmåga. Utifrån analysmodellen handlar det om att stärka de boendes egenförmåga och kollektiva förmåga men också kommunens, statens och bostadsföretagens institutionella förmåga. I korthet handlar det om tre delar: att få en korrekt bild av problembild och livsvillkor i utsatta områden, att förstå vilka insatser som behövs och att anpassa organisationen för att kunna genomdriva arbetet.

För att få en korrekt bild av livsvillkoren i områdena har kommunens verksamheter brutit ner statistiken kring livsvillkor i mindre geografiska områden.

– Tidigare har exempelvis utbildningskontoret tittat på variabeln andel elever i årskurs 9 som är behöriga till yrkesprogram och hur detta ser ut i kommunens olika skolor. Nu tittar de istället på hur samma variabel ser ut för unga som bor i vissa områden. Eftersom barn går i skolor i andra kommundelar och även i andra kommuner blir bilden en helt annan när vi följer utvecklingen utifrån bostadsområde, säger Caroline Olsson.

Långsiktigt arbete för att stärka livsvillkoren

Per Törnvall menar att det är verksamheter som socialtjänst, förskola och skola, kultur och fritid, arbetsmarknad tillsammans med kommunens andra verksamheter som samhällsbyggnad, miljö och hälsa samt bostadsbolag som måste jobba långsiktigt för att ändra livsvillkoren och stoppa inflödet till kriminella gäng.

– Det räcker inte med bara fler kameror och fler poliser. Vårt bidrag är att stärka livsvillkoren och erbjuda alternativ till föräldrar, barn och unga i hela lokalsamhället. Vi behöver bygga en starkare relation och skapa tillit till det offentliga och till den kommunala verksamheten, för som det är nu litar inte alla invånare på oss, säger han.

Caroline Olsson ger några exempel på verksamheter som ska stärka livsvillkoren bland kommunens invånare. För att skapa en levande, trivsamt och trygg plats för boende och besökare har man genom så kallad platsaktivering utökat antalet sommarlovsaktiviteter i Malmparken med omnejd. Ett mångfacetterat utbud för barn och unga i kommunens alla områden ska bidra till en meningsfull och trygg fritid och bland annat har kommunens bibliotek dragit igång "After school" som är en välbesökt aktivitet för barn i åldern åtta till tolv år. Dessutom har samverkan mellan skolor och socialtjänsten utökats genom exempelvis föräldrastöd och kunskapshöjande utbildningar inom hedersförtryck, våld i nära relationer och våldsbejakande extremism. Socialtjänsten har också en tätare samverkan med polisen genom utökad individsamverkan bland annat inom ramen för SSPF (socialtjänst, skola, polis och fritid).

Per Törnvall menar att det inte är möjligt att åstadkomma genomgripande hållbar förändring på kort sikt.

– Den verklighet som nu råder har byggts upp under lång tid, och kommer att kräva tålamod och uthållighet om den ska förändras, säger han.

Men både han och Caroline Olsson har tillit till att kommunen är på rätt väg. Beslutet från 2020 är riktat till alla nämnder och kommunala bolag tillsammans med polisen och alla står bakom ett förändrat arbetssätt.

– Vi arbetade i ett halvår med att förankra lägesbilden i kommunen och nu kan jag slå vad om att alla är med på tåget: tjänstemän, poliser och den politiska organisationen. Politiken har varit villig att riva upp många gamla beslut för att kunna driva igenom de beslut som krävs för att jobba som vi nu gör, och det är avgörande, säger Per Törnvall.

Nära samarbete med polisen är A och O

Att ha ett nära och välfungerande arbete med polisen är A och O, säger Per Törnvall.

– Jag vill understryka hur viktig vår samverkan och samförståelse med polisen är för det arbete vi nu prioriterar, säger han. Han fortsätter:

– Från första början har vi delat lägesbild med polisen och sett att vi har ett gemensamt problem som vi måste tackla gemensamt.

Kristian Bergström är kommunpolis i Sollentuna och jobbar i Edsberg och Tureberg. Han bekräftar Per Törnvalls bild av att det är polisiära insatser, i tät samverkan med andra mjukare insatser som behövs för att vända utvecklingen. Från och med 2020 fokuserade polisen på att lagföra ett antal fokuspersoner. Polisen fick upp kameror på torget och började genomföra förebyggande insatser med socialtjänsten och skolan. I och med dessa åtgärder vände situationen på torget snabbt. Det blev tryggare.

– I samband med detta flyttade flera av de tongivande gängkriminella och det finns inte samma driv i nätverket och rekryteringen av unga längre, säger Kristian Bergström.

Han bekräftar också bilden av att alla verksamhetsområden i kommunen har en roll att spela om livsvillkoren i ett område ska förbättras. Han tar samhällsbyggnad som exempel.

– I Edsberg finns många små lägenheter. Det innebär att folk som trivs i Edsberg och fått bättre livsvillkor kan behöva flytta när familjen växer och man blir trångbodd. In flyttar nya unga människor utan förankring i området. Långsiktigt ser man numera till att bygga mer blandat utbud på storlekar på bostäder så att folk som vill har möjlighet att stanna här, säger Kristian Bergström.

Edsberg inte längre med på polisens lista

När polisen presenterade sin lista över utsatta områden i december 2023 var området Edsberg i Sollentuna bortplockat från listan.

– Vi är långt ifrån i mål men det är glädjande att Edsberg inte längre klassas som ett utsatt område. Lika positivt är att invånarna i Edsberg och på Malmvägen idag skattar sin trygghet väsentligt högre jämfört med när det förstärkta arbetet påbörjades för tre år sedan, avslutar Per Törnvall.

Kristian Bergström.

2.4 Implementeringen av Polisens brottsförebyggande strategi

Under 2022 beslutade Polismyndigheten om en myndighetsgemensam strategi för det brottsförebyggande arbetet. Ett arbete med att implementera strategin har pågått sedan dess. Under 2024 undersökte Brå för första gången i vilken utsträckning som kommunpoliserna upplever att strategin implementerats på lokal nivå, och på vilket sätt den påverkat det brottsförebyggande arbetet i lokalpolisområdena.

Resultaten visar att samtliga respondenter bedömer att lokalpolisområdena arbetar i enlighet med strategin i någon utsträckning. En majoritet av dessa, drygt 6 av 10 respondenter, bedömer att lokalpolisområdet arbetar i enlighet med strategin i ganska stor eller mycket stor utsträckning. Det finns vissa skillnader mellan polisregionerna, vilket framgår i figur 5 på sidan 29.

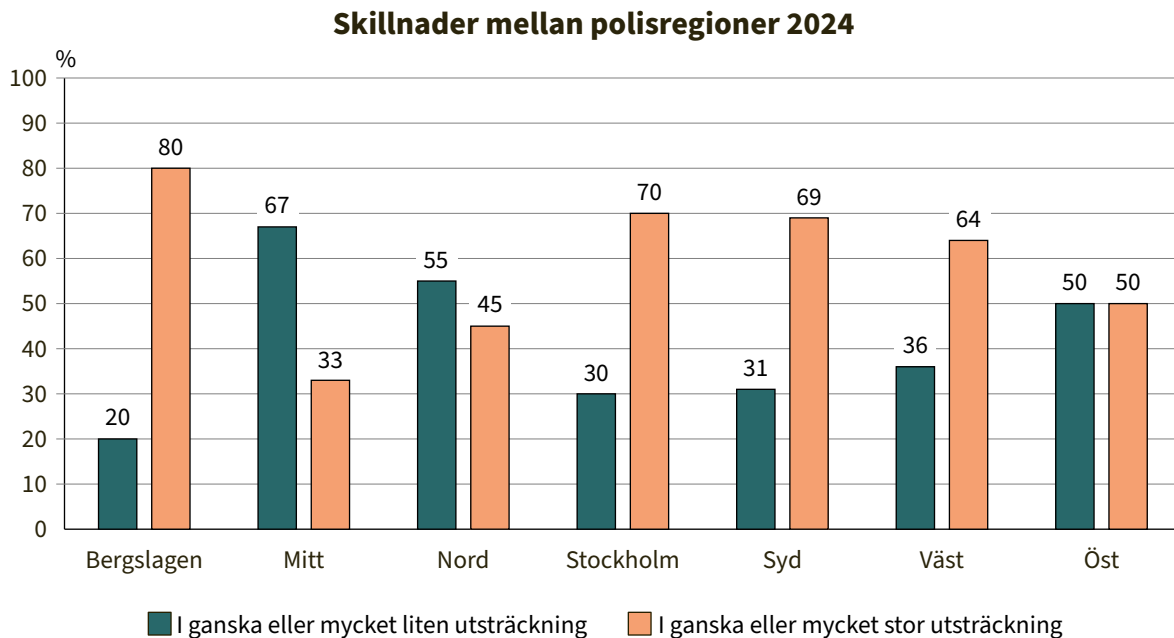

FAKTA OM POLISMYNDIGHETENS STRATEGI FÖR DET BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETET

För att tydliggöra hur de övergripande målen för den brottsförebyggande verksamheten ska uppnås har Polismyndigheten tagit fram en strategi för det brottsförebyggande arbetet. Strategin ska säkerställa att arbetet bedrivs i enlighet med målsättningarna i det nationella brottsförebyggande programmet och Polismyndighetens långsiktiga mål och strategiska inriktningar. Strategin ska utgöra plattformen och skapa förutsättningar för ett strukturerat och långsiktigt brottsförebyggande arbete. Den ska ge alla medarbetare inom Polismyndigheten en gemensam bild av och förståelse för hur det brottsförebyggande arbetet ska bedrivas, vilka effekter arbetet ska ge och hur deras uppdrag och kunskap kan bidra i arbetet. I strategin beskrivs grunderna för det brottsförebyggande arbetet och den förflyttning som Polismyndigheten behöver göra för att nå de övergripande målen.

(Källa: Polismyndigheten 2022)

Figur 5. Respondenternas bedömning av i vilken utsträckning lokalpolisområdet arbetar i enlighet med Polismyndighetens brottsförebyggande strategi, uppdelat per polisregion (N=85).

I vissa lokalpolisområden genomsyrar strategin hela verksamheten

I de lokalpolisområden där kommunpoliserna bedömer att de arbetar utifrån strategin i ganska eller mycket stor utsträckning beskriver flera kommunpoliser att strategin lett till att det brottsförebyggande arbetet fått större fokus och i högre utsträckning prioriteras av den lokala ledningen. Till exempel uppger en kommunpolis i Polisregion Nord att "Lokalpolisområdet satsar på funktioner inom det brottsförebyggande arbetet", och en kommunpolis i Polisregion Väst att "[Lokalpolisområdes]chefen har gett brottsförebyggande arbete status".

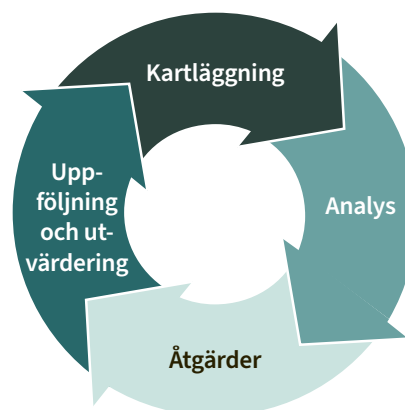
Vidare beskriver kommunpoliserna i dessa lokalpolisområden hur strategin genomsyrar arbetet i hela eller stora delar av verksamheten. De beskriver att fler än kommunpoliserna själva arbetar brottsförebyggande i lokalpolisområdet, såsom utredare, ingripandeverksamhet och områdespoliser. Det syns exempelvis genom att den interna samverkan utvecklas.

” Den börjar genomsyra arbetet för fler enheter än oss kommunpoliser. Att både yttre personal och utredare i högre utsträckning tänker på vad som gör att ett brott sker på en viss plats och tidpunkt. Samverkan lyfts i de flesta sammanhang och utvecklas inom alla våra enheter.”

Citat från en kommunpolis i Polisregion Stockholm

Kommunpoliserna i dessa lokalpolisområden beskriver också att arbete utifrån SARA-modellen sker i högre utsträckning än tidigare. Enligt Polismyndighetens brottsförebyggande strategi ska SARA-modellen användas för att systematisera det problemorienterade polisarbetet.

SARA-modellen beskriver processen för problemorienterat arbete och är en utgångspunkt för handboken Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete, som har tagits fram gemensamt av Brå, Polismyndigheten och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). Handboken beskriver en modell för samverkan i det brottsförebyggande arbetet.

Ibland prioriteras det brottsförebyggande arbetet bort

I de lokalpolisområden där kommunpoliserna bedömer att de arbetar utifrån strategin i ganska eller mycket liten utsträckning beskriver flera kommunpoliserna att arbetet inte sker enligt strategin på grund av att det brottsförebyggande arbetet inte prioriteras när det finns brist på resurser.

”Viljan finns men arbetet försvinner i belastningen.”

Citat från en kommunpolis i Polisregion Nord

Några kommunpoliserna uppger uttryckligen att det beror på den lokala ledningens inställning till att implementera strategin. Brist på uppföljning från regionalt och nationellt håll uppges också som en orsak till att strategin inte implementeras.

”Regionalt och nationellt efterfrågas inte om implementeringen genomförts eller vilka effekter som kan ses.”

Citat från en kommunpolis i Polisregion Öst

Vidare beskriver flera kommunpoliserna i dessa lokalpolisområden att kommunpoliserna arbetar i stor utsträckning enligt strategin, men att lokalpolisområdet i övrigt inte gör det i särskilt stor utsträckning. Några beskriver att arbetet med att implementera strategin bland alla anställda i lokalpolisområdet pågår.

Tydligare styrning och ledning och fredade resurser behövs

Sammantaget framgår att det som kommunpoliserna anser krävs för att lokalpolisområdena i högre utsträckning ska arbeta i enlighet med strategin främst handlar om att se till att den implementeras i fler delar av organisationen. Det genom tydligare styrning och ledning som ställer krav på att det brottsförebyggande arbetet implementeras bland alla medarbetare. Exempelvis uppger kommunpoliserna i Polisregion Syd och Öst:

” Genom att se varje möte med en medborgare som en möjlighet till BF-arbete kan vi öka det brottsförebyggande arbetet enormt och få till den kulturförändring som efterfrågas av Polismyndigheten. Vid en hastighetskontroll av en typisk hantverkarbil finns alla möjligheter att samtidigt som böter skrivs i telefonen även informera om vad individen kan göra för att undvika inbrott i bilen. Ett stort ansvar vilar på ledningen som måste sätta tonen för kulturförändringen och driva på i de kanaler som finns.”

” Varje chefsled måste FÖRSTÅ vad strategierna innebär för att i sin tur kunna ställa krav på vad som ska levereras från underlydande chefer och medarbetare. Det måste finnas intresse och en konkret efterfrågan på att organisationen ska utföra det arbete som vi är satta att göra!”

Att det brottsförebyggande arbetet får fredade resurser för att möjliggöra reell implementering av strategin framgår också som ett tydligt behov. Det handlar i synnerhet om behov av fler områdespolisier som får avsatt tid för brottsförebyggande arbete, vilket beskrivits på sidan 31.

2.5 Samverkan och samordning i det lokala arbetet

Att samverka är en grundpelare i det kunskapsbaserade brottsförebyggande arbetet, och kommunen har sedan lagens (2023:196) ikraftträdande ett utpekat ansvar för att samordna det brottsförebyggande arbetet. Brå har därför under 2024 särskilt undersökt hur kommuner axlar det samordningsansvar som anges i lagen (8–12 §§) samt hur kommuner och lokalpolisområden samverkar internt, med varandra och med andra externa aktörer.

Sammanfattningsvis framgår att samtliga kommuner och lokalpolisområden samverkar med någon extern aktör, vilket är positivt. Vidare arbetar många kommuner också i enlighet med det samordningsansvar som framgår av lagen (2023:196). Ansvaret innebär att varje kommun ska ha en samordningsfunktion som arbetar med samordningen, strategiska råd för att möjliggöra samverkan såväl internt som med externa aktörer samt skriftliga samverkansöverenskommelser med relevanta aktörer. Hur utvecklingen sett ut över tid framgår i tabell 5 i bilaga 2.

Även om samordning och samverkan sker, finns det dock utrymme för utveckling inom vissa områden. Dessa utvecklingsbehov beskrivs i det här avsnittet. Även framgångsfaktorer för samordning och samverkan som framkommit i Brås fokusgrupper och dokumentstudier beskrivs i avsnittet.

Samverkan är något som sker inom och mellan olika enheter, myndigheter och samhällsaktörer. Det kan till exempel handla om aktivt utbyte av information eller att planera gemensamma aktiviteter.

Samarbete är ett gemensamt bedrivet arbete som gäller en avgränsad uppgift. Det kan handla om att olika yrkesgrupper hjälps åt med insatser i ett enskilt ärende.

Samordning innebär att koordinera resurser och arbetsinsatser för att få högre kvalitet och större effektivitet.

(Källa: Socialstyrelsens termbank. Uppdaterad 2024-11-04, hämtad 2025-01-24 på: <https://termbank.socialstyrelsen.se/>)

2.5.1 Det är viktigt att ha välfungerande och väletablerade strukturer på plats

Att det finns väletablerade och välfungerande strukturer för att kunna samordna arbetet effektivt är något som återkommande beskrivs som en framgångsfaktor i Brås fokusgrupper med samordnare. Brås analys av utvärderingar kring brottsförebyggande arbete visar också att tydlig struktur och systematik i samverkansarbetet är en viktig förutsättning för att arbetet ska kunna bedrivas framgångsrikt.

Att ha forum med bred representation kan underlätta samverkan och samordning

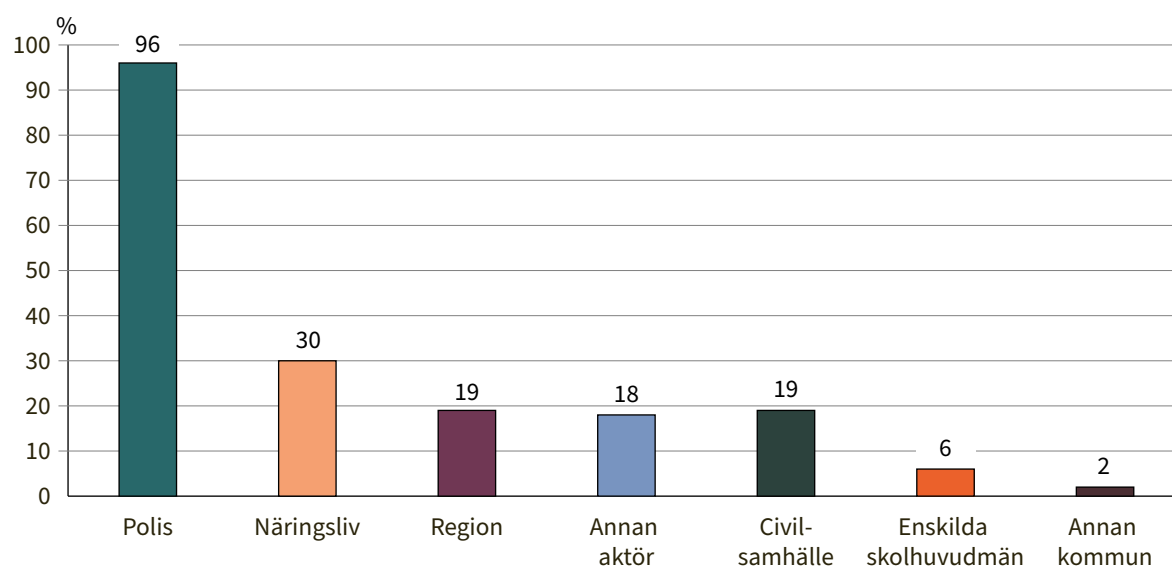
Många samordnare i Brås fokusgrupper beskriver att lagen (2023:196) medfört att fler verksamheter inom kommunerna deltar i det brottsförebyggande arbetet. Det är i sig positivt, men innebär enligt flera samordnare också många utmaningar i den interna samordningen, till exempel att få överblick och att se till att dubbelarbete inte sker.

Samordnare beskriver till exempel att arbete som genomförs av olika förvaltningar dokumenteras på många olika ställen, vilket innebär risker för att arbete sker i parallella spår. Följden uppges bli ineffektivitet i arbetet eftersom det finns risk för att flera förvaltningar angriper samma problem på samma sätt, eller att förvaltningar genomför arbete som kanske inte alltid motsvarar det som faktiskt är det som främst behöver göras utifrån lägesbilden. Sett till att flera samordnare lyfter bristen på resurser som en utmaning kan det därför finnas en fördel med att skapa strukturer som kan motverka den här risken för ineffektivitet i kommunernas arbete.

Väl genomtänkta organisationer och systemstöd är faktorer som uppges av samordnare vara de främsta svaren på den här utmaningen. Bland annat beskriver de att gemensamma dokumentationssystem eller väletablerade forum med bred representation är viktiga för att möjliggöra för samordnaren att få en överblick över det brottsförebyggande arbete som bedrivs av den egna kommunen. Att de flesta kommuner har inrättat strategiska forum där flertalet förvaltningar ingår är därför positivt. Det är också positivt att behovet av samordning och samverkan är en fråga som diskuteras i de flesta forum.

För att ytterligare dra nytta av forumen i arbetet med samordning och samverkan kan kommuner se över hur arbetet i forumen sker. Utvärderingar som Brå analyserat visar till exempel att forumen gynnar samverkansarbetet särskilt i de fall där deltagarna ses regelbundet och mötena har en tydlig agenda. Tydlig ansvarsfördelning och kontinuerlig uppföljning vid mötena är också faktorer som påverkar hur framgångsrikt samverkansarbetet fungerar. I utvärderingarna framgår till exempel att det kan handla om att vid varje möte besluta om aktiviteter som ska genomföras av olika parter, och att aktiviteterna därefter följs upp vid nästkommande möte.

Fler kommuner kan också se över om ytterligare externa deltagare kan ingå i forumen. Som framgår av figur 6 på sidan 33 är det relativt ovanligt att externa aktörer utöver polisen ingår i de strategiska forum som kommunen leder.

Figur 6. Externa aktörer som ingår i kommuners strategiska forum (n=279).

Styrdokument med gemensamma mål och tydlig ansvarsfördelning gynnsamt för samverkan

Brås utvärderingsanalys visar också att samverkan gynnas av att samverkansarbetet formaliseras och tydliggörs i styrdokument med gemensamma mål. Det kan till exempel göras i en skriftlig överenskommelse. Att många kommuner och poliser har ingått samverkansöverenskommelser med varandra är därmed positivt. Få kommuner har dock ingått överenskommelser med andra externa aktörer. Bland de 17 procent som gjort det är det vanligast med överenskommelser med aktörer inom näringsliv, civilsamhälle och räddningstjänst. Ett annat exempel på hur samverkansarbetet kan formaliseras och dokumenteras ges av en samordnare i en fokusgrupp som beskriver att operativ samverkan med externa aktörer gynnas av att tydliggöra ansvarsfördelningen i en gemensamt framtagna handlingsplan med kontaktuppgifter till de olika ansvariga.

2.5.2 Tydliga mandat underlättar arbetet med samordning och samverkan

Något som återkommer som en viktig faktor för välfungerande samordning internt är att samordnaren har tydligt och tillräckligt mandat att genomföra sitt uppdrag. Det framgår i Brås intervjuer med samordnare. Samordnare i flera kommuner beskriver att deras brist på mandat i synnerhet påverkar möjligheten att samordna det operativa arbetet. Det fungerar väl att begära information från olika delar av kommunen för att kartlägga brottsligheten på ett samordnat sätt, men det är svårare att få olika delar av kommunen att vilja genomföra åtgärder gemensamt utifrån den framtagna lägesbilden. Ett par samordnare nämner att titeln samordnare ligger lågt i kommunhierarkin, vilket kan påverka möjligheten att få gehör för deras arbete. Till exempel nämns att det kan vara svårt att få chefer inom olika förvaltningar att delta när samordnaren kallar till möten, eller att få dem att prioritera att genomföra de åtgärder som framgår av kommunens åtgärdsplan.

Mandat är också viktigt för att arbetet med samverkan inte ska stanna upp. Det framgår i Brås utvärderingsanalys. För väl fungerande samverkan är det en tydlig framgångsfaktor att alla aktörer som deltar har de mandat som krävs för att fatta beslut om insatser. I vissa fall krävs snabba beslut, och då kan samarbetet vara avhängigt av att beslut kan tas på plats av alla aktörer.

2.5.3 Samordning och samverkan gynnas av att skynda långsamt

Det brottsförebyggande arbetet behöver också vara prioriterat och väl förankrat på bred front inom kommunen för att underlätta samordningen av arbetet inom kommunens organisation. Det framgår i Brås intervjuer med samordnare. När det brottsförebyggande arbetet inte är tillräckligt väl förankrat inom organisationen försvåras samordningen av det operativa arbetet. Det kan till exempel handla om att politiker vill detaljstyra arbetet, eller genomföra kortsiktiga åtgärder som inte matchar den kunskapsbaserade problembilden. Det kan också handla om att vissa avdelningar inom kommunen redan tycker att de arbetar förebyggande, eller hävdar att de endast ska arbeta främjande. I det sammanhanget beskriver flera samordnare ett behov av att ”skynda långsamt”; att förankring tar tid och krävs för att arbetet ska fungera. Att implementeringen av lagen (2023:196) behöver tid betonades också av Brå i förra årets rapport om det brottsförebyggande arbetet i Sverige. Det omfattar också det samordningsansvar som framgår i lagen.

Vikten av att lägga tid på dialog, samsyn och ett gemensamt språk beskrivs också som en framgångsfaktor för både samordning och samverkan. Det kan till exempel handla om att tid som lagts på diskussioner kring begrepp, i ett senare skede underlättat insamlingen av information kring vilka brottsförebyggande åtgärder som genomförts av olika förvaltningar inom kommunen eller i samverkan med polisen. I sammanhanget kan nämnas att flera samordnare beskriver att lagen (2023:196) bidragit till ökad samsyn, genom att vara en gemensam plattform för de olika parternas samarbete, såväl internt som externt.

2.5.4 Resurser behöver avsättas för att det ska vara möjligt att arbeta långsiktigt

Även personella resurser är av betydelse för hur väl samordningen fungerar. Till exempel kan brist på personella resurser och personalomsättning försvåra samordningen. Det kan bland annat handla om svårigheter att få olika funktioner att delta i samordningsmöten på grund av tidsbrist, samt svårigheter att upprätthålla god samordning eftersom personer ofta byts ut på viktiga tjänster.

Att skapa förutsättningar för kontinuitet och framdrift i arbetet genom god resurssättning framhålls också som viktigt i utvärderingarna kring samverkan. När aktörer i samverkan har brist på tid, eller inte kan avsätta de ekonomiska medel som krävs för att genomföra åtgärder, försvåras samverkan. För att samverkan ska kunna löpa på och ge deltagande funktioner och aktörer förutsättningar att delta kontinuerligt och engagerat, krävs att resurser avsätts långsiktigt. Det innebär att deltagare bör ha avsatt tid för samverkan, och ibland innebär det att pengar behöver avsättas. Att uppdragen kopplas till funktion och inte personen beskrivs också som viktigt för att undvika allt för stora problem vid personalomsättningar.

Stort fokus på samverkan i Strängnäs brottsförebyggande arbete

I Strängnäs kommun är det brottsförebyggande arbetet en högt prioriterad fråga. Trygghetssamordnaren Marita Andersson, kommunstyrelsens ordförande Jacob Högfeldt och kommundirektör Lars Ekström berättar om hur man lyckats lyfta och prioritera det brottsförebyggande arbetet i kommunen och hur arbetet ska utvecklas framöver.

Strängnäs är en kommun med knappt 40 000 invånare. Kommunen har jobbat aktivt med brottsförebyggande arbete och har sedan fem år tillbaka en samordnartjänst och ett kommunalt centralt brottsförebyggande råd, som fungerar som styrgrupp för fyra mer lokala råd. När lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete trädde i kraft bedömde kommunen att de redan uppfyllde flera av de krav som lagen ställer.

Marita Andersson, trygghetssamordnare på Strängnäs kommun, berättar att hon och andra i kommunen deltog i konferenser med fokus på den nya lagstiftningen för att sätta sig in i hur arbetet med den nya lagen ska genomföras.

– Vi har det mesta på plats, som samverkansöverenskommelser, lägesbilder och åtgärdsplaner. Det vi ser framöver är att vi ska göra fler skriftliga samverkansöverenskommelser med fler aktörer, främst inom näringslivet, säger Marita Andersson.

Vilka framgångsfaktorer kan du identifiera för ert arbete?

– Dels att kommunen har satsat resurser och att det finns ett bra samarbete mellan kommun och polis. Dels att kommunen redan jobbar med ”effektiv samordning för trygghet” (EST) och träffas digitalt varje vecka så alla har samma bild av läget. På dessa möten deltar polisen och alla kommunala aktörer som har en funktion i det brottsförebyggande arbetet, säger hon och tillägger:

– Vi är också en lagom stor stad, inte stor och inte för liten. Det hjälper.

Har ni använt Brås stödfunktioner?

– Vi använder Brås handböcker om kartläggning, samverkan och orsaksanalys sedan många år tillbaka. Jag har tidigare gått Brås grundkurs i brottsförebyggande arbete, säger Marita Andersson.

Ser du att ni kommer att använda er av det utökade stöd Brå kan ge i och med den nya lagen framöver?

– Vi har gjort en ansökan om stöd för fem olika insatser som genomförs av bland annat förvaltningarna för fritid, socialtjänst och kultur, säger Marita Andersson.

Marita Andersson.

Näringslivet är en viktig aktör i det brottsförebyggande arbetet

Jacob Högfeldt, kommunstyrelsens ordförande, berättar om kommunens prioriteringar framåt och vilka aktörer som är viktiga att ha med i arbetet.

Vad är viktigt att prioritera i Strängnäs givet den nya lagstiftningen?

– Jag upplever att vi redan har hittat en god systematik i vårt brottsförebyggande arbete. Framöver kommer vi att arbeta för att hitta ännu mer systematik, för att ytterligare förstärka vår samverkan med polisen, säger Jacob Högfeldt.

Jacob Högfeldt.

Vilka aktörer är viktiga att få med?

– Vi har ett bra samarbete med näringslivet som vi kommer att fortsätta att utveckla. De är intresserade av samverkan eftersom de påverkas både direkt och indirekt om platsen bildsätts som en otrygg plats. De inser att de inte kan sitta på händerna, utan måste ta ett eget ansvar och verka för att sätta en bild av en trygg plats, säger han.

Vilken roll har du i det brottsförebyggande arbetet i Strängnäs?

– Som ordförande i kommunstyrelsen är alla verksamheter ytterst mitt ansvar och i Strängnäs är tryggheten och det brottsförebyggande arbetet högt prioriterat. Jag finns med i vårt centrala Brå och det är jag som skriver under samverkansöverenskommelsen med polisen, säger Jacob Högfeldt.

Lars Ekström.

Samverkan viktig i hela processen

Lars Ekström är kommundirektör i Strängnäs och är ordförande i centrala Brå.

Vilken roll har du i det brottsförebyggande arbetet?

– Som kommundirektör leder jag hela förvaltningens arbete. Som ordförande i vårt centrala Brå leder jag våra möten och håller i kontakterna med polischefen. Vårt centrala Brå har hittills träffats två gånger per halvår, men vi kommer framöver att förtäta våra möten eftersom lägesbilden är sådan att vi har fler frågor att hantera, säger Lars Ekström.

Vilka förändringar har ni gjort, eller ser du framför dig att ni kommer att göra, för att möta kraven i den nya lagstiftningen?

– Vi menar att vi redan nu uppfyller lagstiftningens krav, men vi kommer att förfinas delårsrapporteringen till kommunstyrelsen så att det brottsförebyggande arbetet får en egen punkt och blir lättare att följa. Vi kommer också att ytterligare fördjupa lägesbilden tillsammans med polisen så den blir mer strategisk, säger han.

Vilka framgångsfaktorer ser du att ni har i Strängnäs för ett bra brottsförebyggande arbete?

– Vi har en samsyn i hela förvaltningen och ser det brottsförebyggande arbetet som en viktig fråga. Redan innan lagstiftningen hade vi avsatt ytterligare resurser till bland annat samordning. Vi har dessutom lagt upp ett systematiskt arbete och skapat lokala Brå där civilsamhället medverkar. Samverkan med polisen är jätteviktig och att vi inte bara tar fram lägesbilder tillsammans, utan att vi också riktar insatser och kraftsamlar mot de problem som lyfts och får effekt där det behövs, säger han.

2.5.5 Samverkan mellan kommun och polis ofta väletablerad, men det delade ansvaret för brottsförebyggande arbete behöver tydliggöras

Det är vanligast att kommun och polis samverkar med varandra. Nästintill alla kommuner uppger att de samverkar med Polismyndigheten, och nästintill alla lokalpolisområden uppger att de samverkar med kommunen. Det gäller såväl mer informell samverkan som formell samverkan i strategiska råd och genom samverkansöverenskommelser.

När respondenter i kommuner och lokalpolisområden ombeds beskriva framgångsfaktorer i sitt brottsförebyggande arbete är också samverkan kring de brottsförebyggande frågorna det som flest framhåller. I mer än var fjärde kommun beskriver respondenterna att samverkan fungerar väl eller har utvecklats åt det positiva. Framgångarna gäller i synnerhet samverkan mellan kommun och polis.

” Samverkan med polisen fungerar hur bra som helst, med lite mer grannsamverkan, synlighet och brottsanmälningsbenägenhet som resultat. Kul!”

Respondent i en kommun med cirka 6000 invånare

” Samverkan med polis och andra aktörer har utvecklats väldigt mycket både på ett strategiskt plan så väl som ett operativt.”

Respondent i en kommun med cirka 45 000 invånare

Bland kommunpoliserna beskrivs framgångarna till exempel så här:

” [Det är] enkelt att bygga relationer när vi uttryckligen 'delar' ansvar med kommunerna i frågan. Bättre relationer ger kortare kommunikations- och beslutsvägar.”

Citat från en kommunpolis i Polisregion Nord

” Att kommunen i större utsträckning leder och tar ansvar/samordnar det brottsförebyggande arbetet gör stor skillnad.”

Citat från en kommunpolis i Polisregion Öst

” I [ett område] har det varit en stor framgång i och med samverkan; tillsammans med kommunen och [ett fastighetsbolag] har vi fått bort den öppna drogsenen där.”

Citat från en kommunpolis från Polisregion Stockholm

Samverkan mellan kommun och polis fungerar dock inte överallt

Även om samverkan beskrivs som en framgångsfaktor i många kommuner och lokalpolisområden förekommer också flertalet exempel på svårigheter med samverkan som begränsar det brottsförebyggande arbetet. Kommuner beskriver till exempel att samverkan med polisen försvåras av att det brottsförebyggande arbetet ofta prioriteras ned av polisen, och att polisen och

kommunerna inte har samsyn. En respondent från en kommun med cirka 150 000 invånare beskriver till exempel:

” Lokalt upplever vi att samverkan med polisen är svårt emellanåt. Vi behöver bli bättre på att sprida kunskap om nyttan med samverkan med kommunen och vilka möjligheter och resurser som finns. Dessutom problematiskt att kommuner och polis inte har samma metodstöd, polisen pratar SARA modell, det görs inte i de stödmaterial som vänder sig till kommunen.”⁹

Flera lokalpolisområden beskriver också att samverkan med kommunerna präglas av svårigheter. Det ges exempel på hur kommunens bristande förståelse, engagemang och resurser för brottsförebyggande arbete begränsar möjligheterna för kommunpoliserna att samverka med kommunerna på ett bra sätt.

” Det är en utmaning att vara en kommunpolis för fyra kommuner. [...] Speciellt när det är små kommuner och samordnarrollen inte har kunskap, erfarenhet eller tid för arbetet. Polisen kan inte vara drivande i frågorna, utan jag ser min roll som ett stöd och förväntar mig ett driv från kommunerna i arbetet.”

Citat från en kommunpolis i Polisregion Bergslagen

” Samverkan med kommunerna är en utmaning då de haft svårigheter att anställa trygghetssamordnare eller bytt dessa ofta. Svårt att få kontinuitet i arbetet”.

Citat från en kommunpolis i Polisregion Syd

I vissa fall nämns även sekretesslagstiftningen som en begränsning vad det gäller samverkan mellan kommun och polis.

Det behöver bli tydligare att kommun och polis har ett delat ansvar i samverkan

Samverkan mellan kommun och polis uppges i intervjuer med kommuners samordnare i vissa fall ha påverkats av lagen (2023:196). Vissa samordnare uppges att samverkan med polisen förbättrats genom lagstiftningen. De beskriver att kommunen och polisen närmat sig varandra och genom samordning ser till att komplettera varandra i det lokala brottsförebyggande arbetet. Andra samordnare beskriver att samverkan med polisen försämrats efter lagens ikraftträdande. Det handlar då om att kommunpoliserna i vissa fall uttrycker att brottsförebyggande arbete nu är kommunens ansvar och därmed inte vill delta i arbetet i samma utsträckning som tidigare, utan främst vara stödjande. En samordnare uttrycker att det finns ett behov av att från nationellt håll tydliggöra för kommunpoliserna att det är ”en kompis man fått” i det lokala brottsförebyggande arbetet, och att ansvaret för arbetet är delat mellan kommunen och polisen. Vidare uppges även den operativa samordningen med områdespolisen ha försämrats över tid enligt vissa samordnare; områdespolisen kan vara inplanerade att delta i brottsförebyggande insatser tillsammans med kommunen men med kort varsel ställa in sitt deltagande. Detta beskrevs även av flera samordnare i enkätsvaren.

9 SARA-modellen beskriver processen för problemorienterat arbete och är en utgångspunkt för handboken *Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete* som vänder sig till både kommun och polis.

2.5.6 Många kommuner samverkar med civilsamhället, men samverkan är sällan formaliserad

I juni 2024 fick Brå i uppdrag av regeringen att stödja kommuner i att utveckla samverkan med civilsamhället¹⁰. I uppdraget angav regeringen bland annat: "För ett effektivt brottsförebyggande arbete är det viktigt att tillvarata civilsamhällets kunskaper, perspektiv, nätverk och engagemang. Det civila samhällets organisationer erbjuder viktiga sociala och situationella insatser som förebygger kriminalitet och våldsutsatthet, samt bryter utanförskap. Civilsamhället bidrar också med lokalkännedom och förankring, innovativa metoder och arbetssätt, samt kännedom om och relationer till målgrupper som det offentliga vill nå i det brottsförebyggande arbetet". Det ligger också i linje med slutsatserna i den lägesbild om civilsamhällets brottsförebyggande insatser, erfarenheter och synpunkter som tagits fram av Nationellt organ för dialog och samråd mellan regeringen och det civila samhället (NOD), i början av 2024.¹¹

Brås enkätundersökning visar att 74 procent av kommunerna samverkar med civilsamhället på något sätt. Det är en ökning från 2018 då 65 procent av kommunerna uppgav att de samverkade med civilsamhället. Några kommuner har exemplifierat vilka civilsamhällesaktörer de samverkar med, och då främst beskrivit att det handlar om samverkan med trossamfund, kvinnojourer och olika typer av föreningar. Andelen som formaliserat sin samverkan med civilsamhället är dock lägre. År 2024 uppgav 19 procent av kommunerna att någon aktör från civilsamhället ingick i kommunens strategiska forum för brottsförebyggande frågor, vilket är en halvering från 2017 då 40 procent uppgav det. Andelen som uppgav att de har en samverkansöverenskommelse med någon civilsamhällesaktör undersöktes inte 2024, men 2023 var den andelen 12 procent. Ett annat sätt för civilsamhället att medverka i det brottsförebyggande arbetet är att bidra med underlag till kartläggningen av brottsligheten. Det var 39 procent av kommunerna som uppgav att de inhämtat information från civilsamhället i arbetet med kartläggningen 2024, jämfört med 24 procent 2018. I antal handlar det om 37 kommuner 2018 jämfört med 92 kommuner 2024. Samverkan med civilsamhället i kartlägningsarbetet har alltså ökat över tid.

VAD INNEBÄR CIVILSAMHÄLLET?

Med civilsamhället avses en arena, skild från staten, marknaden och det enskilda hushållet, där människor organiserar sig och agerar tillsammans i gemensamma intressen. I civilsamhället ingår till exempel nätverk, ideella föreningar, stiftelser, registrerade trossamfund och samfälligheter.

(Källa: Prop. 2009/10:55)

2.5.7 Runt hälften av de lokala aktörerna samverkar inte med regionen

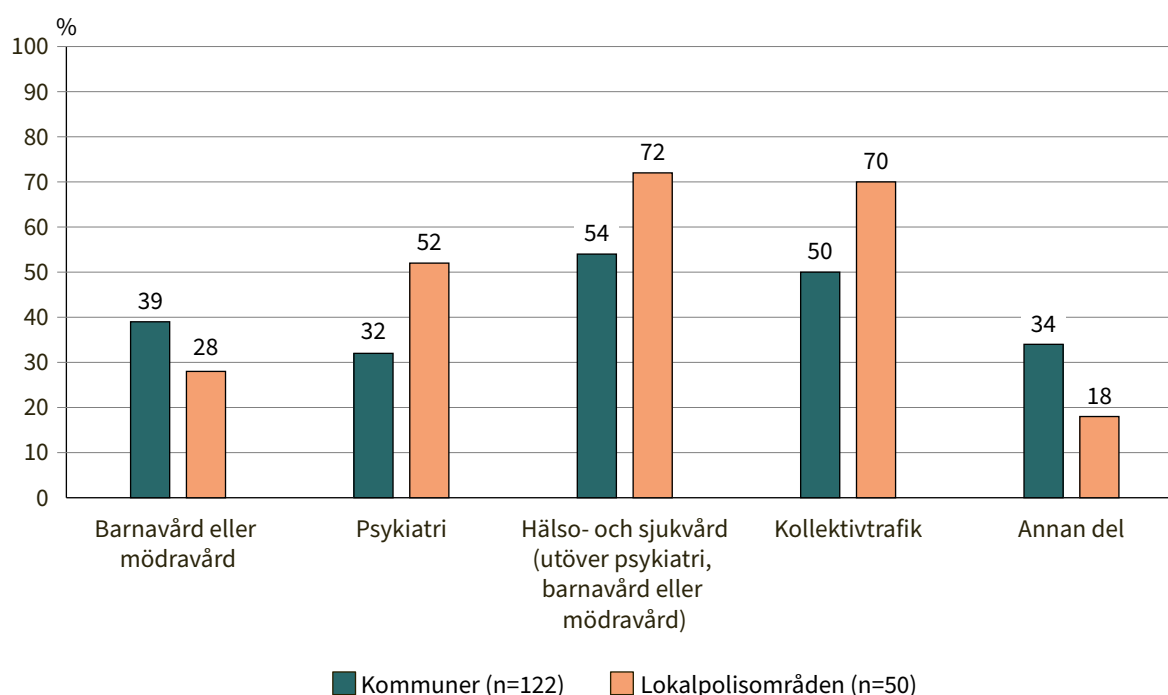
Cirka 6 av 10 lokalpolisområden bedriver samverkan med regionen, varav drygt hälften av dessa samverkar med psykiatrin. Av de kommuner som samverkar med regionen (cirka 4 av 10 kommuner)

¹⁰ Regeringsbeslut Ju2024/01492.

¹¹ NOD 2024.

är det ungefär en tredjedel av dessa som samverkar med psykiatrin. Det framgår i figur 7 på sidan 40. Däremot är det en något högre andel kommuner som uppger att de samverkar med barna- eller mödravården. Vanligast är dock att kommunerna och lokalpolisområdena samverkar med andra aktörer inom hälso- och sjukvården i regionen samt kollektivtrafiken. Utöver samverkan med regionen inom kollektivtrafik, barnavård, mödravård, psykiatri och andra delar av hälso- och sjukvården, sker även samverkan med regionen i viss utsträckning inom andra områden. Till exempel uppger ungefär fem procent av respondenterna att de samverkar med funktioner inom regionen som arbetar med säkerhet, kris eller beredskap.

Figur 7. Delar inom regionen som kommuner respektive lokalpolisområden samverkar med.

Operativ samverkan vanligare i storstadskommuner

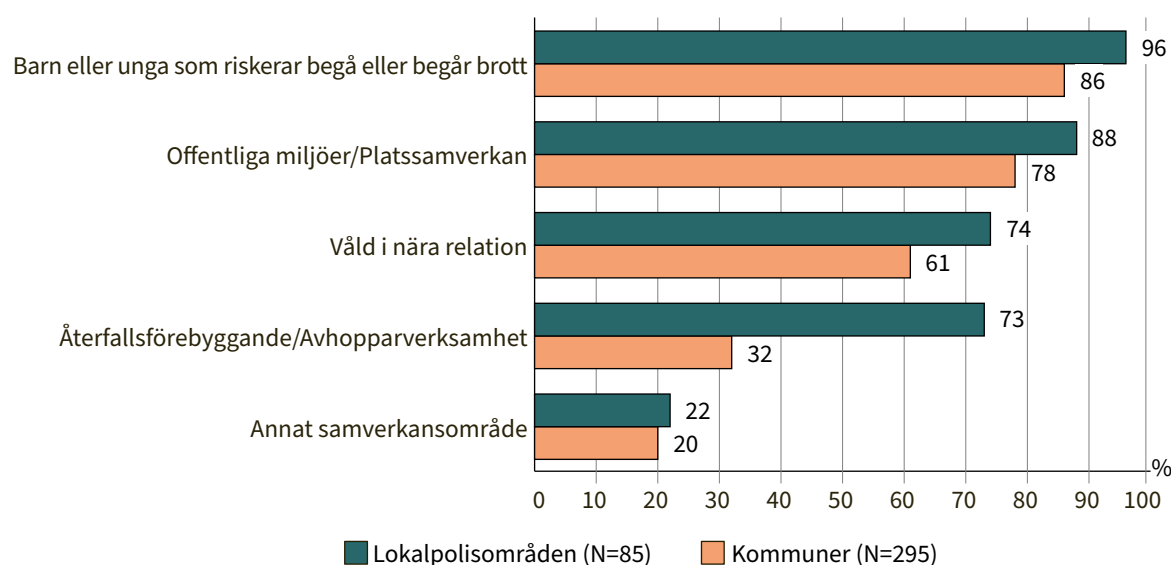
Utöver att undersöka kommunernas och lokalpolisområdenas arbete med samverkan generellt har Brå även ställt frågor om samverkan i det operativa brottsförebyggande arbetet. Som framgår av figur 8 på sidan 41 är det vanligaste området att bedriva operativ samverkan kring barn och unga som begår eller riskerar att begå brott. Det finns även vissa resultat som tyder på att det operativa arbetet kring barn och unga har ökat. Brå har särskilt undersökt hur samverkan sker kring barn och unga, genom att bland annat undersöka förekomsten av samverkansformen SSPF (Skola, socialtjänst, polis och fritid). Resultaten visar att det är drygt 6 av 10 kommuner som bedriver samverkan inom ramen för SSPF, vilket är en ökning med 20 procentenheter sedan år 2021. En ökning har även skett för lokalpolisområden som medverkar i någon aktuell samverkan genom SSPF, från 76 procent till 84 procent mellan åren 2023 och 2024. Brå kan även konstatera att ungefär en fjärdedel av alla ansökningar om ekonomiskt stöd till kommuner för brottsförebyggande åtgärder 2024 handlade om arbete genom samverkansformen SSPF.

Näst vanligast var operativ samverkan kring offentliga miljöer eller platser. Operativ samverkan sker även i hög utsträckning kring våld i nära relation, i både kommuner och lokalpolisområden. Det är dock betydligt vanligare att lokalpolisområdena samverkar i det operativa arbetet kring avhopparverksamhet eller att förebygga återfall i brott än att kommunerna gör det. Operativ samverkan sker även till viss del inom andra områden. Till exempel uppger några kommuner och lokalpolisområden att de samverkar operativt mot narkotikabrott. Enstaka exempel på operativ samverkan kring andra områden beskrivs också i fritext, till exempel mot välfärdsbrott, arbetslivskriminalitet, kriminell ekonomi och bedrägerier. Ett antal kommuner och lokalpolisområden bedriver även operativ samverkan mot skjutvapenvåld inom ramen för GVI, som står för gruppvåldsintervention och är en strategi mot grovt våld i kriminella miljöer. Det är en strategi som bland andra Brå arbetar med att sprida i Sverige, vilket går att läsa mer om på sidan 96 i kapitlet om Brås stöd.

Det finns vissa skillnader mellan kommungrupper vad det gäller operativ samverkan. Generellt sett sker operativ samverkan i högre utsträckning bland kommuner i storstadsområden (kommungrupp A) och i minst utsträckning bland kommuner i och kring mindre städer, tätorter och på landsbygden (kommungrupp C). Till exempel är det en betydligt högre andel som samverkar i det operativa arbetet kring återfall i brott och avhopparverksamhet i storstadskommuner (53 procent) jämfört med i kommuner i och kring mindre städer, tätorter och på landsbygden (18 procent).

Det finns även vissa skillnader mellan polisregionerna. Till exempel bedriver samtliga lokalpolisområden i polisregion Mitt operativ samverkan kring våld i nära relation, jämfört med hälften av lokalpolisområdena i polisregion Öst. Ett annat exempel är att de flesta lokalpolisområden i polisregionerna Stockholm, Syd och Öst bedriver operativ samverkan kring återfall i brott eller avhopparverksamhet jämfört med ungefär hälften i polisregionerna Nord och Väst.

Figur 8. Områden som kommuner respektive lokalpolisområden bedriver operativ samverkan inom.

Trygg i Åre – en lyckad samverkan med tuff start

Åre är en ovanlig kommun. Här finns 12 300 bofasta invånare, varav 4 500 bor i Åre by. Under högsäsongen ökar dock antalet personer i kommunen drastiskt. Om alla gästbäddar är bokade bor cirka 42 000 personer i kommunen. Den stora befolkningsökningen under högsäsongen påverkar hur brottsligheten ser ut och därmed hur kommunen och andra aktörer, inte minst näringslivet, behöver samverka kring det brottsförebyggande arbetet.

I drygt tio år har Åre kommun samordnat samverkansnätverket Trygg i Åre, som fokuserar på insatser mot droger, brott, sexuella trakasserier och psykisk ohälsa. I nätverket medverkar Åre kommun, polis, näringsliv och hälsocentral mot droger och brott, sexuella trakasserier och psykisk ohälsa. I slutet av november lanserades också en avsiktsförklaring mot narkotika och organiserad brottslighet. Trygg i Åre riktar sig till bofasta, säsongsarbetare och gäster.

Arbetet med att bygga upp samverkan påbörjades 2011, i samband med att Malin Bergqvist, hållbarhetsstrateg för social hållbarhet i Åre kommun, gick pilotutbildningen för brottsförebyggande arbete som arrangerades av Brå, Polisen och SKL (nuvarande SKR). Varje kurstillfälle innebar ett steg framåt i kommunens arbete.

Malin Bergqvist.

Vad var avgörande för att komma igång med att börja bygga upp en samverkan i Åre?

– Jag gick utbildningen tillsammans med Eva Helin som var polischef i kommunen och jag hade inte klarat att dra igång nätverket om vi inte hade varit två. Att vi gjorde detta parallellt med utbildningen gav också ett enormt stöd, eftersom vi kunde lyfta alla frågor och problem i ett tryggt rum med erfarna instruktörer och andra deltagare, säger Malin Bergqvist.

Hur gick ert första samverkansmöte 2011?

– Det var en katastrof. Ingen lyssnade och alla tyckte att någon annan satt inne på lösningen. Hade vi inte varit två som kunde peppa och stötta varandra vet jag inte om vi hade kallat till ett andra möte. Men det gjorde vi – och på det tredje mötet började alla inse att vi hade ett gemensamt problem som bestod i att vi hade många våldsbrott på torget. Vi insåg att ingen stod ensam med lösningen, utan att alla skulle behöva vara med och bidra. Då började saker hända, berättar hon.

Samarbetet mellan dig och Eva Helin verkar viktigt, stämmer det?

– Det är otroligt viktigt att hitta en vän i viken, eller en boj i bukten, säger hon och skrattar fast hon menar allvar.

– Det behöver inte vara någon i den egna organisationen, men man behöver hitta någon så man inte behöver bära allt själv, lägger hon till.

Gemensam värdegrund som ses över årligen

Nätverket har tillsammans tagit fram ett antal policyer som exempelvis företagare kan ladda ner och använda i sin utbildning av medarbetare. Varje år inför vintersäsongens start hålls nätverksträffar då den gemensamma värdegrund som policyerna uttrycker går igenom och diskuteras. Nyligen lanserades också en avsiktsförklaring mot narkotikabrott och organiserad brottslighet.

– Vi lyssnar noga på vad nätverket vill göra, det är deras problembild som styr oss. Och efter att vi jobbat mot våldet på torget och mot droger och alkohol på arbetsplatsen, började vi ta tag i psykisk ohälsa som är ett jättestort problem för arbetsgivare i Åre. Nätverket är en kanal och när ett bekymmer uppstår som har med trygghet att göra så kommer frågan upp här. Det är härligt att det finns ett förtroende för att vi kan ta hand om jobbiga frågor, säger Malin Bergqvist.

Hur ser utmaningarna ut nu?

– I nätverk med aktörer med olika drivkrafter uppstår skav och konflikter vilket jag tolkar som ett tecken på att det vi gör i nätverket är viktigt och meningsfullt. Hade det inte väckt några känslor, skulle ingen bry sig om att protestera heller, säger hon.

Ni är en liten kommun. Hur hanterar ni perspektivträngsel?

– Jag upplever att kartan inte passar verkligheten. Varje fråga, som ANDT (Alkohol, narkotika, doping och tobak), våldsbejakande extremism, brottsförebyggande arbete, ungas hälsa, och så vidare kommer med enormt mycket material som vi i små kommuner inte har möjlighet att förhålla oss till. Vi behöver stöd som passar för en liten kommun där förväntningarna måste vara andra än för stora kommuner. Om inte resurser tillförs, säger hon.

Har lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete gett ytterligare möjligheter att förbättra eller förändra det brottsförebyggande arbetet i Åre?

– Ja, frågan har lyfts upp på ett sätt som jag aldrig har sett tidigare. Vi har fått möjlighet att anställa ytterligare en person, visserligen bara på 25 procent men det gör stor skillnad. Vi har aldrig fått till ett Brå på kommunal nivå förut men nu är dörren öppen för det. Även för ANDT-frågorna har det blivit lättare, man kan åka snålskjuts. Dessutom har det blivit tydligt att medborgarlöften och samverkansöverenskommelser inte enbart är polisens frågor, utan att vi äger de verktygen tillsammans, säger hon med eftertryck.

Näringslivet viktigt i det brottsförebyggande arbetet

Brå har också pratat med Louise Mackegård Evensen, som har varit med i Trygg i Åre från starten. Hon jobbar som Hotel Manager & tillförordnad vd på Copperhill Mountain Lodge, ett av ortens hotell. Näringslivet har en viktig roll att fylla i det lokala brottsförebyggande arbetet. I en kommun som Åre, med stor andel näringsverksamhet sett till befolkningen, blir det särskilt tydligt att näringslivet behöver involveras i samverkan.

Varför är ditt företag med i Trygg i Åre?

– Vi blev tillfrågade och eftersom vi driver företag i en så kallad instegsbransch med många unga arbetstagare, ligger det oss varmt om hjärtat att se till att våra medarbetare får en god start i sitt arbetsliv. Det var självklart för oss att tacka ja till att medverka, säger Louise Mackegård Evensen.

Hon säger vidare att för Copperhill Mountain Lodge är det viktigt att orten har en gemensam värdegrund och gemensamma lösningar som man hjälps åt att genomföra.

Louise Mackegård Evensen.

Har satsningen gett resultat?

– Absolut. Eftersom vi aktörer i Åre har fått en väldigt fin samverkan och jobbar för samma värderingar, behöver ingen tveka att ta kontakt direkt när något händer. Händer något en fredagskväll är det då vi ringer. Och värdegrunden och den tryggheten vi känner, förmedlar vi till våra arbetsledare. De ska känna sig trygga och säkra i sitt stöd till medarbetare, och medarbetare ska veta att i Åre kan man vara trygg på sin arbetsplats, säger Louise Mackegård Evensen.

Vad ser du är viktigt att göra för ett tryggt Åre i framtiden?

– Att fortsätta att prata och agera. Det är det som är nyckeln till allt. Nätverket är ärligt och öppet och vi hjälps åt. Det är det viktiga, menar hon.

Louise Mackegård Evensen har med sina tio års erfarenhet av Trygg i Åre också börjat hjälpa andra orter att bygga liknande nätverk där. Och hon vill framhålla vikten av samordning.

– Malin Bergqvist är fantastisk. Det behövs alltid en som håller samman gruppen, skriver protokollen, kallar till möten och kallar igen. Vi företagare står för engagemang och bidrag, men utan Malin skulle denna strukturerade samverkan inte finnas.

2.6 De lokala stödbehoven

När respondenter i kommuner och lokalpolisområden uttrycker sina behov av stöd i det brottsförebyggande arbetet är det framför allt två stödbehov som återkommer i båda grupperna. Både samordnare och kommunpolisier beskriver att de önskar stöd i form av resurser, och stöd i analysarbetet. Dessa stödbehov har även uttryckts i tidigare års undersökningar.

Med förbättrade resurser skulle arbetet kunna bli mer långsiktigt och hålla högre kvalitet

Som framgår i avsnitt 2.2. uppger mer än var tredje kommun att resursbrist är en utmaning. Ökade resurser lyfts fram som ett utpekat behov av nästan var femte kommun. Respondenterna beskriver till exempel hur de med förbättrade ekonomiska resurser skulle kunna avsätta tid för det brottsförebyggande arbetet, så att det finns en tjänsteperson som har reell möjlighet att arbeta långsiktigt med att uppfylla lagens (2023:196) krav och bedriva det brottsförebyggande arbetet med god kvalitet. De begränsade ekonomiska resurserna innebär med andra ord att det brottsförebyggande arbetet får stå tillbaka i många kommuner. Det handlar dels om att arbetet med lägesbild, åtgärdsplan och uppföljning inte kan genomföras eller genomförs med lägre kvalitet, och dels om att åtgärder som det finns behov av att genomföra inte kan genomföras. Till exempel beskriver respondenterna i två kommuner med cirka 10 000 invånare olika utmaningar som de begränsade resurserna innebär:

”Det finns ett behov av en ökad statlig finansiering till det brottsförebyggande arbetet. Idag läggs de statliga medlen på samordnartjänsten, som är underfinansierad från staten, vilket begränsar den brottsförebyggande samordnare[ns möjligheter] att kunna utveckla det brottsförebyggande arbetet i kommunen.”

”Det handlar om resurser för att kunna genomföra brottsförebyggande insatser som kommunen ser som viktiga. Lagen har lagt ett ansvar på kommunen om ett brottsförebyggande ansvar men inte tillfört resurserna för att utifrån sina behov kunna på ett verkningsfullt vis genomföra de åtgärder och främjande arbete som skulle behövas.”

Ett annat perspektiv som lyfts med avseende på de begränsade resurserna, är att möjligheterna för tjänstepersonerna att ta del av annat stöd som erbjuds på området är begränsade, utifrån den begränsade tid tjänstepersonerna har som är avsatt för brottsförebyggande arbete.

Det huvudsakliga behovet av stöd som lyfts av kommunpoliserna är också olika former av resurser för det brottsförebyggande arbetet, men då i synnerhet personella sådana. Det handlar till exempel ofta om att antalet kommunpolisier och områdespolisier behöver bli fler. I vissa fall handlar det också om att deras tid behöver bli mer fredad för det brottsförebyggande arbetet.

”Vi saknar resurs att prioritera brottsförebyggande arbetet då det reaktiva arbetet tar så stort utrymme och den totala polisiära resursen är för liten.”

Citat från en kommunpolis i polisregion Stockholm

De bristande resurserna för det brottsförebyggande arbetet uppges bland annat leda till att ett förebyggande arbete i enlighet med strategin inte kan genomföras. Utöver fler områdes- och kommunpoliser efterfrågas också en ny typ av personell resurs av några respondenter: lokala samordnare på lokalpolisområdesnivå.

Samordnare och kommunpoliser önskar stöd i arbetet med orsaksanalyser

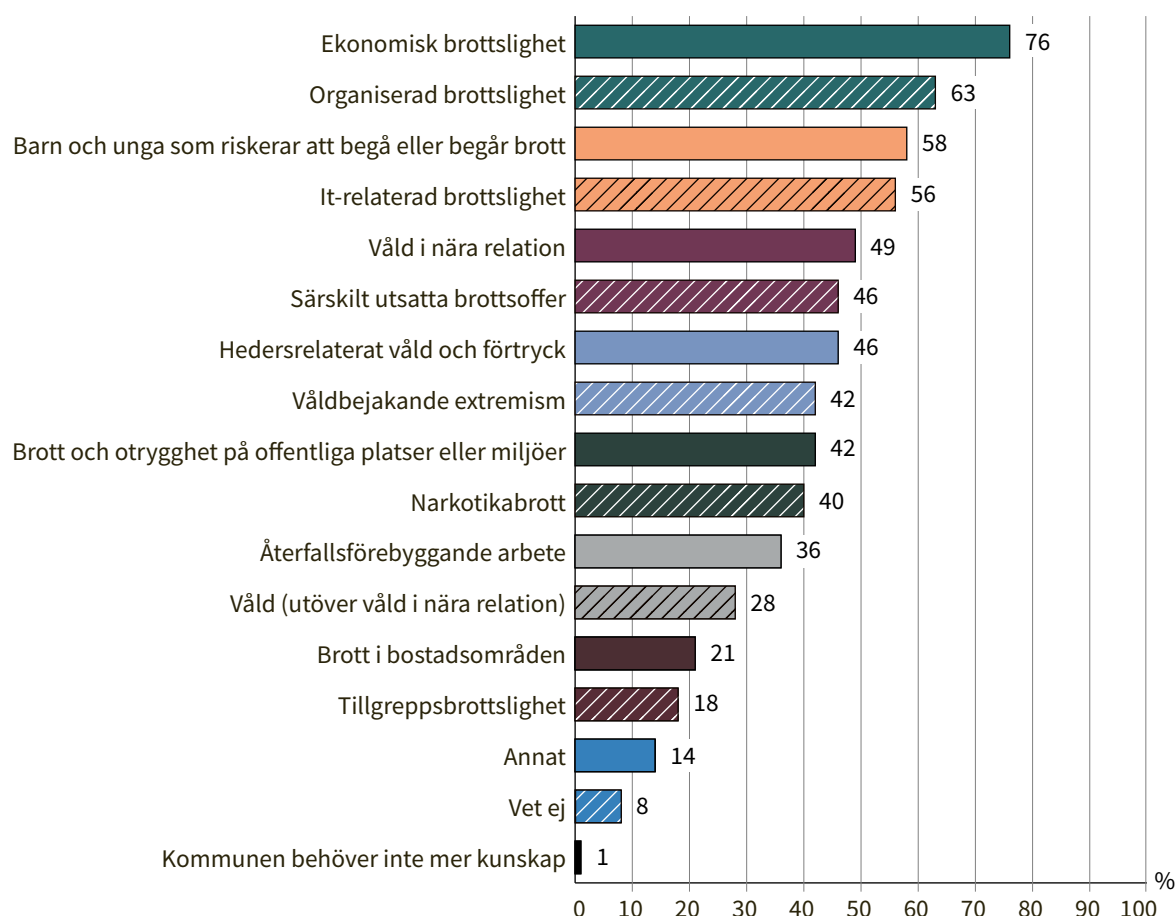
Flertalet kommunpoliser lyfter också behovet av förbättrad analysförmåga i lokalpolisområdet, och efterfrågar anställning av analytiker på lokalpolisområdesnivå som kan göra en noggrann sammanställning och analys av brottsstatistiken och orsakerna till den lokala brottsligheten (orsaksanalyser). Även kommunerna efterfrågar stöd i arbetet med orsaksanalyser, och det är viktigt att det stödbehovet tas omhand eftersom det är en grundläggande del i hur brottsförebyggande arbete ska bedrivas enligt lagen (2023:196) och polisens strategi. Respondenter i flertalet kommuner uppger uttryckligen att de behöver stöd i att tolka lagstiftningen samt stöd i hur de kan arbeta med de olika delarna i den brottsförebyggande processen. Till exempel uppger en respondent i en av storstadskommunerna:

”Eftersom lagen är så tolkningsbar hade den behövts brytas ner med förtydliganden om vad den innebär i praktiken.”

Framför allt är det stöd kring arbetet med orsaksanalyser och uppföljning som efterfrågas, och då i form av goda exempel och konkreta tips. Kommunpoliser beskriver också att kommunerna har behov av stöd kring arbetet med orsaksanalys, och flera uppger att de bistår kommunerna i detta genom att de genomför orsaksanalysen tillsammans. Flera kommunpoliser ger också exempel på att de även deltar i andra delar av lägesbilsarbetet, till exempel genom stöd i att tolka statistik och stöd i att förstå innebörden av brott och olika brottsområden.

Kommuner vill ha mer kunskap om metoder för att förebygga ekonomisk och organiserad brottslighet

Respondenter i vissa kommuner efterfrågar också stöd kring arbetet med åtgärdsplaner, och i synnerhet stöd i att välja åtgärder som verkar lovande. En respondent i en kommun med cirka 26 000 invånare beskriver till exempel att de saknar ”Sammanställningar av forskning och beprövad erfarenhet vad gäller konkreta insatser i det brottsförebyggande arbetet”. Framför allt uttrycker samordnare behov av ökad kunskap om metoder för att förebygga ekonomisk brottslighet. Respondenter i nästan 8 av 10 kommuner uppger det. En majoritet av kommunerna efterfrågar också kunskap om metoder för att förebygga organiserad brottslighet, barn och ungas brottslighet samt it-relaterad brottslighet.

Figur 9. De vanligaste brotten som kommuner efterfrågar mer kunskap om metoder för att förebygga (N=295).

Vanligast att kommuner och lokalpolisområden söker stöd av varandra

Det är vanligast att kommunala samordnare och kommunpolisier söker stöd av varandra i det brottsförebyggande arbetet. Samordnare i 94 procent av kommunerna och kommunpolisier i 88 procent av lokalpolisområdena uppger att de vänt sig till varandra för stöd det senaste året. Det är också vanligt att samordnarna vänt sig Länsstyrelsens brottsförebyggande samordnare eller till Brå. Bland kommunpoliserna är det även relativt många som vänt sig till Länsstyrelsens brottsförebyggande samordnare, Polismyndighetens regionala brottsförebyggande samordnare, andra funktioner inom kommunen än samordnaren eller näringslivet. En majoritet av de kommunala samordnarna uppger också att de vänt sig till en annan kommun för stöd det senaste året. Bland kommunpoliserna uppger på motsvarande sätt många att de vänt sig till andra lokalpolisområden för stöd. Andelen respondenter i lokalpolisområdena som uppger att de vänt sig till andra lokalpolisområden för stöd har dock minskat markant över tid, från 91 procent år 2022 till 69 procent år 2024.

3 Regionalt brottsförebyggande arbete

RESULTATEN I KORTHET

- ➔ De brottsförebyggande samordnarna vid länsstyrelserna och polisregionerna fokuserar på att stödja implementeringen av lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete, Polismyndighetens brottsförebyggande strategi och regeringsuppdraget om att inrätta en samverkansstruktur för att motverka barn och ungas brottslighet (BOB).
- ➔ Det praktiska stöd som länsstyrelserna ger till kommunerna tillsammans med Brå är uppskattat av målgruppen, och upplevs som framgångsrikt av länsstyrelserna själva. Det praktiska stödet fokuserar på att stödja implementeringen av flera olika delar i lagen, däribland samordningen av det lokala arbetet.
- ➔ Kommunpoliserna ges stöd av samordnare på polisregionnivå och polisområdesnivå, och stödet från polisområdets samordnare tenderar att vara mer praktiskt.
- ➔ Förutsättningarna för de regionala samordnarnas arbete har förbättrats, men är tillsammans med de lokala aktörernas förutsättningar fortsatt en utmaning för utvecklingen av det brottsförebyggande arbetet. Eftersom samordnarnas uppdrag breddas utan att resurser tillsätts finns en stor risk för undanträngningseffekter inom det brottsförebyggande arbetet.
- ➔ De regionala samordnarna ser ett behov av bättre tillgång till kunskap om brottsförebyggande metoder och statistik, samt ett mer samordnat och anpassat nationellt stöd till det brottsförebyggande arbetet.

I det här kapitlet beskrivs länsstyrelsernas, polisregionernas och polisområdenas arbete med att ge stöd till kommuner och lokalpolisområden. Avsikten är att ge en bild av hur de brottsförebyggande samordnarna inom dessa regionala organisationer stödjer det brottsförebyggande arbetet lokalt, och att tydliggöra vilka utvecklingsbehov som är mest angelägna att fokusera på under det kommande året. På så vis kan den här delen av rapporten förhoppningsvis vara ett vägledande underlag både för de regionala aktörerna själva, och för de aktörer som har till uppgift att stödja deras brottsförebyggande uppdrag.

Beskrivningarna och bedömningarna av länsstyrelsernas arbete utgår från länsstyrelsernas brottsförebyggande uppdrag. Länsstyrelsernas grunduppdrag framgår i Förordning (2016:1258) om regional samordning inom det brottsförebyggande området, vilken omfattar samtliga länsstyrelser.¹² Uppdraget innebär att länsstyrelserna ska stödja utvecklingen av det brottsförebyggande arbetet regionalt och lokalt. Det uppdraget har länsstyrelserna haft sedan 2017. I februari 2023 fick länsstyrelserna också ett regeringsuppdrag (Ju2023/00475), att utveckla det regionala stödet till kommunerna så att de tillsammans med Brå ger ett samordnat, behovsanpassat och praktisknära stöd till kommuner i hela landet. Syftet är att stärka kommunernas förutsättningar att uppfylla de krav som framgår i lagen (2023:196) som trädde i kraft 1 juli 2023. Uppdraget delredovisades 28 mars 2024 och ska slutredovisas senast 31 mars 2025.

Polisregionerna och polisområdena styrs inte av ett lika specificerat uppdrag från regeringen, men utgångspunkt för beskrivningarna och bedömningarna är bland annat den brottsförebyggande strategi som Polismyndigheten beslutat om. Polismyndigheten har sedan 2019 inrättat funktioner inom varje polisregion som ansvarar för att samordna det brottsförebyggande arbete regionalt. Det finns även samordnare i ungefär två tredjedelar av alla polisområden. I år är det första gången som Brå undersöker polisområdessamordnarnas brottsförebyggande arbete.

Kapitlet inleds med ett avsnitt (avsnitt 3.2) som beskriver länsstyrelsernas stöd till kommuner och lokalpolisområden med utgångspunkt i länsstyrelsernas stödjande uppdrag. I avsnitt 3.3 ges en beskrivning av polisregionernas och polisområdenas stöd till lokalpolisområdena. Det innefattar en beskrivning av hur polisregionerna bedömer att strategin implementerats, och hur de stöttat den implementeringen. I avsnitt 3.4 beskrivs länsstyrelsernas och polisregionernas förutsättningar och gemensamma utmaningar. Avslutningsvis innehåller avsnitt 3.5 en beskrivning av det arbete som de regionala samordnarna planerar att genomföra under 2025.

3.1 Hur har arbetet undersökts?

Här beskrivs vilka undersökningar som ligger till grund för beskrivningarna av det regionala brottsförebyggande arbetet i kapitlet. Undersökningarna bygger till stora delar på självrapportering från de samordnare som arbetar med frågorna regionalt, och resultaten gör därmed inte anspråk på att ge en heltäckande bild av allt brottsförebyggande arbete som sker inom länsstyrelsernas och polisregionernas organisationer.

Mer information om metoder för datainsamlingen finns i bilaga 1.

Enkätundersökningar

Till grund för det här kapitlet ligger i huvudsak två webbenkätundersökningar om regionalt brottsförebyggande arbete som genomfördes av Brå under våren 2024. En enkät var riktad till brottsförebyggande samordnare vid länsstyrelserna, och en riktad till brottsförebyggande samordnare vid polisregionerna. Enkätundersökningarna har framför allt fokus på hur de regionala samordnarna arbetar med att stödja kommuner och kommunpolis, och de utmaningar och

¹² Förordningen hänvisas framöver till i kortform: Förordningen (2016:1258).

framgångar som de upplever i det arbetet. Brå ställer även frågor om de regionala samordnarnas förutsättningar och behov av stöd. Enkäten riktad till länsstyrelserna har genomförts årligen sedan 2017, och enkäten riktad till polisregionerna har genomförts årligen sedan 2019. Enkätundersökningarna är totalundersökningar. Årets enkäter besvarades av samtliga 21 länsstyrelser och samtliga 7 polisregioner.

Utöver enkäterna riktade till samordnare på regional nivå, ligger även svar från enkäterna riktade till kommuner och lokalpolisområden till grund för kapitlet. Det handlar i synnerhet om resultat från de lokala enkäterna som visar på de lokala aktörernas stödbehov och hur det regionala stödet upplevs av de lokala aktörerna.

Regionala nätverksträffar

Utöver enkätundersökningarna har Brå också löpande inhämtat underlag från diskussioner vid de regionala nätverksträffar som Brå anordnar årligen. Under 2024 genomfördes nätverksträffar i maj och november, och vid dessa närvarade de flesta av de regionala samordnarna vid länsstyrelserna och polisregionerna.

3.2 Länsstyrelsernas stöd till kommuner och lokalpolisområden

Länsstyrelserna ska enligt Förordningen om regional samordning (2016:1258) bidra till att minska brottsligheten i respektive län genom att ge stöd till lokala brottsförebyggande aktörer. I praktiken innebär det främst att de ska ge stöd till kommuner och lokalpolisområden, och det gör de i hög utsträckning.

Det är tydligt att länsstyrelserna är en av de främsta aktörerna som lokala brottsförebyggare söker stöd av. Enkät svar från samordnare i kommunerna visar att 86 procent av dem vänt sig till en brottsförebyggande samordnare vid någon länsstyrelse för stöd under det senaste året. Motsvarande andel för kommunpoliserna var 65 procent.

Sedan 2018 har Brå följt upp i vilken utsträckning som länsstyrelserna bedömer att de arbetar med de fyra olika delarna i det stödjande uppdrag som de har enligt Förordningen (2016:1258):

- stödja utvecklingen av ett kunskaps- och problembaserat lokalt och regionalt brottsförebyggande arbete
- bidra till att samarbete och erfarenhetsutbyte mellan berörda aktörer utvecklas på lokal och regional nivå för att förebygga brott
- stödja kompetensutveckling och gemensamma tvärssektoriella utbildningsinsatser inom det brottsförebyggande området
- stödja och initiera kommunöverskridande brottsförebyggande åtgärder.

Länsstyrelserna har återkommande bedömt att de i hög utsträckning arbetar med de tre översta punkterna i listan, och så även i år. Många respondenter i kommuner och lokalpolisområden uppger också att de tagit del av de tre överst listade typerna av stöd från länsstyrelserna.

Länsstyrelserna har tagit fram metodstöd för arbetet med lägesbilder och åtgärdsplaner

Stödet till utvecklingen av ett kunskaps- och problembaserat lokalt arbete är något som ofta sker genom att länsstyrelserna bidrar till erfarenhetsutbyte eller erbjuder kompetensutveckling kring kunskaps- och problembaserat arbete. Det kan också ske genom att länsstyrelserna erbjuder kommuner mer praktisknära stöd, vilket beskrivs mer ingående under rubriken 3.2.1.

Ett annat sätt att bidra till att utveckla det brottsförebyggande arbetet i kunskapsbaserad riktning är länsstyrelsernas arbete med att ta fram och sprida metodstöd. Två nationella arbetsgrupper inom Länsstyrelsen har arbetat med att ta fram stöd för framtagande av lägesbilder respektive åtgärdsplaner, utifrån de krav som ställs i lagen (2023:196). En samordnare vid Länsstyrelsen i Skåne beskriver att arbetsgruppen som arbetat med att ta fram en mall för lägesbilder, under året utvecklat analysdelen och jämställdhetsperspektivet i materialet, och att den andra arbetsgruppen tagit fram ett material som ger stöd för kommunala samordnare i framtagande av åtgärdsplan och arbetet med uppföljning. Samma samordnare beskriver också att de i länet arbetat med att ta fram andra metodstöd:

”I slutet av förra året efterfrågade en av de skånska kommunerna stöd kring hur socialtjänsten kan bidra in i kartläggningsarbetet enligt den nya lagen. Då vi inte såg att det fanns ett sådant stöd tog vi tillsammans med den aktuella kommunen fram ett stödmaterial som vi spridit till övriga skånska kommuner samt till våra Länsstyrelsekollegor.”

Regionala kartläggningar visar lokala utvecklingsbehov

Ett annat sätt som länsstyrelserna arbetar med att stödja utvecklingen av kunskapsbaserat arbete lokalt, är genom olika former av kartläggningar. Ungefär var tredje länsstyrelse uppger att de genomfört eller påbörjat någon form av regional kartläggning under 2024. Till exempel har Länsstyrelsen i Jönköping i samarbete med Malmö universitet genomfört en kartläggning av det brottsförebyggande arbetet med barn och unga i länet. Kartläggningen mynnade ut i ett antal rekommendationer till de brottsförebyggande aktörerna i länet om hur det brottsförebyggande arbetet kring barn och unga kan utvecklas. Brå ser positivt på att länsstyrelser arbetar på det sättet, det vill säga att behoven identifieras lokalt och att de lokala behoven är vägledande för utformningen av det regionala och nationella stödet till brottsförebyggande arbete.

Länsstyrelserna möjliggör uppskattat erfarenhetsutbyte och initierar regional samverkan

Precis som tidigare år har många länsstyrelser anordnat regelbundna nätverksträffar i länet, och det förekommer också flera exempel på länsöverskridande träffar där deltagarna ges möjlighet att utbyta erfarenheter kring olika teman. Exempel på teman som förekommit vid den typen av träffar är arbetet med de olika delarna som framgår i lagen (2023:196), barn och unga i organiserad brottslighet, avhopparverksamhet och välfärdsbrott.

I intervjuer med samordnare i kommuner uttrycker flera spontant att de uppskattar de möjligheter till erfarenhetsutbyte som länsstyrelsens nätverksträffar innebär. Såväl olika deltagare från kommuner som från Polismyndigheten deltar i nätverksträffarna, och ibland även andra aktörer såsom nationella myndigheter, universitet och högskolor eller regioner. I vissa fall sker nätverksträffarna tillsammans med andra grupper som arbetar med olika former av prevention, till exempel ANDTS (Alkohol, narkotika, doping, tobak och spel), folkhälsa, föräldraskapsstöd och mäns våld mot kvinnor. En samordnare vid Länsstyrelsen i Gävleborg beskriver samarbetet mellan det brottsförebyggande området och andra områden så här:

”Enheten har också gjort en så kallad ’kommuninventering’ där varje kommun genomlysas via de olika verksamheterna, [brottsförebyggande], [mäns våld mot kvinnor], barnrätt, ANDTS osv. Detta leder till ett helikopterperspektiv med detaljer vilket gör att man inte ”förlorar” tillfällen att utveckla samarbeten.”

Det förekommer också att länsstyrelserna arrangerar nätverksträffar för kommuner utifrån kommungruppsstorlek.

Utöver nätverksträffar arbetar länsstyrelserna också med att initiera och leda regionala samverkansgrupper och -projekt. Till exempel uppger en samordnare vid Länsstyrelsen i Uppsala att de initierat en regional samverkansgrupp med fokus på välfärdsbrott i vilken Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Regionen samt länsstyrelserna i Västmanland och Gävleborg deltar. I Västra Götaland har länsstyrelsen tillsammans med Polisregion Väst drivit kommunöverskridande arbetsgrupper utifrån olika metodstöd, bland annat metodstödet Kartläggning av tre våldstyper samt metodstödet Drogfria platser.

I Västra Götaland beskriver en samordnare att de arbetar utifrån ett koncept som de kallar digitala klusterträffar. Länsstyrelsen klustrar kommunerna storleksmässigt och i mindre grupper, och träffarna innehåller både kunskapshöjande inslag och möjlighet till erfarenhetsutbyten. Samordnaren beskriver konceptet som framgångsrikt:

”Träffarna möjliggör att vi kan skapa dialog mellan kommuner med liknande utmaningar och organisatoriska förutsättningar men som befinner sig geografiskt långt ifrån varandra. Ett forum som uppskattats och efterfrågas av kommunerna även fortsättningsvis.”

Kompetenshöjande insatser har fokus på lagen, välfärdsbrott och samverkan

Många länsstyrelser har också genomfört kompetensutvecklingsinsatser riktade till de lokala aktörerna. Precis som tidigare år är flera av de kompetensutvecklingsinsatserna länsöverskridande. Till exempel har sju länsstyrelser i Mellansverige anordnat webinarier som syftar till att öka kunskapen om olika typer av välfärdsbrott. Ytterligare tre länsstyrelser har också genomfört kompetenshöjande insatser kring välfärdsbrott.

Ett annat återkommande tema för de kompetensutvecklingsinsatser som länsstyrelserna genomfört är lagen (2023:196) och hur kommuner och lokalpolisområden kan arbeta kunskapsbaserat. Även kring det har en länsöverskridande kompetensutvecklingsinsats genomförts av länsstyrelserna i Mellansverige, som anordnat en utbildning i samarbete med Örebro Universitet kring lagen. Syftet

med utbildningen var att stödja implementeringen av nya lagstiftningen, och totalt utbildades cirka 270 deltagare från lokala brottsförebyggande råd i Mellansverige. En samordnare i Västra Götaland beskriver att länsstyrelsen och Polisregion Väst tillsammans arrangerat delregionala heldagskonferenser i de olika polisområdena i länet. Konferenserna handlade om den nya lagstiftningen, och vad ett kunskapsbaserat arbete innebär för kommuner och lokalpolisområden. Brottsförebyggande samordnare från 46 av länets 49 kommuner deltog, och därutöver även kommunala chefer med ansvar för brottsförebyggande arbete, kommunchefer, kommunpolis och lokalpolisområdeschefer. En samordnare i Västernorrland ger också exempel på en utbildningsinsats kring kommunernas brottsförebyggande arbete och kunskapsbaserat arbetssätt. I det fallet handlar det om att samordnaren föreläst under en utbildningsdag för personal på polisutbildningen i Umeå, om länsstyrelsernas och kommunernas brottsförebyggande arbete, kunskapsbaserat arbetssätt och vikten av samverkan mellan kommun och polis.

Ytterligare ett exempel på en kompetensutvecklingsinsats som genomförts av flera länsstyrelser handlar om arbetet med att förebygga bland annat narkotika- och vapenbrott, genom metodstödet Tillsammans mot illegala försändelser. Länsstyrelserna i Västernorrland, Jämtland, Halland och Västra Götaland har utifrån metodstödet arbetat med att sprida kunskap och medvetenhet om vinsterna i att samverka lokalt. Det har bland annat skett genom ett webinarium som länsstyrelserna i Halland och Västra Götaland anordnade tillsammans med Polisregion Väst. Vid webinariet medverkade också aktörer från Tullverket, Polismyndighetens nationella operativa avdelning (NOA) samt Länsstyrelsen i Västernorrland och Polisregion Nord.

Stöd kring kommunöverskridande brottsförebyggande åtgärder lägre prioriterat

Uppdraget att stödja och initiera kommunöverskridande brottsförebyggande åtgärder är dock inte lika väl implementerat som de andra stöduppdragen, vilket Brå också påpekat i flera av de senaste rapporterna om det brottsförebyggande arbetet i Sverige.¹³ Cirka 3 av 10 kommunsamordnare och kommunpolisier uppger att länsstyrelserna stöttat dem inom det området. Det finns också tydliga skillnader mellan länen där samtliga kommuner i Västernorrlands län uppger att de fått den typen av stöd, men endast 1 av 10 kommuner i Västmanland, Kronoberg och Jämtland. Länsstyrelserna själva bedömer också att de arbetar med den delen i lägst utsträckning av de fyra delarna i uppdraget, och så har det återkommande sett ut över tid. I år är också länsstyrelsernas bedömning av i vilken utsträckning de arbetar med att stödja och initiera kommunöverskridande brottsförebyggande åtgärder lägre än den någonsin varit. Samtidigt är bedömningen av i vilken utsträckning de arbetar med de övriga tre delarna högre än någonsin. Det är därmed tydligt att länsstyrelserna i ännu större utsträckning än tidigare prioriterar arbetet med att stödja kommunöverskridande åtgärder lägre än övrigt stödarbete.

Flera länsstyrelser beskriver också uttryckligen att de prioriterat ned arbetet med att stödja och initiera kommunöverskridande åtgärder. Till exempel uppger samordnare vid tre länsstyrelser att de prioriterat arbetet med att stödja kommunerna i att implementera lagen (2023:196), och därför inte haft fokus på att ge stöd kring kommunöverskridande åtgärder. Det framkommer också av enkätsvar och dialog med länsstyrelser att det råder osäkerhet kring vad den här delen av stöduppdraget egentligen innebär, och hur stöd till kommunöverskridande åtgärder kan se ut i praktiken.

Trots att färre länsstyrelser arbetar aktivt med den här delen av uppdraget finns det exempel på hur det här stödet kan se ut i praktiken. Till exempel uppger en samordnare vid Länsstyrelsen i Västerbotten:

”Genom att kalla till samverkan mellan kommuner med liknande problematik har de gemensamt agerat i brottsförebyggande åtgärder. [– – –] Vi har flera tematiska nätverk riktat mot viss problematik, som våldsprevention, motorburen ungdom, arbetslivskriminalitet och välfärdsbrott samt näringslivsnätverk. Det har resulterat i att kommunerna valt att genomföra kommunöverskridande åtgärder.”

Ett annat exempel kommer från en samordnare vid Länsstyrelsen i Stockholm som beskriver att länsstyrelsen är ordförande för den regionala samverkan kring brott och narkotika, där alla länets kommuner deltar tillsammans med Region Stockholm, Polisregion Stockholm och ytterligare ett antal statliga myndigheter. Inom ramen för det arbetet har ett regionalt operativt center etablerats för att kunna arbeta förebyggande på ett effektivt sätt kring individer.

13 Se bland annat Brå 2024a, Brå 2023.

Sex kommuner effektiviserar sitt brottsförebyggande arbete genom kommunalförbund

I en mindre kommun finns det inte alltid tillräckligt med resurser för det brottsförebyggande arbetet. I Karlstadsregionen har sex kommuner hittat en lösning på problemet genom en gemensam säkerhetsavdelning som stöttar deras arbete. Frida Lejon, säkerhetskoordinator på kommunalförbundet Räddningstjänsten Karlstadsregionens säkerhetsavdelning, och Claes Havimäki, kultur- och fritidschef på Forshaga kommun, berättar om hur arbetet fungerar.

Säkerhetsavdelningen på kommunalförbundet Räddningstjänsten Karlstadsregionen stöttar kommunerna Forshaga, Kil, Grums, Karlstad, Hammarö och Munkfors i deras brottsförebyggande arbete. Kommunerna får även stöd i frågor som civilt försvar, internt skydd och med tjänsteperson i beredskap. Frida Lejon är säkerhetskoordinator på säkerhetsavdelningen.

– Vi är en ganska klassisk säkerhetsavdelning men med gemensam förvaltning för sex kommuner. Det är svårt för framförallt de mindre kommunerna att få ihop resurser för att ha specialister som jobbar med de här frågorna på heltid och istället för att kommunen har en person med tio olika uppdrag så kan jag och mina kollegor ha ett specialuppdrag för flera kommuner, berättar Frida Lejon.

Frida Lejon och Claes Havimäki.

Uppdraget att stötta kommunernas brottsförebyggande arbete omfattar bland annat att bidra med specialistkompetens och strategiskt perspektiv, ansvara för lägesbild och att ta fram förslag till åtgärdsplan. Till sin hjälp har Frida Lejon och hennes kollegor brottsförebyggande samordnare i varje kommun samt chefer med ansvar för frågorna i kommunen.

– Kommunerna har inte skrivit avtal med oss om att vi ska lösa allt som har med brottsförebyggande arbete att göra, utan vi har medspelare i kommunerna. Det är de som har mer operativ koll på kommunen medan vi blir mer den strategiska rollen som fokuserar på exempelvis strategisk kartläggning, processer och metodutveckling, säger Frida Lejon.

I Forshaga kommun är Claes Havimäki, kultur- och fritidschef, ansvarig för de brottsförebyggande frågorna.

– Från kommunperspektivet har det nära samarbetet med säkerhetsavdelningen varit positivt.

Frida och hennes kollegor har ett tydligt uppdrag och vi har bland annat tagit fram kartläggning och åtaganden. Även polisen är en viktig aktör och vi har en oerhört bra dialog med alla som är inblandade, berättar Claes Havimäki.

– Framgången är att vi har jobbat tillsammans. Att få fram kartläggning och åtgärdsplaner har inte varit den största utmaningen, utan det är nu när det ska bli verkstad ute i kommunen, säger Frida Lejon.

– Det är viktigt att jobba med förankring från både kommunledning och politik. Se till att de förstår vad som står i åtgärdsplanen som de säger ja till. Förankringen behöver finnas med i hela processen, oavsett om det är kartläggningsprocessen eller åtgärdsgenomförandet. I den löpande ledningsförankringen är en fungerande ledningsnärhet viktig. När det gäller Forshaga kommun blir Claes den viktiga länken som står för närheten till ledningen i vardagen och kan hantera den mer löpande förankringen. Det har inte jag och mina kollegor möjlighet till på samma sätt när vi inte är fysiskt i kommunen varje dag, fortsätter hon.

Lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete var startskottet

De kommunala räddningstjänsterna gick ihop och bildade kommunalförbundet Räddningstjänsten Karlstadsregionen år 2000, och snart såg man att man kunde samverka även kring exempelvis tillsyn och utbildning. I samband med att lagen för kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete (2023:196) trädde i kraft kom kommunerna överens om att kommunalförbundet även ska stötta deras brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete. Innan dess hade kommunalförbundet endast stöttat Karlstads trygghetsarbete.

– Vi skapade en arbetsgrupp som skissade på ett förslag på hur vi kan ta oss an det här uppdraget, och vad som behövs från kommunerna. Vi hade också diskussioner med kommunerna om vad de ville få ut av stödet. Det har varit en kombination av att jobba med kommunerna var och en för sig och se till deras behov, och att se på vid vilka tillfällen vi vinner på att göra saker gemensamt så att vi inte behöver uppfinna sex hjul. Till exempel tar det inte mycket längre tid att gå igenom och visualisera statistik för flera kommuner än för en. Förslaget behövde också förankras på kommunledningsnivå, vilket var mycket arbete. De fick titta på förslaget och komma med inslag, berättar Frida Lejon.

Kommunerna skriver avtal med Räddningstjänsten Karlstadsregionens säkerhetsavdelning om vilka områden som säkerhetsavdelningen ska stötta i. Alla kommuner har alltså inte identiska uppdrag med avdelningen.

– Det är utifrån vad kommunen har som prioriterade områden. Man måste också diskutera vad räddningstjänsten kan hjälpa till med på bästa sätt utifrån deras organisation, säger Claes Havimäki.

Skilda förutsättningar i kommunerna

De sex medlemskommunerna har olika förutsättningar för sitt brottsförebyggande arbete. Karlstads kommun närmar sig 100 000 invånare, medan Munkfors kommun har cirka 3500 invånare. Kommunerna har också organiserat sitt brottsförebyggande arbete på olika sätt.

– Någon kommun har en säkerhetssamordnarroll, i andra är det socialtjänst, fältsekreterare, kultur och fritid eller folkhälsosamordnare. Vi har en otrolig bredd av kompetens bara i arbetsgruppen med kontaktpersonerna, säger Frida Lejon.

Vid ett antal tillfällen per år träffas representanter från alla sex kommuner tillsammans med säkerhetsavdelningen, polis och andra aktörer. Frida och hennes kollegor träffar också kommunerna i ett antal andra forum, exempelvis vid styrgruppsmöten som behandlar trygghet och intern säkerhet och i beredningsgrupper. Att arbeta med flera kommuner ställer krav på att kunna lyssna in de olika behov kommunerna har. Men det ger också möjlighet till samverkan.

– I min roll där jag arbetar mot sex kommuner så är det sex olika interna kulturer att jobba med. Kommunerna har olika intressen och visioner som jag måste sätta mig in i för att arbetet som jag levererar ska passa kommunen, säger Frida Lejon.

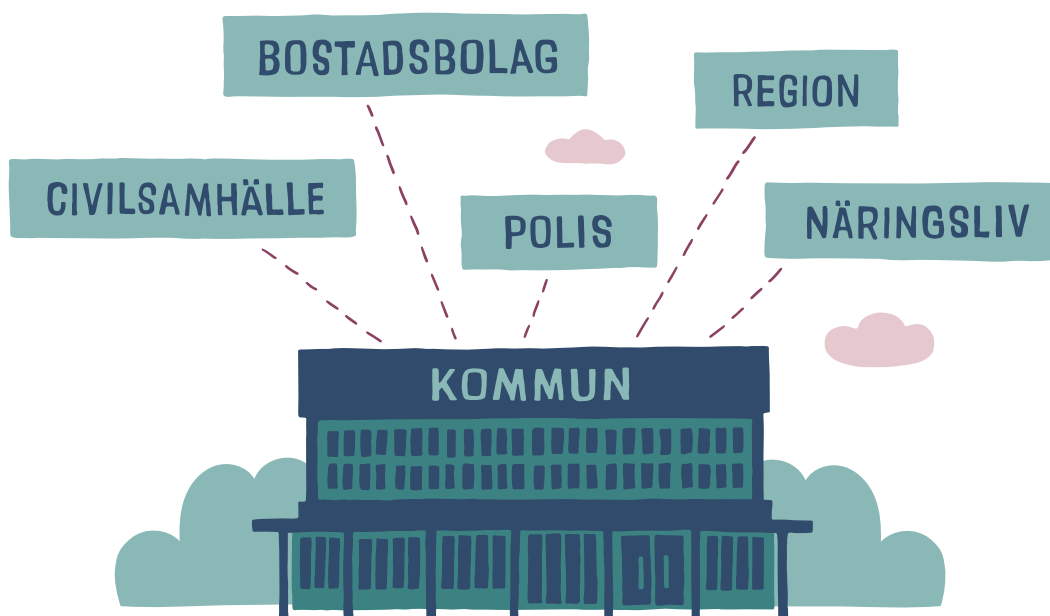
– Kommunerna ser inte likadana ut, men vi är inte helt olika heller. Det finns mycket som vi kan titta på och vilja göra tillsammans. Till exempel är Våld i nära relation en rubrik som vi alla jobbar med, och där leder Frida och hennes gäng oss i processerna så att vi kan göra verkstad ute i våra kommuner, avslutar Claes Havimäki.

3.2.1 Länsstyrelsernas praktiktära stöd uppskattat och framgångsrikt

Utöver länsstyrelsernas grundläggande stöduppdrag har Brå även följt upp det tillfälliga stöduppdrag som länsstyrelserna har, utifrån regeringsuppdraget om att utveckla det regionala stödet. Länsstyrelserna ska enligt regeringsuppdraget tillsammans med Brå se till att ge kommunerna ett mer samordnat, behovsanpassat och praktiktära stöd, i syfte att stärka kommunernas förutsättningar att uppfylla lagen (2023:196).¹⁴ Av regeringsuppdraget framgår att stödet bland annat ska omfatta:

- målgruppsanpassad utbildning och förmedling av kunskap
- handledning och annan rådgivning
- stöd i tillämpningen av metodstöd
- fördjupat stöd gällande särskilda utmaningar.

Det är tydligt av enkätsvaren att de brottsförebyggande samordnarna i kommunerna har behov av stöd kring hur de kan arbeta i enlighet med lagstiftningen. Dels framgår det av att det fortsatt är många kommuner som inte har alla delar i lagen på plats, dels av kommuners uttryckta behov av stöd. Det uttrycka stödbehovet handlar oftast om arbetet med orsaksanalyser, åtgärdsplaner och uppföljning. Det kan också handla om arbetet med samverkan och samordning, eller förutsättningar för arbetet såsom utbildning för beslutsfattare och chefer inom kommunen.

¹⁴ I det här kapitlet redogör Brå för länsstyrelsernas beskrivningar av hur de arbetat med det praktiktära stödet. En beskrivning av hur Brå arbetat med det praktiktära stödet framgår på sidan 94 i kapitlet Brås utvecklingsarbete.

Länsstyrelserna arbetar med det praktisknära uppdraget, och att möta kommunernas stödbehov på olika sätt. Till exempel sker det genom att erbjuda workshops kring de olika delarna i det kunskapsbaserade arbetssättet (ofta i form av så kallade skrivarestugor), feedback på framtagna lägesbilder och åtgärdsplaner, eller individuell coachning och handledning kring det kunskapsbaserade arbetet. Den här typen av stöd beskriver samordnare i kommunerna spontant vid intervjuer att de särskilt uppskattar. Det förekommer också exempel på att samordnarna stöttat kommunerna i att ta fram statistik och andra relevanta underlag i arbetet med lägesbilderna, till exempel statistik kring kommunernas förutsättningar som rör arbetslöshet, trångboddhet och andra faktorer som kan ha relevans för brottsförekomsten. Det praktisknära stödet sker också genom stöd vid implementeringen av vissa metoder eller samverkansstrukturer, och genom anpassade utbildningsinsatser – ofta i syfte att öka förståelsen om brottsförebyggande arbete bland kommunala beslutsfattare. Några länsstyrelser nämner att de besökt lokala brottsförebyggande råd och haft rådgivande samtal kring hur dessa bör organiseras.

Flera exempel på praktisknära stöd för att utveckla den lokala samordningen

Några av länsstyrelsernas samordnare ger konkreta exempel på hur de gett stöd till att utveckla den lokala samordningen, och dessa är ofta praktisknära. Till exempel uppger samordnaren vid Länsstyrelsen Gotland:

”Länsstyrelsen i samverkan med polis och region/kommun arbetar gemensamt för att ta fram en ny brottsförebyggande struktur i länet för att på ett mer effektivt sätt kunna samordna det brottsförebyggande arbetet i länet. Strukturen består av styrgrupp med högsta ledningsfunktion i varje organisation, det brottsförebyggande rådet som leds och styrs av kommunen/regionen samt arbetsgrupper kopplade till åtgärdsplan. Organisationen är utformad för att möjliggöra ett kunskapsbaserat arbetssätt. Strukturen ska även möjliggöra förbättrad samordning mellan [det brottsförebyggande området], [området mäns våld mot kvinnor] och ANDTS [Alkohol, narkotika, doping, tobak och spel] i länet.”

En samordnare vid Länsstyrelsen i Skåne beskriver bland annat att de gett praktisknära stöd till två kommuner i länet som önskat utveckla sitt arbete med Effektiv samordning för trygghet (EST). I Skåne har länsstyrelsen också stöttat kommuner i framtagandet av lokala stadgar för organisation och styrning av det brottsförebyggande arbetet samt uppmuntrat de kommuner som inte har en struktur för det brottsförebyggande arbetet att utveckla detta. Att Länsstyrelsen i Skåne bidragit i utvecklingen av den lokala samordningen framgår också i kommunenkäten där en av kommunerna i länet uppger:

”Länsstyrelsen hade vi som rådgivande då vi gjorde om vårt lokala brottsförebyggande råd för att det skulle bli effektivare men även passa in bättre på den då kommande lagen om brottsförebyggande arbete.”

Samordnaren vid Länsstyrelsen i Värmland beskriver att flera kommuner i länet valt en kommunöverskridande organisation för det brottsförebyggande arbetet, där arbetet samordnas över kommungränserna. Länsstyrelsen i Värmland har stöttat utvecklingen av den samordningen

bland annat genom att delta i planering och genomförande av möten med kommuner och polis, med fokus på organisation och struktur, och genom att delta vid ett uppstartsmöte kring en ny sådan kommunövergripande organisation i länet.

Utöver den typen av mer praktisknära stöd beskriver ett antal länsstyrelser att de informerat om samordningskravet i lagstiftningen och vad samordning innebär. Vidare beskriver ett antal länsstyrelser att de fört diskussioner med kommuner om deras förutsättningar och utvecklingsbehov med avseende på den lokala samordningen. Till exempel uppger en samordnare vid Länsstyrelsen i Blekinge:

” Samordnarna har samlats vid flera tillfällen för att prata igenom nuvarande organisering, organisatoriska förutsättningar samt behov. Detta är ett ständigt pågående samtal kring t.ex. hur lokala [brottsförebyggande råd] fungerar, hur styrdokument utformas, stöd internt ifrån chefer och kollegor, politisk förankring m.m. som sker både uppstyrt men också spontant varje gång vi ses i olika sammanhang.”

Länsstyrelserna upplever arbetet med praktisknära stöd som framgångsrikt

Länsstyrelserna har i många fall erbjudit praktisknära stöd tillsammans med Brå, vilket varit framgångsrikt. Brå har följt upp hur det gemensamma stödet upplevts, och resultaten visar att kommuner som fått stöd upplever att det varit till nytta, till exempel genom att bidra med nya perspektiv. Vägledning, feedback och exempel från andra kommuner lyfts som konkreta exempel på delar i stödet som kommunerna haft nytta av. Länsstyrelserna själva upplever också arbetet med det praktisknära stödet som framgångsrikt. Flera länsstyrelser beskriver att regeringsuppdraget till länsstyrelserna om att erbjuda kommunerna praktisknära stöd inneburit att mer kommunspecifikt stöd kunnat erbjudas, vilket stärkt relationerna mellan de regionala samordnarna och samordnare i kommunerna. En samordnare vid Länsstyrelsen i Örebro uppger:

” Även det utökade uppdraget till länsstyrelserna gällande praktisknära stöd har varit en framgång för att kunna stödja kommunerna på ett bättre sätt. Kommunerna har väldigt olika förutsättningar och därför ger det mycket att kunna ge ett mer individuellt och praktisknära stöd.”

Flera länsstyrelser beskriver också att mottagligheten för stöd ökat i samband med lagkravet på kommunernas brottsförebyggande arbete. Det upplevs som en viktig framgångsfaktor för länsstyrelsernas arbete. Till exempel uppger en regional samordnare vid Länsstyrelsen i Gävleborg:

” Det är roligare helt enkelt att planera och genomföra metoddagar kring olika teman då kommunerna är mer intresserade eftersom de nu har en lag att leva upp till. Allt blir mer roligt och framgångsrikt för att det nu finns en mer kollektiv insikt om krav och att man kan stötta varandra genom att delta.”

Praktiknära stöd hjälper Ragunda kommun att organisera sitt brottsförebyggande arbete

Brottsförebyggande rådet (Brå) och länsstyrelserna ger praktiknära stöd till Sveriges kommuner, så att kommunerna kan nå upp till de krav som lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete ställer. Ragunda kommun har med hjälp av stödet tagit steg mot en organisation som är bättre rustad för brottsförebyggande arbete.

Ragunda kommun är en stor kommun till ytan, men liten sett till befolkningsmängd med sina cirka 5100 invånare. Kommunens storlek är något som både förenklar och försvårar det brottsförebyggande arbetet.

Lena Sirkka.

– En av fördelarna är att det finns en närhet mellan tjänstepersonsorganisationen och den politiska organisationen, vi kan vid behov ta snabba beslut. Vi är vana vid att ställa om och göra vad vi kan med små medel. Det som försvårar arbetet är bland annat brist på resurser, både ekonomiska och personella. Det är svårt att få tid och pengar att räcka till. Kommunens storlek gör det också svårt att få tag i rätt information till lägesbilden då många undersökningar inte går att ta ner på kommunnivå för vår del, säger Lena Sirkka, folkhälso- och föreningssamordnare på Ragunda kommun.

I juli 2023 trädde lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete i kraft. Enligt lagen ska alla kommuner arbeta brottsförebyggande på ett kunskapsbaserat och systematiskt sätt, genom att skapa en lägesbild över brottsproblematiken, analysera orsakerna och ta fram en åtgärdsplan. Alla kommuner ska också ha en samordningsfunktion för det brottsförebyggande arbetet och verka för att brottsförebyggande frågor hanteras i ett lokalt strategiskt råd.

– Oavsett hur många invånare en kommun har, är lagkravet densamma. Någon måste axla ansvaret för att sakerna blir gjorda och i en liten kommun måste man vara duktig på mycket och kunna prioritera rätt. I min tjänst arbetar jag med föreningslivet, brottsförebyggande arbete, folkhälsa, ANDTS (alkohol, narkotika, doping, tobak och spel), stärkt föräldraskapsstöd och våldsbejakande extremism. Det ger mig ungefär fyra timmar i veckan att arbeta med det förebyggande arbetet. I större kommuner kan man ofta fokusera på ett uppdrag, men vi måste alltid prioritera och ”släcka bränder”, säger Lena Sirkka.

Praktiknära stöd som utgår från kommunens behov

Ragunda kommun får just nu praktiknära stöd från Brottsförebyggande rådet (Brå) och Länsstyrelsen i Jämtlands län. Katarina Persson är brottsförebyggande samordnare på Länsstyrelsen i Jämtlands län.

– Min roll som brottsförebyggande samordnare är att på ett behovsanpassat sätt ge ett så nära stöd som det går. Det kan vara att hjälpa till att stärka kommunens struktur för det brottsförebyggande arbetet, att ta fram statistik eller bolla idéer. Det gäller att hitta rätt balans i stödet, att tillsammans med den brottsförebyggande samordnaren i Ragunda kommun hitta deras väg. Stödet kommer inte att se exakt likadant ut som hos en annan kommun, även i små kommuner gör man på olika sätt och har olika förutsättningar, berättar Katarina Persson.

Kommunens behov identifieras tillsammans med den brottsförebyggande samordnaren, i detta fall Lena Sirkka.

– Personerna som arbetar i kommunerna har ofta en otrolig kompetens. De vet egentligen hur det ser ut i kommunen, men vi kan hjälpa till att sortera och bena i vad som är vad, fortsätter Katarina Persson.

Katarina Persson.

I Ragunda kommun har bland annat kommunens chefer och kommunpolitiker fått utbildning om lagen och kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete, med tonvikt på att organisera det brottsförebyggande arbetet. Den brottsförebyggande samordnaren har också, med stöd av Brå och Länsstyrelsen, tagit fram ett förslag på hur det brottsförebyggande arbetet kan organiseras.

– Stödet från Länsstyrelsen och Brå kan hjälpa den brottsförebyggande samordnaren att få gehör inom organisationen. Stödet kan fungera som en skjuts som lyfter frågorna, säger Katarina Persson.

Stödet uppskattas av kommunerna

Emelie Eriksson från Brås praktiktäna stöd-team har under året hjälpt Ragunda och andra kommuner för att de ska kunna leva upp till lagen. Hennes bild är att stödet är uppskattat i kommunerna.

– Innan året är slut har Brås praktiktäna stöd-team gett stöd till upp mot 60 kommuner och många är glada över det stöd de får. Efter årsskiftet ska vi följa upp vad stödet haft för effekter och hur kommunernas upplevelser har sett ut, berättar Emelie Eriksson.

Lena Sirkka berättar om hennes upplevelse av det praktiktäna stöd som kommunen fått av Brå och Länsstyrelsen.

– Från den dag jag påbörjade mitt uppdrag som brottsförebyggande samordnare så har Länsstyrelsen varit en stöttande hand och väglett mig. Jag hade aldrig haft den kunskap jag har idag om det inte vore för dem och de utbildningar som Brå erbjuder. Vi har också tilldelats en jättebra person från Brå för det praktiktäna stödet. Vi har haft samtal kring de hinder vi har för att uppnå lagkravet, fått vägledning i utformning av organisation och reglemente och utbildning av organisationen.

– Idag har organisationen en större förståelse och kunskap till varför man måste bidra till lägesbilden och till den nya lagen i helhet. Men än är vi inte i mål, arbetet att ta fram organisationsförslag och reglemente fortsätter, avslutar Lena Sirkka.

Emelie Eriksson.

3.3 Polisregionernas och polisområdenas stöd till lokalpolisområden

Brottsförebyggande samordnare finns sedan 2019 i samtliga sju polisregioner. Samordnarna på polisregionnivå arbetar bland annat med att ge stöd till lokalpolisområdena i det brottsförebyggande arbetet, och då i synnerhet till kommunpoliserna. De har också i uppdrag att stödja implementeringen av Polismyndighetens brottsförebyggande strategi.

Brottsförebyggande samordnare finns även på polisområdesnivå i nästan alla polisregioner. Enkät svar från samordnare vid polisregionerna visar att funktionen finns i totalt två tredjedelar av alla polisområden, och att det finns planer på att inrätta eller tillsätta den funktionen i flera av de polisområden där funktionen i dag saknas. Samordnarna på polisområdesnivå arbetar också med att ge stöd till lokalpolisområdenas kommunpoliser i det brottsförebyggande arbetet.

Kommunpoliserna får alltså stöd i sitt arbete från regionala brottsförebyggande samordnare i både polisområden och polisregioner. Kommunpoliser i 60 procent av lokalpolisområdena uppger att de sökt stöd av den brottsförebyggande samordnaren i polisregionen det senaste året. Motsvarande andel som sökt stöd av den brottsförebyggande samordnaren i polisområdet senaste året är 49 procent. Av dessa har var femte endast sökt stöd från samordnaren i polisområdet, och inte av samordnaren i polisregionen.

Polisområdenas samordnare ger oftare mer praktisknära stöd till kommunpolis

Av enkätundersökningen som kommunpoliserna besvarat framgår att det är ungefär lika vanligt att samordnarna på polisområdes- respektive polisregionnivå ger kommunpoliserna stöd genom att förmedla information och olika typer av kontaktytor. Stödet från samordnare på polisregionnivå handlar dock oftare om möjligheter till erfarenhetsutbyte och kompetensutveckling, medan stödet på fråga om samordnare på polisområdesnivå oftare handlar om handledning och samordning. Handledningen kan till exempel handla om stöd i framtagandet av lägesbild eller andra delar i SARA-modellen (vilken beskrivs på sidan 30), vilket också är en typ av stöd som många kommunpolis ser som viktigt.

Samordnare i polisregionerna ger möjligheter till erfarenhetsutbyte och har fokus på samverkan

De möjligheter till erfarenhetsutbyte som samordnare i polisregionerna erbjuder kan ta sig olika uttryck i praktiken, något som en kommunpolis i Polisregion Syd och Polisregion Väst ger exempel på:

” en regional chattgrupp har startats där kommunpolis samt samordnare kan bolla frågor, tankar och idéer med varandra.”

Citat från en kommunpolis i Polisregion Syd

” Regionens [brottsförebyggande]samordnare har även vid varje träff som anordnats varit noga med att bjuda in föreläsare eller att någon kommunpolis får berätta om något arbete som genomförts/pågår för att kunna dela erfarenheter på ett bredare sätt.”

Citat från en kommunpolis i Polisregion Väst

I flera polisregioner beskriver samordnare också hur de deltar i olika former av samverkan. Till exempel beskriver samordnaren i Polisregion Stockholm att de samverkar med regionens kommundirektörer och kommunstyrelseordföranden genom ett regionalt nätverk, och att de tagit fram en regional samverkansöverenskommelse med Region Stockholm. Den regionala överenskommelsen togs fram parallellt med en överenskommelse mellan Polisregion Stockholm och Stockholms stad.

När samordnarna ska beskriva framgångar i stödet till det lokala och regionala brottsförebyggande arbetet är det också framför allt framgångar kring samverkan som återkommer.

” I arbetet med praktisknära stöd genom en regional arbetsgrupp med stöd från polis och [Länsstyrelse] utifrån metodstödet drogfriaplatser.se känner vi genom återkoppling från deltagarna att det är ett arbetssätt som ger en ökad förståelse för kunskapsbaserat arbete, som också ökar kommunöverskridande samarbete och stöd mellan kommuner.”

Citat från en samordnare i Polisregion Väst

” Generellt har samverkan utvecklats mycket positivt under året, fler initiativ, fler överenskommelser, bättre och konkreta innehåll.”

Citat från en samordnare i Polisregion Stockholm

Mallar, egenkontroller och handledning som stöd för implementeringen av den brottsförebyggande strategin

Samordnare i fem av sju polisregioner bedömer att regionen arbetar utifrån myndighetens brottsförebyggande strategi i ganska stor utsträckning. De flesta beskriver att beslutet om strategin lett till att medvetenheten kring brottsförebyggande arbete och vikten av det ökat inom organisationen, och att det brottsförebyggande arbetet spridit sig till fler verksamheter inom myndigheten.

”SARA-modellen används mer och mer vid aktivitetsplanering på lokal nivå [– –] SARA-modellen och Brottstriangeln. Fler känner till dem och vet att de är viktiga ’verktyg’ vid planering av en brottsförebyggande aktivitet/insats. Kompetensen har höjts inom fler nivåer. Man pratar mer [brottsförebyggande] generellt.”

Citat från en samordnare i Polisregion Nord

De flesta av samordnarna bedömer dock att det fortsatt finns utrymme att utveckla arbetet för att i högre utsträckning arbeta i enlighet med strategin. Exempelvis framgår i svaren från fem av sju samordnare att det finns behov av att tydliggöra efterfrågan på det brottsförebyggande arbetet från ledningens håll genom att exempelvis se till att utveckla verksamhetsuppföljningen så att det brottsförebyggande arbetet ges mer tyngd. Samordnaren i Polisregion Väst beskriver exempelvis att regionen i högre utsträckning kan arbeta i enlighet med strategin:

”Genom att kravställa att arbetet sker strukturerat och problemorienterat samt efterfråga uppföljning på det lokala brottsförebyggande arbetet.”

Flera samordnare beskriver också att arbetet kan utvecklas vad det gäller vissa delar av strategin, exempelvis nämns att det kan göras fler och bättre orsaksanalyser, bättre uppföljning och att arbetet kan dokumenteras i högre utsträckning.

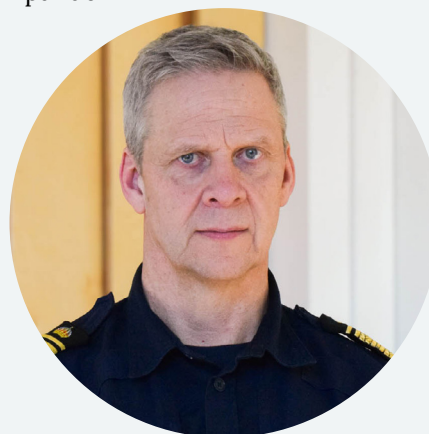
Att ge stöd kring olika delar i Polismyndighetens brottsförebyggande strategi är därför också ett återkommande tema för polisregionernas stöd till det lokala arbetet. Till exempel beskriver samordnaren i Polisregion Öst att de arbetar med att ”stödja kommunpoliserna i utvecklingen och uppföljningen av medborgarlöften”. Samordnaren i Polisregion Syd beskriver att de arbetar aktivt med regional ledning för att utveckla arbetet utifrån strategin och uppger bland annat att de ”genomfört egenkontroller av SARA-metoden”. I Polisregion Bergslagen beskriver samordnaren att de har fortsatt arbetet med en mall som tagits fram för dokumentation av SARA-modellen.

Fortsatt arbete för att implementera polisens brottsförebyggande strategi

På Brottsförebyggande rådets (Brå) nationella konferens Råd för framtiden samlas brottsförebyggare från hela Sverige för att få ny kunskap och ta del av erfarenhetsutbyten. På årets konferens föreläste Lars Wahlberg, biträdande regionpolischef på Polisregion Nord, om polisens brottsförebyggande arbete och om myndighetens brottsförebyggande strategi som beslutades 2022. För Brå berättar han mer om strategin – hur har den implementerats och vad återstår att göra?

Brottsförebyggande arbete är en viktig del i polisens brottsbekämpande uppdrag. För att säkra att det förebyggande arbetet bedrivs på ett effektivt sätt beslutade Polismyndigheten om en brottsförebyggande strategi i juni 2022. Polismyndighetens strategi för brottsförebyggande arbete syftar till att tydliggöra målen och säkra att arbetet bedrivs på ett effektivt sätt, så att det brottsförebyggande arbetet kan stärkas och utvecklas. Lars Wahlberg, biträdande regionpolischef, Polisregion Nord, berättar om strategin och hur den har implementerats.

– Strategin har nu funnits på plats en tid och implementeringsarbetet har kommit en bit på vägen, men det finns saker kvar att göra. Vi måste öka vår förmåga gällande kartläggning och analys och omsätta det i konkret arbete, säger Lars Wahlberg.

Lars Wahlberg.

Kulturförflyttning för framgångsrikt brottsförebyggande arbete

I polisens brottsförebyggande strategi framgår att det behöver ske en kulturförändring inom myndigheten för att det brottsförebyggande arbetet ska bli framgångsrikt. Medarbetarnas delaktighet lyfts som en central framgångsfaktor.

– Under lång tid var brottsligheten lokal och vi byggde upp en organisation som var riggad för det. Nu har brottsligheten och samhällskontexten, inte minst med digitaliseringen och globaliseringen, gjort att vi måste byta angreppssätt. Vi kan inte organisera oss ur det här, en organisation kommer aldrig att vara perfekt. Vi måste skapa en kultur och ett ledarskap som utgör smörjmedel, som flyttar ut mandat, handlingsutrymme och ansvar längre ut i kapillärerna, där medarbetarna finns. Det är de som gör jobbet, säger Lars Wahlberg.

– Ett annat perspektiv är att medarbetarna behöver förstå att förebyggande arbete är otroligt viktigt. Alla tycker egentligen att det är rimligt, men många tycker att det är roligare att jobba med det händelsestyrda. Vi måste fortsätta att arbeta för att ta ytterligare steg i den förflyttningen, fortsätter han.

Som del i förflyttningsresan har Polismyndigheten fokuserat på ett antal utvecklingsområden, däribland ledarskapet.

– Vi har tagit fram en ledarskapsfilosofi med en uppdragskompass, där det förenklat handlar om att sätta uppdraget i centrum och jobba för helheten, om utveckling och innovation samt om likabehandling. Uppdragskompassen är basen när vi pratar om utveckling, exempelvis i våra utvecklingssamtal och lönesamtal. För att det ska fungera så måste det finnas en psykologisk trygghet i organisationen. Om man vågar ta risker och testa saker så kommer det att bli fel ibland, och då krävs det att någon tar emot en när man faller. Det är en del i kulturförflyttningen och sitter väldigt starkt ihop med den brottsförebyggande strategin, säger Lars Wahlberg.

Viktigt att utmana även väl fungerande samarbeten

Sedan sommaren 2023 har även Sveriges kommuner ansvar för brottsförebyggande arbete. Lagen innebär att varje kommun ska bedriva ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete och säkerställa organisatoriska förutsättningar för det. Kommunen ska dessutom ta visst ansvar för samordningen av det lokala brottsförebyggande arbetet och se till att skriftliga samverkansöverenskommelser ingås med relevanta aktörer, som exempelvis polisen. Lars Wahlberg upplever att samverkan med kommunerna generellt har fungerat väl sedan lagen trätt ikraft.

– Min övergripande bild är att generellt sett över landet fungerar samverkan med kommunerna bra, men att det kan se olika ut. Det handlar om att det är flera parter som måste kunna lira tillsammans. Man får inte slå sig till ro och säga ”vi har ett bra samarbete” utan vi måste hela tiden orka gräva och ifrågasätta det som vi tycker fungerar, därför att utmaningarna förändras. Vi behöver arbeta med ambitionen att intensifiera arbetet, ifrågasätta det vi har och söka ny kunskap, för att kunna möta brottsligheten som hela tiden är föränderlig, avslutar Lars Wahlberg.

3.4 De regionala samordnarnas förutsättningar och utmaningar

Många brottsförebyggande samordnare i polisregionerna och vid länsstyrelserna beskriver att deras arbete präglas av två huvudsakliga utmaningar. Den ena handlar om förutsättningarna för de lokala aktörerna att ta emot stöd från de regionala samordnarna. Den andra handlar om förutsättningarna för de regionala samordnarna att ge stöd till de lokala aktörerna.

Låg prioritet för arbetet påverkar mottagarkapaciteten hos lokala aktörer

Möjligheterna för de lokala aktörerna i kommuner och lokalpolisområden att ta emot stöd från de regionala samordnarna påverkas ofta av ifall det brottsförebyggande arbetet prioriteras lokalt. Fem av sju polisregioner beskriver utmaningar kring det. Exempelvis uppger samordnaren i en polisregion:

”Det brottsförebyggande arbetet får också mycket ofta, eller nästan alltid, ge avkall för det repressiva arbetet. Båda behövs lika mycket och statusen i [brottsförebyggande] frågor är fortfarande ganska låg.”

På motsvarande sätt uppger mer än hälften av länsstyrelserna att vissa kommuners förutsättningar för det brottsförebyggande arbetet är en begränsning bland annat i fråga om kapacitet att ta emot stöd, även om mottagarkapaciteten till vissa delar ökat. I synnerhet handlar det om att de personella resurserna för det brottsförebyggande arbetet i kommunerna är för begränsade. Till exempel uppger en samordnare:

”Det finns så lite tid för kommunerna att lägga på detta arbete, i ett par av våra kommuner har vi helt saknat samordnare. De flesta vill gärna ta emot stöd, men när de inte har så många procent att lägga på ett uppdrag blir det svårt att erbjuda stöd i den utsträckning som skulle behövas då det efter nätverksträffar, föreläsning eller liknande inte finns så mycket tid kvar att nyttja för att faktiskt jobba med frågorna.”

Förutsättningarna för de regionala samordnarna har förbättrats, men är fortsatt en utmaning

Länsstyrelsernas personella förutsättningar har tydligt förbättrats de senaste åren. Antalet länsstyrelser med mer än en brottsförebyggande samordnare har fördubblats, och antalet samordnartjänster ökat från 28 till 38 sedan 2022. Den avsatta arbetstiden för brottsförebyggande arbete har också ökat. Vid 17 av 21 länsstyrelser avsätts minst 100 procent arbetstid för brottsförebyggande arbete, uppdelat på en eller flera samordnare. Av alla länsstyrelsernas brottsförebyggande samordnare arbetar 63 procent heltid med brottsförebyggande frågor. Vid samtliga länsstyrelser finns också minst en samordnare med utbildning inom brottsförebyggande arbete.

De personella resurserna ser dock väldigt olika ut länsstyrelserna emellan, vilket Brå även konstaterat i tidigare rapporter om det brottsförebyggande arbetet i Sverige. Till exempel finns

stora skillnader mellan länsstyrelserna i avsatt tid och antalet andra arbetsområden som samordnarna arbetar med parallellt med det brottsförebyggande uppdraget, och dessa skillnader har ökat över tid. Den tid som respektive länsstyrelse har att lägga på respektive kommun i det egna länet varierar också. Den genomsnittliga andelen av arbetstiden per kommun är till exempel 21 procent i Uppsala län och 3 procent i Blekinge län. I polisregionerna har antalet samordnare också ökat, och alla är utbildade inom brottsförebyggande arbete. År 2024 fanns det 11 samordnare, vilket är en ökning från 9 samordnare 2022.

Trots de förbättrade förutsättningarna framgår att den bredd som uppdraget som regional brottsförebyggande samordnare innebär, för med sig utmaningar. Samordnare i fyra av sju polisregioner beskriver utmaningar kring det.

”Det går åt mycket tid att hantera nya uppdrag vilket gör att det är svårt att förvalta och ge löpande stöd. Som ensam samordnare är det svårt att hinna med att hantera alla uppdrag och forum inom [det brottsförebyggande området].”

Citat från en brottsförebyggande samordnare i en polisregion

Två samordnare vid länsstyrelserna beskriver att det ökade fokuset på brottsförebyggande arbete bland annat innebär ökade krav på samordning.

”I och med att det brottsförebyggande uppdraget utvecklas och uppskattas så ökar även förväntan på samordning. Det brottsförebyggande uppdraget är komplext, det spänner över flera samhällsområden och det finns en inbyggd stress att inte räckta till eller ha tillräckligt med kunskap för att möta lokala behov.”

Citat från en brottsförebyggande samordnare på länsstyrelsen

”Brottsförebyggande arbetet kan vara hur stort som helst. Det inrymmer många olika områden och efterfrågan om olika slags stöd från aktörer i länet finns, vilket är roligt att Länsstyrelsen är efterfrågad men ibland är det svårt att prioritera i de förfrågningar som kommer in om en är ensam på sin tjänst.”

Citat från en brottsförebyggande samordnare på länsstyrelsen

Länsstyrelserna har också lyft utmaningar kring detta vid Brås nätverksträffar för regionala samordnare. Till exempel beskriver de att det inte finns planerade avsatta medel för länsstyrelsernas uppdrag kring inrättandet av en samverkansstruktur för barn och unga (BOB)¹⁵ under 2025, vilket innebär att de behöver använda de medel de får för andra uppdrag. Uppdraget beskrivs alltså ha breddats utan att resurser tillsatts, vilket medför en stor risk för undanträngningseffekter inom det brottsförebyggande arbetet. Till exempel finns risk för att länsstyrelsernas praktiska stöd och arbetet enligt Förordningen (2016:1258) kommer att behöva minska i omfattning de närmaste åren.

15 Uppdrag Ju2023/02529 om att inrätta en samverkansstruktur för ett sammanhållet arbete med barn och unga som riskerar att begå, eller begår grova brott, refereras härnäst till genom förkortningen BOB. Arbetet med BOB beskrivs mer ingående i kapitlet om nationellt brottsförebyggande arbete.

Även om förutsättningarna för de lokala aktörerna och de brottsförebyggande samordnarna vid länsstyrelserna och polisregionerna på många sätt utvecklats i positiv riktning, finns det alltså ett fortsatt behov av att säkerställa att förutsättningarna för det brottsförebyggande arbetet är tillräckliga, såväl regionalt som lokalt (se tabell 3 i bilaga 2 för utveckling av de lokala förutsättningarna). Det dels utifrån de utmaningar som flera regionala samordnare beskriver, att breddade uppdrag också kräver breddade resurser. Men även utifrån att förutsättningarna skiljer sig kraftigt åt mellan landets kommuner, länsstyrelser och inom Polismyndigheten.

3.5 Fokus för det regionala arbetet framöver

Stödinsatser för att implementera lag, strategi och regeringsuppdrag

I fokus för länsstyrelsernas stödjande arbete framöver är fortsatt implementering av lagen (2023:196). Många länsstyrelser beskriver att de särskilt kommer arbeta med stödjande insatser som rör åtgärdsplaner och val av åtgärder, men i vissa fall nämns även planerade insatser som rör arbetet med lägesbild och uppföljning. Insatserna är till stora delar också planerade att ske i form av utbildningsinsatser och möjligheter till erfarenhetsutbyten, men också genom mer praktisknära stöd såsom handledning eller workshops kring arbetet med lägesbilder, åtgärdsplaner och uppföljning eller feedback på dokumenterade åtgärdsplaner.

På motsvarande sätt är implementeringen av Polismyndighetens brottsförebyggande strategi fortsatt i fokus för polisregionernas stödjande arbete framgent. Till exempel planerar Polisregion Väst för att ta fram ett digitalt metodstöd för SARA-modellen tillsammans med länsstyrelserna i Västra Götaland och Halland. Planen är att därefter ge stöd utifrån metodstödet i en regional arbetsgrupp, eftersom det visat sig vara ett framgångsrikt arbetssätt i det regionala stödarbetet.

Utöver insatser för att stödja implementeringen av lagen (2023:196) och strategin, beskriver samordnare i många länsstyrelser och polisregioner att arbetet under kommande år kommer att ha fokus på att förebygga barn och ungas brottslighet. Det är i linje med det regeringsuppdrag om att inrätta en samverkansstruktur kring barn och unga (BOB) som länsstyrelserna och Polismyndigheten haft under 2024. Länsstyrelser beskriver till exempel att de kommer att arbeta med att utveckla samverkansstrukturer inom ramen för BOB, men också stödja utvecklingen av arbetet med samverkansformen SSPF (Skola, Socialtjänst, Polis, Fritid).

Insatser för att stödja arbetet mot organiserad brottslighet, välfärdsbrott och våldsbrott

Många länsstyrelser planerar insatser som rör stöd kring arbetet mot organiserad brottslighet, kriminell ekonomi och välfärdsbrott. Det finns också flertalet planerade stödinsatser som rör förebyggande arbete mot våldsbrott, till exempel dödligt våld och våld i nära relationer. Framför allt är det olika former av utbildningsinsatser och möjligheter till erfarenhetsutbyten som planeras kring dessa områden. Även vissa polisregioner planerar för insatser kring våldsbrott. Till exempel uppger en samordnare i Polisregion Mitt att de planerar att arbeta med att utveckla det förebyggande arbetet mot mäns våld mot kvinnor inom ramen för Operation Beta, där fokus ligger på att kartlägga högriskindivider för att kunna vidta våldsreducerande insatser.

Flera länsstyrelser planerar insatser kring samverkan med näringsliv, skola och socialtjänst

Vidare handlar en del av insatserna som länsstyrelserna planerar för om att utveckla samverkan i länen. Utöver samverkan kring barn och unga handlar det främst om att utveckla samverkan med näringslivet. Mer än var tredje länsstyrelse planerar för insatser som rör utvecklad samverkan med näringslivet. Däremot är det få länsstyrelser som ger exempel på planerade insatser som rör samverkan med civilsamhället. I sammanhanget kan också nämnas att flera länsstyrelser planerar för aktiviteter som rör det brottsförebyggande arbetet inom två viktiga verksamheter i kommunen: skolan och socialtjänsten.

Många länsstyrelser vill kartlägga stödbehoven i länets kommuner för bättre planering

En annan typ av insats som återkommer bland länsstyrelsernas svar är planer på att genomföra olika typer av regionala kartläggningar. Drygt hälften av länsstyrelserna planerar för att genomföra någon form av kartläggning. Syftet med kartläggningarna kan vara flera, men framför allt beskriver länsstyrelserna som planerar för den typen av insats att de ämnar kartlägga förutsättningarna och behoven för det brottsförebyggande arbetet i länets kommuner för att planera vidare stödinsatser. Det kan då till exempel handla om att granska kommunernas lägesbilder. En samordnare vid Länsstyrelsen i Kalmar beskriver det så här:

”[Planerar för en] analys av kommunernas lägesbilder och åtgärdsplaner, i syfte att göra en regional sammanställning, finna lärande exempel, samt kunskapsluckor och områden som behöver utvecklas. Därefter planera in olika kompetenshöjande åtgärder.”

En samordnare vid Länsstyrelsen i Skåne beskriver att de särskilt planerar för att följa upp hur kommunerna inkluderar våld i nära relation i sina lägesbilder och åtgärdsplaner.

4 Nationellt brottsförebyggande arbete

RESULTATET I KORTHET

- ➔ Reformtaktan inom det brottsförebyggande fältet fortsätter att vara hög 2024, och arbetet mot den organiserade och ekonomiska brottsligheten ligger fortfarande i fokus. I fokus har också varit återfall i brott, skydd för utsatta grupper samt barn och ungas involvering i kriminella nätverk.
- ➔ Tidigare års ambitionshöjningar för det brottsförebyggande arbetet har bidragit till att fler statliga myndigheter nu arbetar brottsförebyggande och fler aktörer ges en tydligare roll och tydligare ansvar. Men det finns anledning att fortsätta se över och utveckla myndigheters uppdrag ur ett brottsförebyggande perspektiv så att de matchar nya behov.
- ➔ Precis som på lokal och regional nivå är samverkan i det brottsförebyggande arbetet ett viktigt verktyg även mellan nationella myndigheter. Samverkan mellan myndigheter behöver utvecklas till att inkludera fler aktörer och nya former samt stärka befintliga samverkansforum.
- ➔ Statliga myndigheter på nationell och regional nivå, samt kommuner ser behov av att i högre utsträckning samordna och tillgängliggöra nationella myndigheters stöd till lokala aktörer.
- ➔ Myndigheter på alla nivåer och kommuner uttrycker behov av mer kunskap om brottsförebyggande arbete. Det handlar om kunskap om brottsförebyggande åtgärder, lokalt arbete, samverkan och olika brottstyper.

Det här kapitlet syftar till att beskriva det nationella brottsförebyggande arbetet 2024 och lyfta fram utvecklingsbehov som Brå identifierat under året. Kapitlet ger en överblick över reformer såsom nationella uppdrag till myndigheter och andra nationella initiativ. Andra nationella initiativ handlar till exempel om informationsmaterial, rapporter, utredningar, remisser och rättsliga dokument. Flera av dessa redovisas i bilaga 3.

I Brås rapport om det brottsförebyggande arbetet i Sverige förra året¹⁶ beskrev Brå hur aktörer på både lokal, regional och nationell nivå signalerat att det är svårt att överblicka allt som händer inom

16 Brå 2024a.

det brottsförebyggande fältet. I rapporten lyfte Brå också fram att tidigare års ambitionshöjningar i det brottsförebyggande arbetet har fortsatt, men i en allt högre takt, och att det har genomförts många nya reformer. Reformtakten fortsätter att vara hög även 2024, och genom det som redovisas i det här kapitlet hoppas Brå kunna bidra till en bättre överblick över nuläget samt blicka framåt genom att lyfta behov och utmaningar för det nationella brottsförebyggande arbetet.

Kapitlet beskriver nationella strategier och program som har presenterats under året och som har betydelse för det brottsförebyggande området. Avsnitt 4.3 beskriver nuläget vad det gäller de mest centrala nationella initiativen och reformerna för det brottsförebyggande arbetet under 2024. Avsnitt 4.4 berör centrala utvecklingsbehov för det nationella brottsförebyggande arbetet som Brå har identifierat.

4.1 Hur har arbetet undersökts?

Kapitlet bygger huvudsakligen på Brås omvärldsbevakning av det brottsförebyggande området och resultatet från ett nationellt rådslag som Brå genomförde med 21 andra statliga myndigheter i april 2024. Kapitlet innehåller även resultat från enkätundersökningarna riktade till kommuner, lokalpolisområden, länsstyrelser och polisregioner som beskrivs närmare i kapitlen om lokalt brottsförebyggande arbete och regionalt brottsförebyggande arbete samt i bilaga 1.

Syftet med det nationella rådslaget var att bland annat identifiera luckor i samordningen mellan myndigheter på nationell, regional och lokal nivå. Ett särskilt fokus var stödet som nationella aktörer ger till kommunernas brottsförebyggande arbete med anledning av den nya lagen (2023:196) om kommuners brottsförebyggande ansvar. Inför rådslaget blev myndigheterna ombudade att förbereda ett antal frågeställningar som de dels svarade på skriftligen till Brå inför rådslaget, men som också utgjorde underlag för diskussionerna under rådslaget. Läs mer om rådslaget i bilaga 1.

De initiativ som Brå identifierat i omvärldsbevakningen och som presenteras i det här kapitlet är sådana vars huvudsakliga syfte är att förebygga brott, och som Brå bedömer fortsättningsvis kan komma att påverka arbetet lokalt, regionalt och nationellt. Dessa kommer att benämnas som nationella initiativ. I bilaga 3 finns en lista över de initiativ som ingått som underlag, där även sådana som inte beskrivs närmare i kapitlet ingår. Listan, liksom det här kapitlet, kan inte betraktas som heltäckande.

4.2 Nya strategier och program med betydelse för det brottsförebyggande arbetet

Regeringen presenterade i början av 2024 tre nya nationella strategier och ett åtgärdsprogram med betydelse för det brottsförebyggande arbetet. Strategierna och programmet sätter ett tydligt fokus på organiserad brottslighet och våldsförebyggande arbete. Det handlar om en strategi för ett stärkt arbete mot våldsbejakande extremism och terrorism¹⁷, en strategi mot organiserad brottslighet¹⁸

¹⁷ Skr 2023/24:56.

¹⁸ Skr 023/24:67.

och en strategi med fokus på sociala brottsförebyggande åtgärder: Barriärer mot brott¹⁹. Dessutom presenterades slutbetänkandet av Trygghetsberedningen Vagar till ett tryggare samhälle – Åtgärder för att motverka återfall i brott, i augusti. Trygghetsberedningens huvudsakliga uppdrag har varit att se över samhällets arbete med att förebygga återfall i brott och förslå åtgärder för att utveckla arbetet i syfte att minska andelen återfall i brott. Även policyarbete för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, och hedersrelaterat våld har präglat de nationella initiativen. I juni 2024 presenterade regeringen åtgärdsprogrammet Fri och trygg utan våld och förtryck²⁰, för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, och hedersrelaterat våld. Programmet innefattar 132 åtgärder som inkluderar tidiga insatser, återfallsförebyggande arbete för våldsutövare, förbättrat stöd till våldsutsatta, och effektivare brottsbekämpning.

De tre nationella strategierna balanserar mellan repressiva insatser som stärker rättsväsendets och polisens möjligheter att stoppa brott, och förebyggande åtgärder som minskar risken för att individer blir involverade i kriminalitet eller extremism. Strategierna understryker behovet av att identifiera och hantera orsakerna till kriminalitet och extremism. Särskilt fokus ligger på att förhindra rekrytering till kriminella nätverk och extremistiska rörelser, genom tidiga insatser, samarbete mellan myndigheter, samt att stärka individers och samhällets motståndskraft.

Strategierna betonar också vikten av samarbete och samverkan mellan olika samhällsaktörer, exempelvis polis, skola och socialtjänst. Samarbete anses avgörande för att framgångsrikt bekämpa både organiserad brottslighet och våldsbejakande extremism, samt för att genomföra sociala preventiva insatser. Samverkan mellan internationella aktörer lyfts också fram, särskilt i kampen mot terrorism och organiserad brottslighet.

Vidare betonar alla strategierna vikten av att försvaga kriminella nätverk och terrorgrupper genom rättsliga insatser som beslag av tillgångar, övervakning och stärkta lagar. I kampen mot organiserad brottslighet och terrorism är skyddet av kritisk infrastruktur och offentliga platser centralt. Strategierna betonar också vikten av att kunna anpassa sig till nya former av brottslighet och hot. Brottslighet utvecklas ständigt, vilket kräver ett flexibelt och uppdaterat arbetssätt. Det omfattar allt från tekniska verktyg för övervakning och analys, till anpassning av lagstiftning och samverkansmodeller.

Avslutningsvis innehåller alla tre strategierna element som handlar om att hantera konsekvenserna av brottslighet och terror. Det handlar om att stödja brottsoffer och stärka samhällets förmåga att återhämta sig, oavsett om det rör sig om lokala brott eller nationella säkerhetshot.

19 Skr. 2023/24:68. Strategin med fokus på sociala brottsförebyggande åtgärder kommer fortsättningsvis att benämnas Barriärer mot brott i det här kapitlet.

20 Regeringens skrift dnr A2024/00869.

4.3 Fokusområden för det nationella brottsförebyggande arbetet

Många av de nationella initiativ som lagts fram under året går i linje med åtgärdsprogrammet Fri och trygg utan våld och förtryck, samt med de nationella strategierna mot våldsbejakande extremism, organiserad brottslighet, och strategin Barriärer mot brott. Sammanfattningsvis domineras de nationella initiativen under 2024 av initiativ inom organiserad och ekonomisk brottslighet, säkerhet i skolor och arbetslivet, samt åtgärder för att motverka extremism och korruption. Samverkan mellan myndigheter och informationsutbyte betonas, liksom att minska nyrekrytering till kriminella nätverk och ge särskilt stöd till utsatta grupper. Ett stort antal brottsförebyggande uppdrag i regleringsbrev till myndigheter handlar om att skydda offentliga myndigheter inom stat, region och kommun från it-brottslighet, ekonomisk brottslighet samt brott mot Sveriges säkerhet. Sammanfattningsvis visar Brås genomgång av uppdrag och initiativ att de mest centrala initiativen och reformerna för det brottsförebyggande arbetet under 2024 har varit:

- arbetet mot kriminell ekonomi
- att motverka barn och ungas involvering i kriminella nätverk
- att förebygga återfall i brott
- stärkt skydd för utsatta grupper.

I följande fyra avsnitt beskrivs dessa initiativ och reformer mer ingående.

4.3.1 Arbete mot kriminell ekonomi

En målsättning i den nationella strategin mot organiserad brottslighet är att minska de kriminella nätverkens inflytande genom att beslagta tillgångar, störa verksamheter och slå mot deras ekonomiska resurser²¹. I Barriärer mot brott är ett mål att genom riktade insatser mot kriminella nätverk, försvåra deras möjlighet att verka²².

Strategin mot organiserad brottslighet samt målsättningarna i Barriärer mot brott, visar att det nationella arbetet mot organiserad brottslighet är centralt, precis som beskrevs i Brås rapporter om det brottsförebyggande arbetet i Sverige både 2023 och 2024²³. Åtgärder för att motverka ekonomisk brottslighet och korruption lyfts liksom tidigare år som viktiga för att försvaga de organiserade kriminella strukturerna. Strategin mot våldsbejakande extremism och terrorism beskriver dessutom hur extremistmiljöerna och den organiserade brottsligheten i många fall riktar in sig på samma typ av kriminalitet. Personer inom de våldsbejakande extremistmiljöerna som begår brott riktar ofta in sig på ekonomisk brottslighet och bedrägerier. Inkomster från brottsligheten ger ofta försörjning för aktörer inom de våldsbejakande extremistmiljöerna. Det finns alltså kopplingar mellan våldsbejakande extremism å ena sidan samt organiserad och ekonomisk brottslighet å den andra²⁴.

Organiserad brottslighet kan omfatta flera brottskategorier, som ekonomisk brottslighet, våldsbrott, narkotikabrott, olaga hot, smuggelbrott med flera. I sin tur omfattar ekonomisk brottslighet också en mängd olika brottstyper som bidragsbrott, penningtvätt, skattebrott och välfärdsbrott.

Förslag mot kriminell exploatering av företag

Regeringen har under 2024 initierat en rad projekt som syftar till att stävja den kriminella exploateringen av företag. Exempelvis fokuserar flera av de nationella initiativen på hur företag används som brottsverktyg, och hur vinster från brottsliga verksamheter kan återtas. Det finns dock utmaningar i att arbeta brottsförebyggande mot att företag används i brottsliga syften. Bolagsverket uppgav i det nationella rådslaget som Brå genomförde i april 2024 att den dåvarande lagstiftningen inte gett utrymme för att använda personuppgifter i syfte att identifiera företag som riskerar att användas för brottslighet. Ett konkret exempel som synliggör behovet av att kunna använda personuppgifter är när Bolagsverket eller någon samverkande myndighet identifierar personer som åtar sig målvaktsuppdrag i bolagsstyrelser. Bolagsverket kan då kontrollera personens uppdrag i redan registrerade ärenden, men Bolagsverket kan inte använda personuppgifterna för att pröva framtida registreringar. I propositionen Bolag och brott²⁵ föreslås flera förändringar som rör Bolagsverkets arbete, bland annat Bolagsverkets möjligheter att utföra kontroller i brottsförebyggande syfte. Regeringen föreslår även åtgärder för att öka insynen

21 Skr. 2023/24:67.

22 Skr. 2023/24:68.

23 Brå 2024a, Brå 2023.

24 Skr. 2023/24:56.

25 Prop. 2024/25:8.

i bolagsstrukturer och skärpa reglerna kring företagande, för att motverka penningtvätt och ekonomiska bedrägerier.

Tydligt fokus mot ekonomisk brottslighet och välfärdsbrott

Flera förslag riktar sig också specifikt mot kriminella som utnyttjar välfärdssystem för brottsliga syften. Vidare visar flera statliga myndigheters regleringsbrev 2024 ett tydligt fortsatt fokus mot ekonomisk brottslighet riktad mot myndigheter i allmänhet, och felaktiga utbetalningar av myndigheter i synnerhet²⁶. Myndigheter har även fått uppdrag inom områdena kriminell ekonomi, bedrägerier och välfärdsbrott. Vid det nationella rådslaget beskrev flera av representanterna för de deltagande myndigheterna att det är vanligt att samverka kring just ekonomisk brottslighet. Till exempel beskrev flera deltagare att de är involverade i Motståndskraft hos utbetalande och rättsvårdande myndigheter (MUR), som är ett frivilligt nätverk mellan myndigheter som startades för att intensifiera och utveckla arbetet mot överutnyttjande och välfärdsbrott. Både Boverket och Kronofogden uppgav också att de har samordningsfunktioner mot penningtvätt och terrorfinansiering.

4.3.2 Motverka barn och ungas involvering i kriminella nätverk

Strategin Barriärer mot brott²⁷ understryker vikten av ökade möjligheter för socialtjänsten att ge stöd och hjälp till barn och unga. Bland annat finns ett behov av att socialtjänsten får fler verktyg för att nå barn och unga och deras vårdnadshavare samt för att kunna stödja och skydda barn och unga. Vidare så understryks hur skolan och förskolan på flera sätt kan bidra i arbetet med att förebygga brott. Strategin betonar även att samverkan mellan myndigheter och andra aktörer i arbetet för att minska nyrekryteringen till kriminella nätverk är grundläggande.

Utökad samverkan för arbetet med barn och unga i kriminella miljöer

I Barriärer mot brott beskrivs behovet av att arbeta med både tidiga insatser för barn och unga, och långsiktiga åtgärder för att minska rekryteringen till kriminella miljöer²⁸. Strax innan strategin kom gav också regeringen ett antal myndigheter²⁹ i uppdrag att inrätta en samverkansstruktur för ett sammanhållet arbete med barn och unga som riskerar att begå eller begår grova brott i miljöer kopplade till organiserad brottslighet³⁰. Uppdraget kallas förkortat för BOB, som står för barn och unga i organiserad brottslighet. Samverkanstrukturen finns på nationell, regional och lokal nivå och polisen leder arbetet med BOB på både nationell och lokal nivå, medan länsstyrelsen samordnar arbetet på regional nivå. Syftet med BOB är att förstärka och effektivisera det förebyggande arbetet kring barn och unga, och att säkerställa att det är effektiva och ändamålsenliga åtgärder som vidtas när barn och unga är inblandade i grov kriminalitet. I uppdraget ingår därför att identifiera och

²⁶ Brå 2024a.

²⁷ Skr. 2023/24:68.

²⁸ Skr. 2023/24:68.

²⁹ Polismyndigheten, Brottsförebyggande rådet, Kriminalvården, länsstyrelserna, Socialstyrelsen, Statens institutionsstyrelse, Skolverket och Åklagarmyndigheten.

³⁰ Regeringsbeslut Ju2023/02529.

sprida framgångsfaktorer och metoder som fungerar för att ge fler aktörer rätt verktyg, till exempel kommuner.

Uppdraget med att inrätta samverkansstrukturen slutredovisades i december 2024³¹.

I slutredovisningen beskrivs myndigheternas definition av målgruppen: "Målgruppen för samverkansstrukturen Bob utgörs av brottsaktiva barn och unga³² som antingen redan är etablerade eller har en påtaglig risk att vara på väg in i den organiserade brottsligheten".

Vidare så redogörs i slutredovisningen för identifierade utmaningar för etableringen av BOB-strukturen och för en effektiv samverkan. Skolan beskrivs som en viktig samverkanspart i den lokala samverkansstrukturen på lokal nivå. En utmaning är en kontinuerlig bemanning från kommunens utbildningsförvaltning eller motsvarande i de samverkansforum som omhändertar BOB (så kallade BOB-råd). Ett deltagande från kommunernas utbildningsförvaltningar kräver tid och resurser, vilket gör att förutsättningarna skiljer sig åt mellan olika kommuner. En annan utmaning är att myndigheterna ser ett behov av effektivare samverkan i vårdkedjan kring BOB-uppdragets målgrupp. Till exempel saknar socialtjänsten ibland tillräckligt kvalificerade insatser eller placeringsformer utanför SiS. En tredje utmaning handlar om att de myndigheter som ingår i regeringsuppdraget kan dela information som framgår av allmänna handlingar eller som är offentlig, men myndigheterna förfogar i det aktuella uppdraget över många uppgifter som omfattas av sekretess. Dessa regleras främst i Offentlighets- och sekretesslagen (2009:900). Till följd av de begränsade möjligheterna att dela information kan nödvändig information om enskilda barn och ungdomar inte alltid delas inom ramen för BOB. Det pågår dock ett flertal utredningar som kan komma att påverka sekretessregelverket³³.

Vidare ska resultatet av BOB löpande följas upp på nationell nivå. I uppföljningen finns möjligheter att framöver fånga upp fler utmaningar i samverkansarbetet med barn och unga som riskerar att begå eller begå grova brott. En generell utmaning inför det fortsatta arbetet med BOB är dock att det i början av mars fortfarande saknas ett nytt uppdrag om BOB för de samverkande myndigheterna.

En ny socialtjänstlag som betonar socialtjänstens ansvar

Under 2025 träder en ny socialtjänstlag i kraft i Sverige, vilket innebär en betydande förändring för det brottsförebyggande arbetet inom socialtjänstens verksamhet³⁴. Den nya lagen har en tydligare inriktning mot att stärka socialtjänstens ansvar för förebyggande insatser, särskilt i arbetet med unga och utsatta grupper. Socialtjänsten får därmed ett utökat mandat att arbeta förebyggande, med särskilt ansvar för att identifiera och ingripa tidigt i situationer där individer riskerar att hamna i brottslighet. Det innebär också att socialtjänsten ska arbeta nära exempelvis skola, polis och civilsamhället, för att skapa en helhetssyn på individens situation och bättre kunna erbjuda stöd och vägledning.

³¹ Brå, Polismyndigheten m.fl. 2024.

³² Med barn avses individer upp till och med 17 år, och med unga avses individer från 18 upp till 21 år.

³³ Se bland annat SOU 2023:69, SOU 2024:63 och dir. 2023:120.

³⁴ Prop.2024/25:89 del 1; Prop.2024/25:89 del 2.

Kunskapsluckor i socialtjänstens brottsförebyggande arbete

Trots den utökade rollen för socialtjänsten i det brottsförebyggande arbetet, i och med den nya socialtjänstlagen, finns kunskapsluckor kring hur socialtjänsten kan arbeta mest effektivt med brottsförebyggande insatser för barn och unga. Det saknas till exempel nationella kunskapssammanställningar, vetenskapligt stöd eller utvärderingar från svenska förhållanden om effektiva metoder och insatser avsedda för barn som begår allvarliga brott³⁵. Likaså kan användningen av standardiserade bedömningsmetoder inom socialtjänsten öka för att stärka förutsättningarna för en likvärdig bedömning, och kunskap om enskilda och målgrupper.³⁶ Det saknas också tydliga riktlinjer för hur brottsförebyggande insatser inom socialtjänsten ska genomföras på lokal nivå, vilket gör att arbetssätt kan variera mellan olika kommuner. Den nya socialtjänstlagen öppnar möjligheter till att stänga dessa kunskapsluckor genom att skapa tydligare krav på dokumentation, uppföljning och bedömningsmetoder samt kartläggningar av brottsrelaterade problem hos individer som socialtjänsten kommer i kontakt med.³⁷

Behov av mer nationellt stöd till socialtjänstens brottsförebyggande arbete

Flera myndigheter berörs av den nya socialtjänstlagen och förväntas bidra till att stärka socialtjänstens brottsförebyggande arbete. Brå kommer att bidra genom att fortsätta sitt arbete med att ta fram kunskap om brottsförebyggande insatser och sprida till relevanta aktörer. Polismyndigheten är en annan viktig aktör i det arbetet. Polisen och socialtjänsten har redan i dag ett etablerat samarbete, men Brå bedömer att den nya lagen kräver att den samverkan blir ännu mer strukturerad och regelbunden. Polisen kommer att spela en central roll i att ge socialtjänsten relevant information som kan hjälpa till att identifiera individer och områden med hög brottsrisk. Socialstyrelsen har också en nyckelroll i att stödja socialtjänstens brottsförebyggande arbete genom att tillhandahålla nationella riktlinjer och metodstöd för socialsekreterare, så att de kan bedriva ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete. En särskild utmaning kommer att vara att säkerställa att alla kommuner oavsett storlek, har tillgång till tillräckliga resurser och verktyg för att kunna leva upp till kraven i den nya lagen.

Under 2023 inrättades en delegation för brottsförebyggande åtgärder inom socialtjänstens område. Delegationen fick i juli 2024 ett tillägg i uppdraget³⁸. Tillägget innebär att delegationen ska utreda hur samverkan mellan socialtjänsten och barn- och ungdomspsykiatri kan stärkas i brottsförebyggande syfte. Uppdraget ska slutredovisas senast den 15 december 2025, och då analysera och redogöra för hur samverkan fungerar samt vid behov föreslå hur samverkan mellan socialtjänst och barn- och ungdomspsykiatri kan utvecklas.

Ett av delegationens första uppdrag var att utreda nationella förstärkningsteam inom socialtjänsten³⁹. Syftet med förstärkningsteamen är att ge stöd till socialtjänstens organisation med fokus på verksamhet för barn och unga, på platser där kriminalitet och våld eskalerat eller där socialtjänsten är hårt ansträngd. Socialstyrelsen fick uppdraget att inrätta nationella

35 SBU 2023a; SBU 2023b.

36 Socialdepartementet (2023).

37 SUO 2020:47.

38 Regeringsbeslut S2024/01389.

39 Regeringsbeslut S2024/01389.

förstärkningsteam, och beskrev i det nationella rådslaget att ett pilotprojekt med förstärkningsteam pågår i några kommuner. I det arbetet kommer det att finnas möjlighet att säkerställa ett gott samarbete mellan kommunens övergripande brottsförebyggande arbete och socialtjänstens brottsförebyggande arbete. Tanken är att förstärkningsteamerna ska kunna hjälpa kommunerna med kartläggningar, att föra ihop verksamheter och processer, och att undanröja hinder för att kunna jobba effektivt och hållbart.

Eventuellt en ny skollag som involverar skolan

I mars 2024 presenterade Skolsäkerhetsutredningen sitt delbetänkande *Skolor mot brott*⁴⁰. Utredningens förslag innebär att skolväsendet involveras i arbetet för att motverka brottsligheten och öka säkerheten inom skolan och i samhället i större utsträckning. I utredningen föreslås en reglering av skolans ansvar på området genom ett nytt kapitel i skollagen (2010:800). Regleringen föreslås tydliggöra att varje förskole- och skolenhet ska bedriva ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete. I det ingår att kartlägga brottslighet som förekommer i samband med verksamheten, analysera orsaker till brottsligheten, och vidta åtgärder som riktar sig mot dessa orsaker. Åtgärderna ska vara baserade på bästa tillgängliga kunskap om vad som visat sig vara effektivt, och arbetet ska följas upp.

Brist på personal och kunskap om brottsförebyggande arbete i skolan

Vid det nationella rådslaget diskuterades hur ekonomiska förutsättningar och personalförsörjning i skolan är ett hinder för att arbeta brottsförebyggande inom skolväsendet. Det saknas både resurssättning och personal med kompetens för arbetet.

Den bilden stärks också genom rapporten *Skolans roll i det brottsförebyggande arbetet – En nordisk jämförelse och en kartläggning av brottsförebyggande arbete i svensk skola*⁴¹. I rapporten presenterar Skolverket resultaten från en enkätundersökning om brottsförebyggande arbete i svensk skola, riktad till rektorer i 1500 skolenheter inom grundskolan, anpassade grundskolan, gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan. Resultaten visar att de huvudsakliga utmaningarna i skolans brottsförebyggande arbete handlar om bristande tillgång till personal med relevant kompetens, kunskap om brottsförebyggande åtgärder och kunskap om brottsförebyggande arbete generellt. Det handlar också om svårigheter att samverka med andra aktörer, ofta till följd av personalbrist. Samtidigt som det finns ett stort engagemang hos rektorerna i frågor som rör brottsprevention, finns också en oro och frustration över att brottsförebyggande arbete kräver mycket kunskap och resurser som skolan sällan har. Det riskerar särskilt att drabba de skolor som redan har utmaningar och behöver prioritera såväl trygghetsfrämjande insatser, som utveckling av elevhälsan och samverkan med andra aktörer. Ett återkommande tema i rektorernas svar rör också den osäkerhet som finns bland skolans personal i hur de ska bemöta elever som begår brott.

40 SOU 2024:17.

41 Skolverket 2023.

Ett förslag i Skolsäkerhetsutredningens delbetänkande Skolor mot brott⁴² handlar om att ge Brå och Skolverket i uppdrag att ta fram ett stödmaterial som beskriver hur det kunskapsbaserade brottsförebyggande arbetet kan bedrivas i skolan. Ett annat förslag handlar om att Skolverket, Socialstyrelsen, Brå och Polismyndigheten ska ges i uppdrag att lämna förslag på hur ett operativt stöd till skolor som visar sig vara särskilt brottsbelastade kan utformas och fungera. Redan under hösten 2024 publicerade Skolverket ett stödmaterial som vänder sig till skolor för att kunna arbeta brottsförebyggande mot rekrytering till kriminella nätverk.

I sammanhanget kan också nämnas att Skolverket redan har ett brottsförebyggande uppdrag i dag, men en eventuell ny lagstiftning om brottsförebyggande arbete i skolan kommer att påverka Skolverkets arbete i hög grad framåt och behovet av nationellt stöd till Skolverket från bland annat Brå kommer då också att öka.

Förslag om statlig ordning med brottsförebyggande åtgärder för barn och unga

Ytterligare ett exempel på initiativ kring målgruppen barn och unga som riskerar att begå allvarlig brottslighet är utredningen En statlig ordning med brottsförebyggande åtgärder för barn och unga⁴³, som presenterades i maj 2024. Utredaren föreslår en statlig ordning för att förebygga brott bland barn och unga under 18 år genom att inrätta en ny myndighet, Myndigheten mot ungdomskriminalitet (MUK). Utredaren föreslår också en ny lag om brottsförebyggande åtgärder för unga. Den nya myndigheten föreslås ansvara för att besluta om individuella handlingsplaner och följa upp brottsförebyggande insatser, som kan riktas till barn utan krav på samtycke från vårdnadshavare. Förslagen innebär att polisen ska identifiera och hänvisa ärenden till MUK, medan kommunernas socialnämnd ska ansvara för att verkställa insatserna utifrån handlingsplanen. Åtgärderna föreslås vara tidiga och enhetliga, för att motverka allvarlig kriminalitet. Förslagen inkluderar även sekretessbrytande regler och en plan för regelbunden utvärdering av reformens effekter.

42 SOU 2024:17.

43 SOU 2024:30.

Familjebehandling för att förhindra ungdomskriminalitet

Multisystemisk terapi (MST) är en familjebehandling som används inom socialtjänstens öppenvård för att hjälpa ungdomar med olika former av allvarliga problem. Solega har det övergripande ansvaret för MST i Sverige och har nu med ekonomiskt stöd från Brottsförebyggande rådet (Brå) låtit Malmö Universitet följa upp arbetet. Emma Ulfsdotter Ljunggren, programchef för MST och VD för Solega, berättar om behandlingen och om uppföljningen.

MST är en behandling som riktar sig till ungdomar mellan 10–18 år med hög risk för fortsatt negativt normbrytande beteende som kan leda till placering utanför hemmet, exempelvis placering på ett ungdomshem. Behandlingen bedrivs i hemmet samt i miljöer som ungdomen befinner sig i, exempelvis i skolan. Arbetet sker i tätt samarbete med familjen, skolpersonal och andra vuxna som träffar ungdomen. MST är en av de rekommenderade insatserna för att motverka fortsatt normbrytande beteende och återfall i brott i Socialstyrelsens kunskapsstöd för socialtjänstens arbete med barn 6–17 år.

I Sverige har Solega det övergripande ansvaret för MST i Sverige. Emma Ulfsdotter Ljunggren är programchef för MST och VD för Solega.

Emma Ulfsdotter Ljunggren.

– MST är en intensiv behandlingsmetod med flera träffar i veckan i cirka fyra till fem månader. Samarbetet mellan olika aktörer sker löpande i praktiken, så att viktig information omedelbart når rätt personer. På så sätt kan man agera snabbare och undvika missförstånd. När roller och ansvarsområden är tydliga blir det lättare att skapa långsiktig förändring, då vissa professionella aktörer kommer finnas kvar som stöd även efter att MST-behandlingen är avslutad. Vi vill med hjälp av behandlingen skala bort det extrema beteendet och rusta ungdomen för framtiden, säger Emma Ulfsdotter Ljunggren.

MST-team för bättre samverkan

Runt varje ungdom finns ett MST-team som består av terapeuter och en teamledare. Genom regelbundna avstämningar flera gånger i veckan ser de till att alla arbetar mot samma mål, delar viktig information och snabbt hanterar eventuella frågor eller oenigheter. Detta praktiska och kontinuerliga samarbete möjliggör en tydligare arbetsfördelning, vilket gynnar både familjer och teamet runt den unge. Uppgifterna för terapeuterna pendlar från små praktiska saker till större komplexa insatser, exempelvis aggressionsträning, relationsträning och familjeterapi.

MST-terapeuternas uppgift är fungera som en sammanhållande länk och finnas där för familjen, ta vara på deras styrkor och stärka dem så att de kan hantera nuvarande och kommande problem. Teamet arbetar på tider som passar familjen och kan nå dygnet runt.

– Det kan handla om att terapeuten behöver vara hos familjen i deras hem på kvällen, då ungdomen ofta rymmer kvällstid och det finns en oro för att ungdomen ska utsättas på något sätt. Terapeuten arbetar då tillsammans med ungdomen och familjen kring den problematik som uppstår, säger Emma Ulfsson Ljunggren.

MST är en av insatserna som används i arbetet inom samverkansformerna Sociala insatsgrupper (SIG) och Skola, socialtjänst, polis och fritid (SSPF). Vanligtvis tillämpas metoder, som familjebehandling, parallellt med en samverkansform vilket kan göra det svårt att arbeta mot samma mål, men genom att MST-teamet integreras i samordningen bidrar det till att hålla hög intensitet i arbetet utifrån en dagsaktuell lägesbild.

– När MST sätts in som insats vid SIG och SSPF är MST-teamen med vid samverkansmötena, för att ge en uppdaterad bild över ungdomens situation och på så sätt bidra till lägesbilden. Utöver mötena har teamen regelbunden kontakt med skola och polis. Det kan ske olika intensivt men det är av största vikt att samverka i praktiken när det händer saker och för att förbygga, genom att involvera föräldrar och exempelvis områdespolisen, i kritiska situationer som vi kan se komma att uppstå, menar Emma Ulfsson Ljunggren.

4.3.3 Förebygga återfall i brott

I 2024 års rapport om det brottsförebyggande arbetet i Sverige⁴⁴ beskrevs hur bland annat Polismyndigheten, Kriminalvården, Statens institutionsstyrelse och Socialstyrelsen fått i uppdrag att på olika vis ta fram mer kunskap kring återfallsförebyggande arbete. Under året har förslag och uppdrag om att förhindra återfall i brott varit återkommande. Många initiativ syftar till ökade möjligheter till rehabilitering för dömda brottslingar, och att ge unga lagöverträdare bättre stöd och övervakning. Bland annat har Brå fått i uppdrag att utvärdera lagändringarna om förstärkta återfallsförebyggande åtgärder vid villkorlig frigivning (prop. 2018/19:77) samt utökade kontroll- och stödmöjligheter med avseende på skyddstillsynsdömda (prop. 2020/21:85), liksom utökade krav på deltagande i återfallsförebyggande åtgärder inför frigivning (prop. 2020/21:18)⁴⁵.

Vidare beskrev Brå i förra årets rapport om det brottsförebyggande arbetet i Sverige⁴⁶, att Trygghetsberedningen under 2023 fick ett tilläggsuppdrag om att kartlägga hur det återfallsförebyggande arbetet ser ut i dag och hur det kan utvecklas framöver. I slutbetänkandet Vägar till ett tryggare samhälle – Åtgärder för att motverka återfall i brott⁴⁷, som publicerades 28 augusti 2024, beskriver Trygghetsberedningen vilka åtgärder som behövs för att motverka återfall i brott. Kommittén bedömer att trots Kriminalvårdens ansträngda läge i och med Kriminalvårdens expansion, så bör det återfallsförebyggande arbetet fortsatt prioriteras. Förslagen i slutbetänkandet handlar bland annat om att Kriminalvården ska:

- bedriva hälso- och sjukvård som minskar risken för återfall i brott för intagna i anstalt
- kalla till samordnad planering med socialtjänsten för unga kriminalvårdsklienter upp till 21 år
- växla upp arbetet i den så kallade inslussningsmodellen som syftar till en tidig frigivningsplanering i samverkan med andra samhällsaktörer.

Flera myndigheter har också fått uppdrag inom det återfallsförebyggande området i regleringsbrevet 2024. Till exempel ska Arbetsförmedlingen analysera förutsättningarna för att utöka och förbättra den verksamhet som Arbetsförmedlingen bedriver inom Kriminalvården⁴⁸. Syfte är att stärka individens ställning på arbetsmarknaden, och därmed bidra till att förhindra återfall till brott. Dessutom ska Jämställdhetsmyndigheten på relevanta sätt bidra i Socialstyrelsens återfallsförebyggande arbete med våldsutövare⁴⁹.

4.3.4 Många initiativ om stärkt skydd för utsatta grupper

Under 2022 och 2023 handlade flera nationella initiativ om att förebygga hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i nära relation⁵⁰, så även 2024. En av målsättningarna i åtgärdsprogrammet

44 Brå 2024a.

45 Regleringsbrev för budgetåret 2024 som avser Brottsförebyggande rådet.

46 Brå 2024a.

47 SOU 2024:54.

48 Regleringsbrev för budgetåret 2024 som avser Arbetsförmedlingen.

49 Regleringsbrev för budgetåret 2024 som avser Jämställdhetsmyndigheten.

50 Brå 2024a, Brå 2023.

Fri och trygg utan våld och förtryck⁵¹, handlar om att förbättra upptäckten av våld och om ett starkare skydd och stöd till utsatta. Det gäller barn såväl som unga och vuxna. Det ligger i linje med initiativen under 2024 som till stor del berör behovet av att stärka skyddet för utsatta grupper som kvinnor och barn som lever under hot, våld eller hedersförtryck, men även offentliganställda som lever under hot. Flera myndigheter har i regleringsbrevet 2024 bland annat fått uppdrag inom områdena brott i nära relationer, hot och våld på arbetsplatsen, diskriminering och våld mot kvinnor. Till exempel ska Brå studera vilka brott och sysslor som tenderar att utföras av kvinnor och flickor som är delaktiga i kriminella nätverk, och undersöka vilka överväganden, strukturer och normer som ligger till grund för könsskillnaderna. Studien ska bland annat också särskilt belysa kvinnors och flickors utsatthet för, och delaktighet i våld i kriminella miljöer, det vill säga både deras roller som brottsoffer och gärningspersoner⁵².

Det har även genomförts reformer för att stärka skyddet för vittnen och göra det lättare för myndigheter att ingripa vid överträdelser av kontaktförbud. Flera förslag belyser också problematiken med hot och våld i skolor och i arbetslivet. I förslagen finns ett tydligt fokus på att analysera orsakerna till problemen, och på att stärka skyddet för elever, lärare, skolpersonal och anställda i andra sektorer.

4.4 Behov och utmaningar i det nationella arbetet

Med de senaste årens ambitionshöjningar i det brottsförebyggande arbetet, såsom lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete, och polisens brottsförebyggande strategi⁵³, kommer också förväntningar på att det brottsförebyggande arbetet ska utvecklas. Det betonades i Brås rapport om det brottsförebyggande arbetet i Sverige 2023. I ljuset av den rådande samhällsutvecklingen bedömde Brå också att det är angeläget att positionerna i det brottsförebyggande arbetet flyttas fram på samtliga nivåer, så även nationellt⁵⁴. Året därpå kunde Brå konstatera att fler myndigheter fått ett brottsförebyggande uppdrag, och kraftsamlingen syns också i de nationella initiativ som redovisats i både förra årets rapport och i den här rapporten⁵⁵. Men att implementera ny lagstiftning och nya strategier tar tid, och medför nya behov och utmaningar. Det här avsnittet syftar till att belysa några av de behov och utmaningar för det nationella brottsförebyggande arbetet som Brå identifierat under året. Det handlar om:

- att utveckla nationell samordning, samverkan och mer kunskap i brottsförebyggande arbete
- fortsatt utveckling av myndigheters brottsförebyggande uppdrag.

I följande två avsnitt beskrivs dessa behov och utmaningar mer ingående.

51 Regeringens skrift dnr A2024/00869.

52 Regleringsbrev för budgetåret 2024 som avser Brottsförebyggande rådet.

53 Polismyndigheten 2022.

54 Brå 2023.

55 Brå 2024a.

4.4.1 Utvecklad nationell samverkan, samordning och kunskap

Precis som på lokal och regional nivå beskrivs samverkan mellan myndigheter som ett viktigt verktyg i det brottsförebyggande arbetet även nationellt. Likaså beskrivs samordningen av arbetet som en viktig del. Strategierna mot organiserad brottslighet, våldsbejakande extremism och terrorism samt Barriärer mot brott, lyfter särskilt upp samverkan mellan myndigheter som grundläggande i arbetet för att förebygga brott⁵⁶. Strategin mot organiserad brottslighet och Barriärer mot brott lyfter även samverkan med civilsamhälle, akademi, regioner och näringsliv⁵⁷.

Nästan alla representanter för statliga myndigheter som deltog i det nationella rådslandet uppgav att de samverkar i det brottsförebyggande arbetet med andra myndigheter på nationell nivå, och flera olika samverkansforum exemplifierades. De deltagande myndigheterna beskrev hur myndighetsöverskridande samverkan i dag framför allt sker kring ekonomisk och organiserad brottslighet, ungdomsbrottslighet samt hedersrelaterat våld. Det går i linje med hur de nationella aktörerna svarade i en enkätundersökning som Brå genomförde 2023, och som presenterades i 2024 års rapport⁵⁸. Vad det gäller samverkan mellan nationella myndigheter och aktörer på lokal nivå beskrev deltagarna i rådslandet främst samverkan inom ungdomsbrottslighet, men även ekonomisk brottslighet, och då i synnerhet välfärdsbrottslighet.

Trots att det sker en omfattande samverkan inom det brottsförebyggande fältet mellan olika aktörer, är det också samverkan som myndigheterna i hög utsträckning uppgav som ett område som behöver utvecklas. Även nationell samordning var ett av de vanligaste utvecklingsbehoven som framkom under rådslandet. Sammanfattningsvis så handlar utvecklingsbehoven om att inkludera fler aktörer i samverkan, att utveckla fler former av samverkan samt att utveckla och stötta befintliga samverkansformer och nätverk. Det handlar också om att den kunskap och det stöd som nationella aktörer tar fram till lokal nivå behöver samordnas i högre utsträckning. Deltagarna i rådslandet menade till exempel att det är viktigt att inte "uppfinna hjulet på nytt" och därmed se över, och eventuellt utveckla myndigheternas stöd gemensamt.

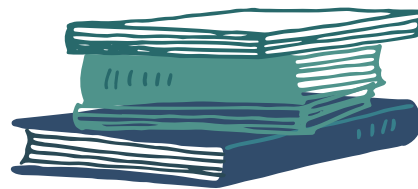
56 Skr. 2023/24:68.

57 Skr. 2023/24:68, Skr. 2023/24:67.

58 Brå 2024a.

Myndigheter är i behov av mer stöd och kunskap

I det nationella rådslandet beskrev flera deltagare att de behöver mer kunskap inom det brottsförebyggande området. Det gäller främst kunskap om brottsförebyggande metoder och deras effekter, men det handlar också om att öka kunskapen om vad brottsförebyggande arbete innebär på den egna myndigheten, och om forskning inom olika brottsområden. Flera nationella myndigheter har dessutom ett relativt nytt brottsförebyggande uppdrag, och deltagare från några av dessa myndigheter uppgav i rådslandet att de också behöver mer stöd för att utveckla arbetet. Deltagarna uppgav att de framför allt behöver kunskap och stöd inom följande områden:

- brottsproblem, såsom: otillåten påverkan, våldbejakande extremism, organiserad brottslighet, internetrelaterade brott, människohandel, kriminell exploatering av företag, ekonomisk brottslighet
- målgruppsanpassade brottsförebyggande insatser och program
- effekter av brottsförebyggande arbete
- kopplingar mellan funktionsnedsättning och kriminalitet
- avhopparverksamhet.

Även lokala och regionala aktörer beskriver i Brås enkätundersökningar till kommuner, lokalpolisområden, länsstyrelser och polisregioner att de önskar mer kunskap om rekommenderade och beprövade brottsförebyggande åtgärder från nationellt håll. Respondenter i kommuner efterfrågar i synnerhet stöd i att välja åtgärder utifrån forskning och beprövad erfarenhet. Regionala brottsförebyggande samordnare uppger att de önskar rekommenderade metoder utifrån olika problembilder. Samtidigt beskriver också kommunerna i likhet med statliga myndigheter att de behöver mer kunskap inom brottsområden som ekonomisk brottslighet, organiserad brottslighet, it-relaterad brottslighet och våldsbejakande extremism.

Aktörer på den lokala nivån uppger att de tar hjälp av nationella myndigheter i högre utsträckning 2024 jämfört med tidigare år. Till exempel uppgav var fjärde respondent i Brås enkätundersökning till lokalpolisområden att de sökt stöd av Ekobrottsmyndigheten 2024, jämfört med 3 procent av respondenterna 2022. Var femte respondent uppgav att de sökt stöd hos Statens institutionsstyrelse 2024, jämfört med 3 procent 2022. Även andelen lokalpolisområden som sökt stöd av Center mot våldsbejakande extremism (CVE), Skatteverket och Kriminalvården har ökat markant de senaste åren. Med en ökad efterfrågan på nationella myndigheters stöd till det lokala brottsförebyggande arbetet ställs ökade krav på myndigheterna. Deltagarna i det nationella rådslandet lyfte till exempel att de har behov av mer kunskap om kommunernas arbete för att kunna utveckla närheten till aktörer på lokal nivå. Till exempel att kommuner ska kunna kontakta myndigheter för konkret hjälp och vägledning, eller att information, kunskap eller stöd till kommunerna blir mer tillgängligt. Men för att kunna bidra med rätt typ av stöd och konkret vägledning till kommunerna uttryckte deltagarna i rådslandet ett behov av mer kunskap om exempelvis kommunernas lokala lägesbilder och kommunernas samverkansarbete, såsom samverkan mellan skola, socialtjänst och polis.

4.4.2 Myndigheters uppdrag behöver fortsätta utvecklas

Likaväl som att kommunerna rustar för att möta lagen (2023:196) om kommuners brottsförebyggande ansvar, går det att utläsa en upprustning även från nationellt håll. I det nationella rådsrådet nämner flera deltagare att det sker ett utvecklingsarbete internt på myndigheterna. Det handlar till exempel om att stärka rutiner och kontroller samt att öka kunskapen om brottsförebyggande arbete hos personal och ledning. Flera deltagare beskrev att det behövs förstärkt intern styrning i arbetet, och att en kultur av att arbeta brottsförebyggande behöver utvecklas på respektive myndighet. En sådan kultur utvecklas snabbare om myndigheten har ett tydligt brottsförebyggande uppdrag.

I det nationella rådsrådet diskuterade deltagarna också hur de inte heller behöver vara bundna till ett uppdrag eller förändrad lagstiftning för att arbeta mer brottsförebyggande. Till exempel går det att bredda perspektiven och inte se olika uppdrag som "isolerade öar". Det skulle till exempel kunna handla om att se över vilka andra aktörer som kan involveras och bidra i arbetet, eller att se brottsligheten som en helhet snarare än enskilda brottskategorier. Dock är det flera myndigheter som beskriver vikten av att de får ett tydligare uppdrag inom det brottsförebyggande området, för att i större utsträckning kunna bidra. Fler statliga myndigheter fick ett brottsförebyggande uppdrag 2023, något Brå rekommenderade i 2023 års rapport om det brottsförebyggande arbetet i Sverige⁵⁹. Men Brå bedömer att flera myndigheters regeringsuppdrag behöver ses över utifrån ett ännu starkare brottsförebyggande perspektiv. Det gäller till exempel myndigheter som Försäkringskassan, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), Myndigheten för delaktighet (MFD), Folkhälsomyndigheten, Statens institutionsstyrelse (SiS), Bolagsverket och Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF).

Bland annat framförde Försäkringskassan att de behöver en tydligare styrsignal i arbetet med att förebygga brott. MUCF menar att fritidsområdet har en stor potential att verka brottsförebyggande, och att MUCF kan jobba mer med det, men de behöver ett uppdrag kring detta. Även MFD beskriver att de kan bidra med fler perspektiv i det brottsförebyggande arbetet genom kunskap om målgrupper med funktionsnedsättningar, men myndigheten behöver då ett mer samlat brottsförebyggande uppdrag. Också en representant från Folkhälsomyndigheten menar att myndighetens kunskapsstöd kan ha ett tydligare brottsförebyggande perspektiv.

SiS saknar ett brottsförebyggande uppdrag i myndighetens instruktion, och både SiS och Bolagsverket menar att förbättrade förutsättningar kring utlämning av personuppgifter är avgörande för deras möjligheter att arbeta brottsförebyggande. Regeringen har tillsatt en utredning för att bland annat se över frågan om SiS ska ha ett brottsförebyggande uppdrag⁶⁰. SiS har även i innevarande års regleringsbrev fått i uppdrag av regeringen att analysera och beskriva på vilket sätt myndigheten arbetar för att förebygga och förhindra brott inom ramen för sina uppgifter⁶¹.

59 Brå 2024a, Brå 2023.

60 Dir. 2024:13.

61 Regleringsbrev för budgetåret 2024 som avser Statens institutionsstyrelse.

Virtual Reality i behandling för personer dömda för våldsbrott

I takt med att samhället utvecklas kommer även nya behandlingsformer som tar tillvara på den nya teknikens möjligheter. Ett exempel är projektet *Behandling av våldsbrottsdömda kriminalvårdsklienter med stöd av Virtual Reality* där metoden VRAPT testats. Projektet blev nyligen utsett till Sveriges bidrag i den brottsförebyggande tävlingen ECPA.

Virtual Reality Aggression Prevention Training (VRAPT) är en kognitiv beteendeterapibehandling som ursprungligen är utvecklad i Holland och har vidareutvecklats inom Region Kronoberg och den rättspsykiatriska regionkliniken i Växjö. Med hjälp av VR-teknik kan behandlaren skapa en säker miljö för deltagaren att träna på strategier för att inte återfalla i aggressivt beteende och brott. Behandlaren styr ett rollspel där deltagaren får uppleva triggnande situationer i VR-miljön. Nu har metoden utvärderats på två Kriminalvårdsanstalter, med ekonomiskt stöd från Brå. Utvärderingen kommer att publiceras i erfarenhetsbanken på Brås webbplats inom kort. David Ivarsson, doktorand i psykiatri vid Lunds universitet, berättar redan nu om vad utvärderingen visar.

David Ivarsson.

Berätta om insatsen som ni utvärderat med ekonomiskt medel från Brå.

VRAPT är en kognitiv beteendeterapibehandling (KBT) för personer dömda för våldsbrott med problem inom reaktiv aggressivitet. Det övergripande syftet med behandlingen är att lära sig riskmedvetenhet och självkontroll. Deltagarna var 14 manliga kriminalvårdsklienter, intagna på anstalterna Kumla och Borås. Behandlingen består av 16 sessioner och omfattar målformulering och identifiering av situationer där det finns risk för reaktivt aggressiva beteenden. Det omfattar också färdighetsträning i att känna igen känslor hos sig själv och hos andra, social problemlösning och sociala färdigheter.

I behandlingens början gjordes en förmätning på deltagarna, och när behandlingen var slut gjordes en eftermätning. Tre månader efter behandlingen gjordes även en uppföljning.

Vilka är de viktigaste slutsatserna i utvärderingen?

- Deltagarna visade hög sannolikhet till minskad aggression, dysfunktionell känsloreglering och ilska mellan förmätning och eftermätning. Förändringen syntes också mellan förmätning och uppföljning. Ingen robust förändring uppmättes dock mellan eftermätning och uppföljning, vilket kan vara ett tecken på att det var mest sannolikt att uppnå förändring medan deltagarna var aktiva i behandlingen.

- Studien kunde inte påvisa att påverkansfaktorer som ålder, pro-kriminella attityder eller psykiatrisk problematik predicerade utfallet. Sannolikt var behandlingsgruppen för liten.
- Individuella analyser som visade att det fanns skillnader i hur deltagarna förändrats i de olika utfallsmåtten. Mellan 42 och 71 % förbättrades mellan för- och eftermätningen på något av utfallsmåtten, en stor del av gruppen förblev oförändrade och fyra stycken deltagare försämrades på något utfallsmått. Mellan förmätning och uppföljning var det fler individer som hamnade i kategorin oförändrad. Sammantaget pekar detta på att vissa individer förändrades mer under tiden för deltagandet i VRAPT än andra men studien kan inte uttala sig om vad som utmärker dessa personer. Då studien saknar kontrollgrupp kan vi inte uttala oss om VRAPTs effekt men resultaten visar att behandlingen har potential i att minska aggressivitet, dysfunktionell känsloreglering och ilska hos målgruppen.

Vad kan andra regionala och lokala brottsförebyggare ta med sig från utvärderingen?

Utvärderingen visar att VR-assisterad behandling är lovande för målgruppen brottsdömda med våldsbrottshistorik, men att vissa individer verkar förändras mer än andra och att vissa kanske inte förändras alls. Det är dock oklart om det har med VR specifikt att göra eller om det är andra faktorer som påverkar. Studien kunde inte påvisa att andra faktorer påverkade resultatet, men studiens individuella analyser ihop med existerande forskning på gruppen våldsbrottsdömda indikerar att faktorer som till exempel prokriminella attityder kan påverka utfallet. Det innebär att VR först och främst är ett verktyg för att förstärka behandling för brottsdömda, och att behandlingen måste anpassas efter individens behov och riskfaktorer. Framtida studier på VR-assisterad behandling bör undersöka effekter och vilka mekanismer i behandling som VR bidrar till.

Representerar Sverige i ECPA

Den 15 oktober utsågs projektet Behandling av våldsbrottsdömda kriminalvårdsklienter med stöd av Virtual Reality till Sveriges representant i *European Crime Prevention Award (ECPA)*, en tävling som utser det bästa lokala brottsförebyggande projektet i EU. Det svenska bidraget tävlar mot andra europeiska bidrag om att vinna utmärkelsen. I år är tävlingens tema Förebyggande arbete mot återfall i brott och den europeiska finalen äger rum i december.

5 Brås utvecklingsarbete

BRÅS UTVECKLINGSARBETE I KORTHET

- ➔ Allt fler brottsförebyggande aktörer på nationell, regional och lokal nivå vänder sig till Brå för stöd. Stödet är till nytta för kommunernas och lokalpolisområdenas kartläggning och orsaksanalys av den lokala brottsligheten, men också för intern och extern samverkan samt val och planering av brottsförebyggande åtgärder.
- ➔ Brås praktisknära stöd utvecklas och går in i en ny fas. Stöd till kommuner med utsatta områden fortsätter i nya kommuner, det behovsanpassade och praktisknära stödet till kommuner har blivit mer skraddarsytt, och arbetet med att sprida och implementera GVI-strategin utvecklas.
- ➔ Fler nya och efterfrågade stöd är på gång. Bland annat har ett arbete påbörjats med att ta fram ett metodstöd för val av åtgärder i lokalt brottsförebyggande arbete. Vidare har ett utbildningsmaterial som vänder sig till kommunala beslutsfattare vidareutvecklats, och webbaserad utbildning kring barn och unga i kriminella miljöer har tagits fram.
- ➔ Ett ökat fokus på brottslighet i samhället har bland annat lett till att flera myndigheter har samlats för att arbeta brottsförebyggande. Arbetet med att knyta ihop aktörer runt den brottsförebyggande frågan har därmed växt, och mycket resurser har under året riktats till samordning av samverkansstrukturen barn och unga i organiserad brottslighet.

I det här kapitlet beskrivs Brås arbete med att utveckla det brottsförebyggande arbetet under 2024. Syftet är att synliggöra Brås stöd för det brottsförebyggande arbetet, och beskriva det stöd som utvecklats och erbjudits under året och det stöd som är att vänta framöver.

Brå har utifrån myndighetens instruktion⁶² i uppgift att främja det brottsförebyggande arbetet, och att bidra till utveckling av arbetet. Brå har också i uppgift att bidra till samordning mellan aktörer vars verksamhet har betydelse för det brottsförebyggande arbetet. I februari 2017 fick Brå ett uppdrag som innebar en förstärkning av myndighetens befintliga arbete; uppdraget handlar om att utveckla det nationella stödet och samordningen för det brottsförebyggande arbetet⁶³. I februari 2023 fick Brå ytterligare ett uppdrag: att utveckla det nationella stödet till det brottsförebyggande

62 Fördordning (2016:1201) med instruktion för Brottsförebyggande rådet.

63 Regeringsbeslut Ju 2017/01526/KRIM.

arbetet⁶⁴. Uppdraget från 2023 sträcker sig över två år och innebär att myndighetens nationella stöd i det brottsförebyggande arbetet breddas, och att det redan befintliga arbetet stärks.

**UPPDRAG TILL BRÅ ATT UTVECKLA
DET NATIONELLA STÖDET OCH
SAMORDNINGEN FÖR
BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE
(Ju2017/01526/KRIM)**

Uppdraget som Brå fick 2017 innebär att Brå ska:

- samla ett nätverk för nationella aktörer för att bidra till ökad samverkan på det brottsförebyggande området
- utveckla konkret stöd till brottsförebyggande aktörer på nationell, regional och lokal nivå utifrån identifierade angelägna utvecklingsbehov
- bedriva utbildning om brottsförebyggande arbete
- stödja länsstyrelserna i arbetet med att stödja och bidra till regional samordning av brottsförebyggande arbete
- ta fram en rapport årligen om hur det brottsförebyggande arbetet har bedrivits och utvecklats.

**UPPDRAG ATT UTVECKLA DET
NATIONELLA STÖDET I DET
BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETET
(Ju2023/00472, m.fl.)**

Uppdraget som Brå fick 2023 innebär att Brå särskilt ska utveckla:

- behovsanpassade och praktisknära stödinsatser till kommuner och andra aktörer
- stödinsatser till länsstyrelserna
- den nationella samordningen
- uppföljningen av det brottsförebyggande arbetet
- kunskapsutvecklingen om brottsförebyggande åtgärder.

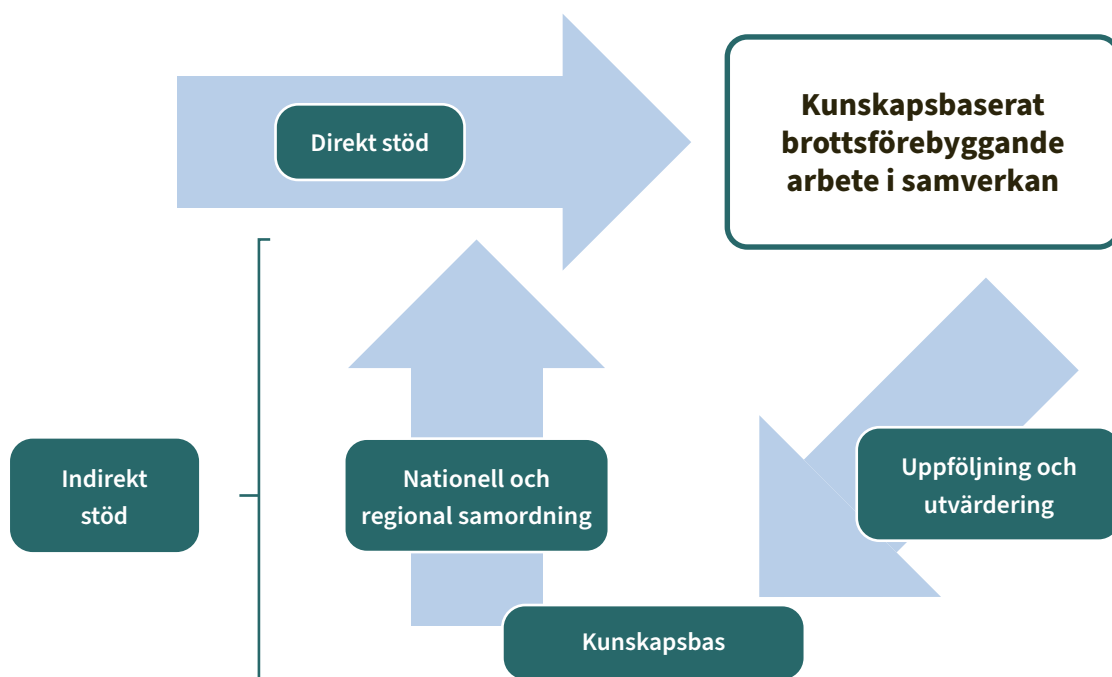
Allt fler brottsförebyggande aktörer på nationell, regional och lokal nivå vänder sig till Brå för stöd. Till exempel har 75 procent av landets kommuner vänt sig till Brå för stöd i det brottsförebyggande arbetet det senaste året. Det är en ökning med 15 procentenheter från 2022, då andelen var 60 procent. Sedan 2022 har också andelen kommuner som inte alls tagit del av något av Brås stöd minskat från 10 procent till 2 procent.

Brås stöd till brottsförebyggande arbete kan kortfattat beskrivas ha två delar som förstärker varandra. Den ena delen är direkt stöd, det vill säga det som når ut direkt till mottagare av stödet. Det direkta stödet handlar till exempel om att utveckla och sprida kunskap och information som behövs för att bedriva ett kunskapsbaserat arbete. Det handlar också om ett behovsanpassat och mer operativt stöd för utveckling av det brottsförebyggande arbetet. Det kan ges både nationellt, regionalt och lokalt – till olika målgrupper.

64 Regeringsbeslut Ju2023/00472 m.fl.

Den andra delen är indirekt stöd som utgör förutsättningar och underlag för det direkta stödet. För att kunna utforma ändamålsenligt direkt stöd behövs underlag i form av kunskap om brottsförebyggande arbete. Brås kunskapsbas byggs hela tiden på genom uppföljningar, utvärderingar, statistikproduktion, omvärldsbevakning och i mötet med brottsförebyggare på alla nivåer. I figur 10 visualiseras delarna. Samordning och samverkan på nationell och regional nivå är en viktig del för att stödet ska bli samstämmigt och på så sätt ge bättre effekt.

Figur 10. Visualisering av Brås stöd till brottsförebyggande arbete.

5.1 Brås praktisknära stöd utvecklas och går in i ny fas

I Brås enkätundersökning till kommuner 2023 beskrev de kommunala samordnarna att de hade behov av mer praktisknära stöd för att kunna genomföra momenten som ingår i lagen (2023:196) och den kunskapsbaserade arbetsprocessen. Flera respondenter nämnde också att det fortsättningsvis finns ett behov av information om lagen. Under 2024 har Brå arbetat med att fylla dessa behov. Brå har fortsatt att generellt informera om lagen (2023:196), men Brå har också utvecklat och utökat det behovsanpassade och praktisknära stödet till kommuner med stora stödbehov.

Projektet, som Brå arbetade med utifrån ett regeringsuppdrag om att ge stöd till kommuner med utsatta områden under perioden 2022–2024, har också övergått till att bli en del av det praktisknära stöd som Brå erbjuder inom ramen för Brås generella uppdrag om att utveckla det nationella stödet⁶⁵. Likaså fortsätter implementeringen och spridningen av strategin Gruppvaldsintervention

65 Regeringsbeslut Ju2022/01000 m.fl.

(GVI). I februari 2024 fick Brå också tillsammans med Polismyndigheten och Kriminalvården ett uppdrag att fortsätta att stödja befintliga etableringar av strategin GVI i Sverige, som syftar till att reducera utvecklingen av grovt och dödligt våld kopplat till kriminella grupper. I uppdraget ingår också att säkerställa att arbetet utvärderas⁶⁶.

I följande tre avsnitt beskrivs utvecklingen av Brås praktiktäna stöd för det brottsförebyggande arbetet mer ingående.

5.1.1 Ett ännu mer behovsanpassat och praktiktäna stöd till kommuner

Den delen av Brås uppdrag från 2023⁶⁷ som handlar om behovsanpassade och praktiktäna stödinsatser till kommuner och andra aktörer innebär att Brås stöd bland annat ska omfatta grundläggande kunskapshöjande insatser kopplade till det kunskapsbaserade arbetssättet och till olika typer av brottsproblem. Enligt uppdraget kan insatserna till exempel handla om målgruppsanpassad utbildning, handledning, stöd i tillämpning av metodstöd och fördjupat stöd som gäller särskilda utmaningar.

Under 2023 genomförde Brå föreläsningar om lagen (2023:196) om kommuners brottsförebyggande ansvar för större delen av landets kommuner. Från 2023 till 2024 har fokus allt mer skiftat från att *informera* till att *göra*. Det betyder att Brå under 2024 har fokuserat på att stödja kommuner som själva uttrycker behov av stöd, och kommuner som utifrån Brås bedömning har stora stödbehov. Därmed förväntas Brås praktiktäna stöd över tid anta ett allt mer utforskande och handledande perspektiv, där mer kraft ägnas åt att arbeta konkret tillsammans med kommunerna kring lagens (2023:196) olika delar.

Under 2024 har Brå tillsammans med länsstyrelserna gett praktiktäna stöd till 52 kommuner. Det mesta av stödet har handlat om lagen (2023:196) och dess delar, till exempel handledning i att göra lägesbild och orsaksanalys. Men det har också handlat om att coacha brottsförebyggande samordnare, hålla workshops, ge vägledning och ordna föreläsningar inom andra delar i det brottsförebyggande arbetet. Stödet ges både digitalt och fysiskt på plats, och täcker in landet från norr till söder. I 22 kommuner avslutades stödinsatsen från Brå under 2024. I dessa kommuner har stödet till exempel resulterat i en ökad förståelse för hur brottsförebyggande arbete påverkar andra områden inom kommunen, och hur olika delar av kommunen kan hantera problem tillsammans.

Det praktiktäna stödet upplevs positivt

Under oktober månad genomförde Brå en uppföljning om hur kommuner som tagit emot stöd under 2024 har upplevt stödet. Uppföljningen visade att kommuner som har mottagit praktiktäna stöd överlag upplevde stödet positivt. Kommunerna upplevde att planeringsarbetet fungerat bra, att de har haft möjlighet att påverka stödet, och att de har haft nytta av stödet. En respondent uttryckte sig så här i fråga om de har haft nytta av stödet:

⁶⁶ Regeringsbeslut Ju2024/00221.

⁶⁷ Regeringsbeslut Ju2023/00472 m.fl.

”Det har framförallt varit skönt att ha två bollplank kring upplägg på samtliga processer. Att sitta själv och försöka fundera ut en rimlig genomförande- och tidsplan över den process som lagen kräver med lägesbild etc. hade varit betydligt svårare istället för att brainstorma tillsammans. Det är svårt att lyfta blicken själv när det är mycket som 'brinner' samtidigt. Att Brå besökte vårt strategiska råd med en workshop/utbildning var också väldigt givande, samt att Länsstyrelsen har varit med i uppstart av våra orsaksanalyser.”

Kommunerna bedömde också att Brå och länsstyrelserna har kunnat möta de behov av stöd som kommunen framfört i mycket stor eller ganska stor utsträckning. En respondent svarade så här:

”Jag upplever att både BRÅ och Länsstyrelsen har varit väldigt inlyssnande i vad jag behöver för typ av stöd, vilket ibland varit väldigt övergripande och i andra fall på detaljnivå. Mötena har fortlopt enligt plan och jag upplever att det varit ett högt engagemang hos samtliga.”

Respondenterna lyfte också fram några utvecklingsområden. Dessa handlar exempelvis om att stödet erbjudits i ett tidigt skede, där det har varit svårt att identifiera kommunens behov. Det lyftes även fram att det är viktigt med väl tilltagen tid för möten samt att det fysiska mötet kan ge mer än det digitala. Det finns även önskemål om mer utbyte med andra samordnare i kommuner med liknande förutsättningar. Det framgår också av några fritextsvar att det finns ett stort behov av att stödet fortsätter under 2025, och samtliga kommuner svarar ja på frågan om de tycker att Brå och länsstyrelserna ska fortsätta att erbjuda kommuner liknande stöd framöver.

Eftersom Brå och länsstyrelserna ger praktisknära stöd i samarbete har myndigheterna träffats en hel del under året och planerat stödsatserna tillsammans. I november 2024 genomförde Brå också en nätverksträff med alla länsstyrelsernas brottsförebyggande samordnare, där frågan om hur rollfördelningen mellan länsstyrelserna och Brå ska se ut för det praktisknära stödet framöver diskuterades.

5.1.2 Fortsatt stöd till kommuner med utsatta områden

I juni 2024 slutredovisade Brå uppdraget Stöd till kommuner med utsatta områden (SUO), som startade 2022⁶⁸. I uppdraget medverkade fem kommuner: Linköping, Södertälje, Sigtuna, Trollhättan och Göteborg Sydväst. Kommunerna har områden som av Polismyndigheten bedömts som särskilt utsatta områden eller riskområden. Arbetet har utgått från den lokala problembilden i varje kommun och har omfattat kunskapshöjande insatser, stöd till verksamhetsutveckling samt införande av nya arbetsmetoder. Uppföljningen av projektet visade att deltagare i kommunerna upplevde att projektet hade förstärkt det brottsförebyggande arbetet i deras verksamheter. Framför allt hade samverkan mellan olika verksamheter förbättrats. Utmaningen för projektet har varit att genomföra det omfattande utvecklingsarbetet under den relativt korta tidsperiod som uppdraget pågick.

Efter projektets slut har Brås stöd till kommuner med utsatta områden övergått till att bli en del av det praktisknära stödet som Brå erbjuder. Arbetet går därmed in i en ny fas som innebär att två nya kommuner kommer att ges stöd 2025–2026. Inför det arbetet utvecklas också Brås stödpaket.

5.1.3 Implementering och spridning av strategin Gruppvåldsintervention fortsätter

Sedan 2021 har Brå, Polismyndigheten och Kriminalvården haft ett gemensamt uppdrag med att implementera och sprida strategin Gruppvåldsintervention (GVI) i ett antal kommuner i Sverige⁶⁹. Sedan 2022 har kommunerna Göteborg, Huddinge, Järfälla, Upplands-Bro, Uppsala och Örebro fått stöd i att implementera strategin. Strategin handlar om att reducera våld i kriminella miljöer i en specifik stad eller stadsdel. Strategin bygger på samverkan och utgår från att majoriteten av allt grovt våld i ett samhälle kan kopplas till ett fåtal individer. För att minska våldet ska insatser riktas mot de mest våldsdrivande individerna och de grupper som de tillhör. GVI har i flera amerikanska studier visat på positiva resultat. Uppdraget slutredovisades 2024, och erfarenheterna från arbetet med GVI visar att det är fullt möjligt att införa GVI i Sverige, men att det krävs tid, vilja och ett stort engagemang från samtliga parter. Senare under 2024 fick Brå, Polismyndigheten och Kriminalvården ett nytt uppdrag som innebär att fortsätta stödja befintliga etableringar av gruppvåldsintervention (GVI) under 2024 och 2025. I uppdraget ingår att arbetet ska utvärderas för att få mer kunskap om hur väl GVI fungerar i Sverige⁷⁰.

I arbetet med GVI har Brå hittills gjort flera iakttagelser med bäring på det brottsförebyggande arbetet generellt. Bland annat hur viktigt det är med kunskap om implementering för att framgångsrikt införa nya arbetssätt och metoder. Även kunskap om hur redo samverkande parter är, både enskilt och gemensamt, är viktigt för en lyckad implementering. Vidare så kan deltagarna i projektet konstatera att samverkan alltid är en utmaning, på alla nivåer. Implementeringen tar därmed alltid tid, och det är viktigt att "skynda långsamt" och ibland backa tillbaka i processen och prova nya sätt.

68 Regeringsbeslut Ju2022/01000 m.fl.

69 Regeringsbeslut Ju2021/03330.

70 Regeringsbeslut Ju2024/00221.

En lärdom för projektet mer specifikt är att det har betydelse för utfallet om civilsamhället deltar i projektet. Arbetet för att få med deltagare från civilsamhället är därför något som Brå ser bör stärkas framöver. Det är också viktigt att varje aktör i projektet följer upp sitt eget arbete för att kunna dra egna lärdomar, vilket var något som diskuterades under två erfarenhetsdagar för projektmedarbetare och koordinators inom GVI under november 2024. Deltagarna diskuterade också beröringspunkter mellan GVI och samverkansformen BOB. Diskussionerna är en början på att sondera hur exempelvis det lokala arbetet med GVI-strategin och arbetet i de lokala BOB-råden berörs av varandra, och hur aktörerna eventuellt kan jobba tillsammans och undvika att arbeta i parallella processer.

5.2 Brås utbildningar fortsätter att utvecklas utifrån nya behov och ny kunskap

En central del i Brås stöd är myndighetens webbaserade utbildningar. Brå erbjuder tre utbildningar i brottsförebyggande arbete. En introduktionsutbildning som riktar sig till nybörjare, och en basutbildning som riktar sig till dem som har en del förkunskaper och yrkeserfarenhet inom det brottsförebyggande området. De som har fullgjort Brås basutbildning eller annan likvärdig utbildning kan sedan gå en påbyggnadsutbildning.

Precis som beskrevs i kapitlet om lokalt och regionalt brottsförebyggande arbete är det många fler brottsförebyggande samordnare på lokal och regional nivå som har en brottsförebyggande utbildning nu jämfört med tidigare år. Dessa har antingen genomgått någon av Brås utbildningar eller utbildning inom akademi eller Polismyndigheten. Men Brå kan notera att personalomsättningen i det brottsförebyggande fältet är stor. Därför fortsätter efterfrågan på utbildningar i brottsförebyggande arbete från nyutbildade samordnare, och från dem som vill ha mer specialiserade kurser.

Brås utbildningar fortsätter också att utvecklas utifrån nya behov och ny kunskap. Under året har till exempel ett utbildningsmaterial som främst vänder sig till kommunala beslutsfattare vidareutvecklats. Det eftersom Brå i uppföljning av det brottsförebyggande arbetet identifierat att efterfrågan på utbildning för den målgruppen är stor. Innehållet ger en ökad förståelse för lagen (2023:196) om kommuners brottsförebyggande ansvar och vikten av att arbeta kunskapsbaserat. Materialet kan användas av exempelvis en kommunal eller regional samordnare, och riktar sig till både politiker och chefer. Därtill har en webbaserad utbildning kring barn och unga i kriminella miljöer tagits fram, vilket också är ett område som Brå i uppföljningen av det brottsförebyggande arbetet identifierat att många efterfrågar kunskap kring. Kursen är en introduktionskurs och vänder sig främst till aktörer som vill etablera eller har etablerat lokala samverkansformer kring den här målgruppen, som exempelvis SIG, SSPF och den lokala BOB-etableringen.

5.3 Antalet ansökningar till Brå om ekonomiskt stöd har ökat

Brå har under flera år utlyst ekonomiskt stöd till utvärderingar och uppföljningar av brottsförebyggande åtgärder, och det är möjligt för alla slags organisationer som genomför

brottsförebyggande insatser att söka stödet. Sedan 2023 utlyser Brå även ett statsbidrag till kommuner för att genomföra brottsförebyggande åtgärder. Syftet med det nya statsbidraget är att stärka det lokala brottsförebyggande arbetet, och främja utvecklingen av kunskapsbaserade åtgärder.

Brå delar även ut ett riktat utvecklingsstöd som ges i syfte att stödja utvecklingsprojekt för lokalt brottsförebyggande arbete. Medlen ska bidra till att stärka den nationella kunskapsbasen i det brottsförebyggande arbetet, och kan ges till andra aktiviteter i syfte att utveckla och fördjupa kunskap om lokalt brottsförebyggande arbete. Under 2024 beviljades sammanlagt 7 projekt det riktade stödet.

Sammanfattningsvis har Brås bidragsgivning ökat de senaste två åren, och myndigheten har under 2023 och 2024 arbetat intensivt med att skapa rutiner och processer för handläggningen, och med att digitalisera ansökningsförfarandet. Inför bidragsåret 2024 sökte 182 kommuner ekonomiskt stöd från Brå för kunskapsbaserade brottsförebyggande åtgärder. Totalt omfattade ansökningarna 220 miljoner kronor, varav Brå kunde bevilja 97 kommuner totalt cirka 50 miljoner kronor. Inför bidragsåret 2025 fick Brå in 349 ansökningar från 149 kommuner, som omfattade totalt 233 miljoner kronor. Totalt beviljades 61 kommuner drygt 50 miljoner kronor. Inför bidragsåret 2025 var det möjligt för en kommun att skicka in flera ansökningar om varje ansökan avsåg en egen åtgärd. Majoriteten av ansökningarna avsåg åtgärder inriktade mot social brottsprevention. I ansökningarna går även att utläsa en ökning av åtgärder riktade mot välfärdsbrott, men också för att identifiera barn och unga i riskzon för att begå brott.

Även antalet ansökningar om ekonomiskt stöd för utvärderingar och uppföljningar av brottsförebyggande åtgärder har ökat, från runt 30 ansökningar till och med 2022, till runt 40 ansökningar under 2023 och 2024. Under 2024 inkom 46 sådana ansökningar, varav 13 beviljades stöd. Exempel på ansökningar som beviljades ekonomiskt stöd för utvärdering och uppföljning 2024 är Polismyndighetens utvärdering av insatsen riskterrängmodellering och riskbaserat polisiärt arbete i Sverige. Ett annat exempel är Karolinska institutets utvärdering av en evidensbaserad behandling för barn med utagerande beteende i reguljär vård och omsorg, Coping Power Sverige. Dessa utvärderingar förväntas vara klara under år 2025 respektive 2026.

Genomförda utvärderingar och uppföljningar publiceras i form av slutrapporter i Erfarenhetsbanken på Brås webbplats, och alla inkomna slutrapporter och beviljade stöd för 2024 redovisas i bilaga 4. Exempel på slutrapporter som publicerades under 2024 är En systematisk översikt och uppföljning av ungdomar som fått MST som insats⁷¹, och Child Check, en metod för vårdpersonal att upptäcka barn som far illa⁷². Det första exemplet går att läsa mer om i artikeln på sidan 82. Den senare handlar om metoden Child-check som implementerades på vuxenakuten i Lund 2020. Implementeringen av metoden utvärderades av Skånes universitetssjukhus. Metoden utgår från två checklistor som underlättar för vårdpersonal att upptäcka barn som far illa. Resultaten från utvärderingen visar att antalet anmälningar till socialtjänsten tredubblades under studietiden.

71 Nilsson och Svalin 2024.

72 Laurell 2024.

”Stödet ger kommunerna möjlighet att utöka sina resurser för det brottsförebyggande arbetet”

Brottsförebyggande rådet fördelar årligen ekonomiskt stöd till kommuner för att bidra till att kunskapsbaserade brottsförebyggande åtgärder stärks, utvecklas eller utvärderas. Ansökningsperioden är nu öppen, fram till och med den 31 oktober. Marina Tjelvling, handläggare på Brå, berättar här mer om vad stödet handlar om och hur kommuner går tillväga för att ansöka.

Vad kan kommuner söka ekonomiskt stöd för?

Kommuner kan söka stöd för åtgärder som stärker, utvecklar eller utvärderar det lokala kunskapsbaserade brottsförebyggande arbetet. Det kan vara att implementera eller utforma nya metoder eller arbetssätt, vidareutveckla ett pågående arbete eller utvärdera en åtgärd. Det kan vara insatser som förhindrar brott eller vissa trygghetsskapande åtgärder som ska minska rädsla för brott.

Marina Tjelvling.

För att kommunen ska kunna beviljas stöd behöver åtgärden vara utformad utifrån bästa tillgängliga kunskap och riktad mot brottsproblem som identifierats i den lokala lägesbilden. Gärna utformad i samverkan med andra aktörer, till exempel näringslivet, civilsamhället, lokala myndigheter med flera. Det är också värdefullt att den sker i samordning och ingår i kommunens åtgärdsplan.

Syftet med det ekonomiska stödet är att stödja och stimulera till ett effektivare brottsförebyggande arbete lokalt och att det är rätt åtgärder som vidtas i förhållande till de problem som finns. Det vill säga att arbetet bedrivs kunskapsbaserat och samordnat.

Det är bra att komma ihåg att stöd inte beviljas för åtgärder som kommunen är ålagda att arbeta med enligt lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete. Enligt lagen ska kommuner göra en informationsinhämtning och lägesbild av brottsligheten, dess omfattning och konsekvenser samt besluta en åtgärdsplan. Det går därför inte att söka stöd för den delen i arbetsprocessen.

Vilka kommuner kan söka stödet?

Alla Sveriges kommuner kan söka stödet. Kommuner som söker det här ekonomiska stödet måste dock kunna påvisa åtgärden i en beslutad brottsförebyggande lägesbild och åtgärdsplan,

i någon form. De kommuner som ännu inte kvalificerar sig för att söka det här ekonomiska stödet kan få annan form av stöd från Brå i sitt arbete, exempelvis rådgivningar, utbildningar eller Brås webinarier på aktuella teman.

Vad är nytt för årets ansökningsperiod jämfört med tidigare år?

Vi har med stöd av återkoppling från kommuner som sökt stöd tidigare år gjort vissa förändringar för årets ansökningsprocess. För bidragsåret 2025 ska ansökan avse en åtgärd för ett identifierat brottsproblem. En kommun kan lämna upp till fem ansökningar, till ett värde om sammanlagt fem miljoner kronor. Kommunen ska utse en kontaktperson som samordnar och lämnar in ansökningarna. Kommunen ska även i årets ansökan ange hur åtgärden planeras att följas upp och utvärderas. Det är en viktig del i det kunskapsbaserade arbetet.

Vad kan stödet bidra med till kommunens brottsförebyggande arbete?

Stödet ger kommunerna möjlighet att utöka sina resurser för det brottsförebyggande arbetet. Ett ekonomiskt stöd kan för vissa kommuner vara helt avgörande för att kommunen ska kunna genomföra en brottsförebyggande verksamhet. För andra kommuner kan stödet bidra till att åtgärder kan genomföras snabbare eller riktas till en bredare målgrupp. Vår förhoppning är att stödet ska leda till ett stärkt brottsförebyggande arbete på lokal nivå samt en utveckling i stort av kunskapsbaserade brottsförebyggande åtgärder.

Hur gör ni urval mellan ansökningar om det blir aktuellt?

Om vi behöver göra en prioritering av ansökningar kommer vi att lägga stort värde vid att åtgärden är relevant för den brottsproblematik som kommunen har och att insatsen är riktad mot orsakerna till problematiken. Vi kommer också att värdera åtgärdens genomförbarhet och uthållighet. Det kan handla om hur väl åtgärden är förankrad och samordnad med kommunens brottsförebyggande arbete, att åtgärden finns med i den kommunala åtgärdsplanen och att åtgärden sker i samverkan med relevanta aktörer, när det är möjligt. I prioriteringen bedömer vi också hur väl åtgärden ger ett långsiktigt resultat och är egenbärande, det vill säga att åtgärden inte förutsätter ett långsiktigt ekonomiskt stöd.

Hur går kommuner tillväga för att söka stödet?

Ansökan sker via en e-tjänst som finns på Brås webbplats. Den person som ska vara kontaktperson för ansökan behöver använda sig av sitt personliga bank-id för att logga in i e-tjänsten. Senast den 31 oktober behöver vi ha fått in ansökan. På Brås webbplats finns också ett antal frågor och svar som vi hoppas ska bidra som hjälp i ansökningsprocessen, sedan går det självklart bra att kontakta oss om en har ytterligare frågor.

5.4 Brå fortsätter att utveckla och sprida kunskap om brottsförebyggande arbete

En stor och viktig del av Brås stöd handlar om att på olika sätt sprida kunskap för att bidra till utvecklingen av det brottsförebyggande arbetet. Det handlar om exempelvis konferenser, föreläsningar, vägledningar, handböcker och återkoppling av statistik till kommunerna. De kommunala samordnarna och kommunpoliserna uppgav i Brås enkätundersökning 2024 att det stöd de främst tagit del av bland Brås stödutbud är handböcker om brottsförebyggande arbete. Även stöd i form av webinarier, konferensen Råd för framtiden och föreläsningar ligger högt på listan bland stöd som kommunerna tagit del av. Kommunerna och lokalpolisområdena uppgav att det stöd de tagit del av, oavsett typ av stöd, framför allt har varit till nytta för kartläggning och orsaksanalys av den lokala brottsligheten, men också för intern och extern samverkan samt val och planering av brottsförebyggande åtgärder.

5.4.1 Nya metodstöd utvecklas

I Brås enkätundersökning till kommuner 2023 beskrev de kommunala samordnarna att de hade behov av nya metodstöd för att kunna genomföra momenten som ingår i lagen (2023:196), samt den kunskapsbaserade arbetsprocessen. Både samordnare vid länsstyrelser och polisregioner har under 2024 dessutom uttryckt ett behov av mer kunskap om metoder för att förebygga brott, och ett tydliggörande från nationellt håll kring vilka metoder som är beprövade och rekommenderade att använda för att förebygga olika typer av brottsproblem.

Som ett svar på kommunernas och de regionala samordnarnas behov av nya metodstöd har Brå reviderat metodstödet Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete, för att bland annat integrera lagen om kommuners brottsförebyggande ansvar (2023:196) och Polismyndighetens strategi för det brottsförebyggande arbetet. Under hösten 2024 initierade Brå dessutom projektet Åtgärder i lokalt brottsförebyggande arbete, som syftar till att ta fram ett metodstöd som kan stödja lokala brottsförebyggare i hur de ska välja och utforma brottsförebyggande åtgärder. Målet är att metodstödet så långt det är möjligt ska kunna ge konkret och praktiskt stöd, så att det brottsförebyggande åtgärderna utformas för att påverka brotten och dess orsaker.

Vad det gäller behovet av mer kunskap om metoder för att förebygga brott bidrar Brå till att ständigt utveckla kunskapen genom exempelvis omvärldsbevakning, ekonomiskt stöd till kommuner för utveckling av brottsförebyggande åtgärder, och Brås erfarenhetsbank som samlar utvärderingar och uppföljningar av brottsförebyggande åtgärder.

Under 2024 publicerades också flera forskningsrapporter inom aktuella områden för det brottsförebyggande arbetet. Till exempel publicerades rapporten Möjliggörare för kriminella nätverk – Om möjliggörare i kommunal, statlig och privat sektor⁷³, som handlar om personer som genom sin anställning eller sitt uppdrag i det legala samhället hjälper kriminella nätverk. Författarna till rapporten ger flera rekommendationer till förebyggande åtgärder för att motverka möjliggörare för kriminella nätverk. Rekommendationerna handlar om att:

73 Brå 2024b.

- förbättra kunskapen om risker, till exempel att arbetsgivare dels stärker sin egen kunskap om fenomenet och dels sprider kunskapen till både chefer och medarbetare
- minska risken för möjliggörare i verksamheten, till exempel att bakgrundskontroller kan stoppa vissa möjliggörare eller att åtkomstskydd minskar risken för att skyddsvärd information lämnas ut
- stärka verksamhetens motståndskraft genom exempelvis utbildning, tydliga rutiner och regelverk, och en god arbetsmiljö.

Ett annat exempel är rapporten Grovt våld i skolan – en beskrivning av omfattning, karaktär och utveckling fram till och med 2022⁷⁴. Resultaten i rapporten visar på vikten av att skolan uppmärksammar individer som är utövare av våld, och dem som är utsatta för våld. Då krävs att skolanställda har kompetens för att möta barn med stödbehov på ett bra sätt. Resultaten visar dock också att skolan inte ensam kan lösa problemet med våld i skolan – samverkan med exempelvis socialtjänsten behövs.

Fler forskningsrapporter finns att läsa på Brås webbplats.

Flera nya uppdrag om otillåten påverkan

I Brås enkät till de kommunala brottsförebyggande samordnarna 2024 uppgav 23 procent att de identifierat otillåten påverkan som ett brottsproblem i kommunens lokala kartläggning. Vidare uppgav 27 procent att åtgärder i det brottsförebyggande arbetet det senaste året riktats mot otillåten påverkan.

I den föregående rapporten om det brottsförebyggande arbetet i Sverige⁷⁵ framkom också hur flera nationella aktörer berörts av arbetet för att förebygga otillåten påverkan. Det nationella arbetet på området har fortsatt under 2024 genom att Brå getts tre regeringsuppdrag inom området. Ett uppdrag handlar om att Brå ska studera otillåten påverkan⁷⁶, och ett annat om att Brå ska kartlägga omfattningen och konsekvenserna av trakasserier, hot och våld mot politiskt förtroendevalda under mellanvalsåret 2024⁷⁷. Brå ska dessutom tillsammans med Statskontoret ta fram och sprida stödmaterial som kan användas för att förebygga och hantera otillåten påverkan i statliga myndigheter och i kommuner och regioner. I det uppdraget bidrar Brå med den kunskap myndigheten har om otillåten påverkan, och med att sprida det framtagna stödmaterialiet inom ramen för Brås brottsförebyggande arbete⁷⁸.

Otillåten påverkan är situationer där en extern part, på ett sätt som är olagligt eller som upplevs som obehagligt eller olämpligt, försöker påverka en aktör att frångå gällande regler, rutiner eller arbetssätt, eller agera mot sina eller verksamhetens intressen.

⁷⁴ Brå 2024c.

⁷⁵ Brå 2024a.

⁷⁶ Regeringsbeslut Ju2023/00880.

⁷⁷ Regleringsbrev för budgetåret 2024 som avser Brottsförebyggande rådet.

⁷⁸ Regeringsbeslut Fi2024/01456.

5.4.2 Brås konferens, föreläsningar och statistik bidrar till bättre förutsättningar för det lokala brottsförebyggande arbetet

Brå genomförde i mars 2024 konferensen Råd för framtiden, med fokus på att förmedla konkreta verktyg och ny kunskap för att kunna ta nästa steg i det lokala brottsförebyggande arbetet. Konferensen hade underrubriken ”Med lagen i våra händer” för att belysa att lagen (2023:196) nu omsätts i praktik. Konferensen lyfte aktuella ämnen såsom bedrägerier mot privatpersoner, barn och unga i kriminella nätverk, brottsförebyggande arbete i samhällsbyggnadsprocessen och överlappningen mellan gängkriminalitet och pojkar som upplevt våld i nära relationer. De allra flesta som deltog på konferensen (98 procent) var nöjda eller mycket nöjda, och många deltagare uppgav att konferensen gett dem bättre förutsättningar i deras arbete. En deltagare skrev så här i utvärderingen:

”
[– –] Riktigt bra, relevanta och intressanta föreläsningar som hade en röd tråd igenom hela dagarna. Finns flera saker som jag kommer ta med mig tillbaka till arbetet och försöka implementera hos oss [– –]”

Brå har också sänt flera webinarier under 2024, varav två handlat om att förebygga välfärdsbrott. Ett av dessa handlade om hur välfärdsbrott kan förebyggas genom analysmodellen ”Crime proofing”.

VAD ÄR CRIME PROOFING?

Crime proofing är ett sätt att förebygga fel och brott mot välfärdssystemen. Det är en analysmodell som kan användas när en verksamhet identifierat risker för brott eller överutnyttjande kopplat till ett regelverk. Ett regelverk kan vara en lag, en riktlinje, en intern skriftlig rutin, ett rättsligt ställningstagande eller andra styrdokument. Genom att analysera hur regelverket kan missbrukas kan verksamheten vidta förebyggande åtgärder som direkt påverkar identifierade risker.

(Källa: Brå 2025b)

Utöver webinarierna om välfärdsbrott har Brå även hållit webinarier i ämnena:

- möjliggörare för kriminella nätverk
- från analys till handling – stöd i arbetet med orsaksanalys och åtgärdsplan
- förebyggande arbete mot återfall i brott
- ungdomsbrottslighet.

Samtliga webinarier och vissa föreläsningar från Råd för framtiden går att titta på i efterhand på Brås webbplats. På Brås webbplats publiceras också Brås rapporter som baseras på forskning och statistikproduktion. Både samordnare vid länsstyrelser och polisregioner har lyft fram ett behov av anpassat statistikstöd från nationellt håll, till exempel statistik som är anpassad för det arbete som ska bedrivas enligt lagen (2023:196). Brå har hörsammat önskemålet om anpassad statistik och publicerade i oktober 2024 kommunindeldad statistik kring brott och otrygghet på webbplatsen. Statistiken är dessutom kopplad till de stöddokument Länsstyrelsen tagit fram för att underlätta arbetet med att ta fram en lägesbild enligt lagen (2023:196).

Svaren i Brås enkäter till kommunerna visar dessutom att det finns ett stort behov av mer kunskap kring framför allt ekonomisk brottslighet, organiserad brottslighet samt kring barn och unga som riskerar att begå eller begår brott. Många uppgav också it-relaterad brottslighet som ett angeläget kunskapsområde. Det finns alltså en anledning för Brå att fortsätta sprida kunskap inom dessa områden framöver.

Ny mall identifierar fel och risker i regelverk inom välfärdssystemet

Nu finns en mall för hur du gör crime proofing-analyser för att förebygga välfärdsbrott. Johanna Skinnari, utredare på Brå, berättar om arbetet med att ta fram mallen och ger tips på hur du lyckas med din analys.

Crime proofing är ett sätt att förebygga fel och brott genom att analysera regelverk för att hitta risker och svagheter. Analysmallen togs ursprungligen fram för att säkra EU-lagstiftning, och metoden kan anpassas för att passa olika områden. Nu finns en crime proofing-mall som är anpassad till svenska förhållanden, för att förebygga felaktiga utbetalningar inom välfärdssystemet. Mallen är framtagen av en arbetsgrupp inom MUR-nätverket, som består av 25 myndigheter som samverkar för att förhindra felaktiga utbetalningar och bidragsbrott. Johanna Skinnari, utredare och biträdande enhetschef på Brå, har lett arbetsgruppen.

Johanna Skinnari.

– I arbetsgruppen har vi haft väldigt duktiga praktiker som bidragit utifrån sina perspektiv som exempelvis verksamhetsutvecklare, jurister och ekonomer på utbetalande myndigheter eller inom rättsväsendet. Vi har fokuserat på vad som är viktigt att veta när man bedömer risker och vad man tittar på, för att gå från forskning och teori till konkreta, analytiska frågor och skapa ett praktisknära stöd, berättar Johanna Skinnari.

Crime proofing-mallen är testad på regelverk om utbetalningar från välfärdssystemen, både regelverk som är i bruk och kommande regelverk som ska införas. I en crime proofing-analys kan risker i regelverket identifieras och relevanta förslag på åtgärder tas fram.

– Analysen benar ut vad i regelverket som skapar vilken risk, vad det får för konsekvenser, och vad kan vi göra åt det. Det är ett spetsigt verktyg för att hitta var felet faktiskt är någonstans, säger Johanna Skinnari.

Ibland visade testerna att riskerna och problemen som upptäcktes inte var de man på förhand trott.

– I någon av testgrupperna visade det sig att det kanske inte var regelverket det var fel på, utan det kunde vara interna rutiner och att man tänkte "såhär har vi alltid gjort". Analysen visade att man hade en större verktygslåda än man visste, berättar Johanna.

5.4.3 Återkopplingen till kommunerna om deras egna brottsförebyggande arbete

Under 2023 påbörjade Brå arbetet med att ge kommunerna återkoppling om deras brottsförebyggande arbete i förhållande till lagen (2023:196). Den första återkopplingen publicerades på Brås webbplats i mars 2024 och baserades på kommunens egna svar från Brås enkät om lokalt brottsförebyggande våren 2023. Utöver det återgavs också viss statistik om kommunen från Nationella trygghetsundersökningen (NTU) och Brås kriminalstatistik. Dessutom innehöll återkopplingen information om vilket stöd som Brå och länsstyrelserna tillhandahåller för att stärka och utveckla det kunskapsbaserade brottsförebyggande arbetet.

I november 2024 publicerades den andra återkopplingen, då utifrån enkätsvaren samma år. Innehållet är i stort sett detsamma som i den första återkopplingen, men har jämfört med den första återkopplingen breddats och utökats med ett avsnitt som avser ledning och samverkan. Vidare har återkopplingen också utökats med ett avsnitt om viktiga förutsättningar för att uppfylla lagen (2023:196), det vill säga utbildning och avsatt arbetstid för brottsförebyggande arbete. Syftet med de nya avsnitten är bland annat att erbjuda en bredare sammanställning av det kunskapsbaserade arbetet i respektive kommun. Utbildning och avsatt arbetstid för att arbeta med brottsförebyggande arbete är inte reglerat enligt lag, men bedöms av Brå vara viktiga förutsättningar för att kunna arbeta i enlighet med lagen.

Tanken är att Brå framöver fortsatt kommer publicera återkopplingarna under hösten samma år som enkätundersökningarna genomförts, för att på så vis ge kommunerna en så aktuell återkoppling som möjligt.

Feedback från kommunerna som inkommit till Brå via länsstyrelserna visar att kommunerna generellt är positiva till återkopplingen. Bland annat återgav kommunerna att sammanställningen ökade den allmänna förståelsen, gjorde att fler på kommunen blev inkluderade och ökade medvetenheten om implementeringen av lagen. Samtidigt inkom länsstyrelserna med vissa utvecklingsförslag efter den första återkopplingen, exempelvis att det inkluderas en jämförelse för svaren mellan åren. Det införlivades i återkopplingen som gick ut till kommunerna i november 2024.

5.5 Nationell och regional samordning utvecklas för att möta nya behov

De senaste årens ökade fokus på brott och brottslighet i samhället har bland annat lett till att flera myndigheter arbetar brottsförebyggande. Arbetet med att samordna aktörer runt den brottsförebyggande frågan har växt när fler myndigheter fått uppdrag som gäller kriminalitet och att förebygga brott.

5.5.1 Behov av nationell samordning

I den föregående rapporten om det brottsförebyggande arbetet i Sverige bedömde Brå att det finns ett behov av att informera om vilken nationell samverkan och samordning som finns, för att

undvika att parallella och överlappande initiativ tas, och för att identifiera luckor där det saknas initiativ⁷⁹.

Vid det nationella rådslandet i april 2024 beskrevs nationell samordning också som ett av de vanligaste utvecklingsbehoven i det brottsförebyggande arbetet. Det innebär framför allt att den kunskap och det stöd som finns till lokal nivå behöver samordnas i högre utsträckning. Arbetet behöver samordnas för att myndigheterna inte ska arbeta i parallella stuprör, och för att underlätta för den lokala nivån att kunna ta emot stöd. Den vanligaste formen av stöd från de nationella myndigheterna i dag är någon typ av kunskapsspridning. Det handlar till exempel om utbildningar, workshops, konferenser och föreläsningar. Ett samordnat stöd skulle därför kunna vara att ta fram en gemensam utbildning eller att skapa ett skriftligt metodstöd tillsammans.

Brå ska utveckla den nationella samordningen

Brå fick 2023 i uppdrag att utveckla den nationella samordningen på det brottsförebyggande området⁸⁰. Utgångspunkten för uppdraget är ett stort behov av tydligare nationell samordning och samverkan, inte minst vad det gäller den samlade förmågan att identifiera problemområden och bidra med myndighetsgemensamma lösningar. På det temat samlade Brå till det nationella rådslag som har beskrivits närmare i kapitel 4 om nationellt brottsförebyggande arbete. Uppdraget innebär att Brå avser ta en mer aktiv roll i den nationella samordningen, genom att vid behov initiera samarbeten mellan statliga myndigheter samt öka det operativa arbetet i de befintliga nätverk som Brå redan deltar i. Brå deltar exempelvis i nätverk som leds av Jämställdhetsmyndigheten, Folkhälsomyndigheten, Naturvårdsverket, Svenskt Näringsliv och Sveriges kommuner och regioner (SKR).

Brå samlar också nätverk med andra myndigheter, civilsamhällesaktörer och näringslivsrepresentanter. Det nätverk mot ekonomisk brottslighet som Brå tidigare sammankallat har Brå bedömt inte längre behövs, eftersom andra aktörer arbetar med frågan i hög utsträckning. Till exempel sammankallar SKR ett myndighetsnätverk om välfärdsbrottslighet, där bland andra Brå ingår. Som ett led i att utveckla den nationella samordningen har också syften och arbetsformer utvecklats för det nätverk som Brå samlar, och som utgörs av länsstyrelserna, Sveriges kommuner och regioner (SKR) samt Polismyndigheten. Nätverket kallas Nationell nod för brottsförebyggande arbete (Noden), och det nuvarande syftet är att utveckla och underlätta implementeringen av ett strukturerat, samordnat och kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete på alla nivåer, och i alla verksamheter. För att göra det strävar Noden efter att:

- i ett tidigt skede identifiera problem och lösningar som kan kräva insatser av såväl nätverksstrukturens aktörer som andra aktörer, inklusive regeringen
- initiera samarbeten mellan statliga myndigheter, men även i förhållande till andra aktörer inom civilsamhälle, akademi och näringsliv
- bidra till och främja erfarenhets- och kunskapsutbyte, och bidra till samordning av de stöd, i form av kunskaps- och metodstöd, riktlinjer och rekommendationer som nationella aktörer tillhandahåller den lokala nivån – för att underlätta implementeringen lokalt.
- identifierar behov av forskning och analys.

79 Brå 2024a.

80 Regeringsbeslut Ju2023/00472 m.fl.

Regional samordning

I uppdraget som Brå fick 2023⁸¹ ingick också att utveckla stödet till länsstyrelserna. I Brås enkätundersökning till regionala brottsförebyggande samordnare 2023 uppgav flera av länsstyrelsernas samordnare att de behövde kompetensutveckling för att kunna möta i första hand kommunernas behov av stöd. De efterfrågade föreläsningar, konferenser eller seminarier i ett specifikt ämne, eller att gå Brås webbaserade utbildningar i brottsförebyggande arbete. Under 2024 har Brå löpande gett stöd till länsstyrelserna kring olika kunskaps- och kompetenshöjande insatser utifrån förfrågningar. Brå samlade också länsstyrelsernas brottsförebyggande samordnare och Polismyndighetens regionala samordningsfunktioner inom brottsförebyggande arbete vid två tillfällen under 2024, ett i maj och ett tillfälle i november. Mötena handlade om hur stöd kan utformas så att praktiker kan dra nytta av såväl teori som beprövad erfarenhet, samt om nya lagar och nya målgrupper, och hur vi får en bra överblick.

De regionala samordnarna upplevde att nätverksträffen i november framför allt bidrog till nätverksskapande, och de uppskattade workshops inom ämnena Hur höjer vi kvaliteten på det lokala arbetet mellan kommun och polis?, och Lärdomar från det praktiska stödet – genomgång och workshop. Vidare så upplevde samordnarna att ämnet Brott på den digitala arenan och brottsförebyggande arbete på den digitala arenan, var ett bra inslag under nätverksträffen.

Fokus på barn och unga i organiserad brottslighet

Stora delar av arbetet med BOB (Barn och unga i organiserad brottslighet) har för Brås del inneburit nationell och regional samordning, men även stöd till den lokala nivån. Under året har Brås arbete med BOB tagit mycket resurser i anspråk, och andra aktiviteter i exempelvis arbetet med nationell samordning har fått stå tillbaka. Brå har varit initiativtagare till två arbetsgrupper, där den ena handlar om metodstöd för insatser, och där har en redan existerande arbetsgrupp utökats med representanter från länsstyrelsen, Statens institutionsstyrelse och Kriminalvården. Gruppen arbetar med nätverksträffar, kunskapshöjande insatser samt fortbildning som riktar sig till de yrkeskategorier som arbetar med målgruppen barn och unga. En del i arbetet handlar om att samverka med andra pågående och närliggande uppdrag, såsom exempelvis stöd till unga avhoppare, GVI, förstärkningsteam och praktiska stöd till kommuner för att uppfylla lagen om kommuners brottsförebyggande ansvar.

Den andra arbetsgruppen har startats upp under hösten 2024 och handlar om att ge förslag på hur BOB-arbetet kan följas upp och utvärderas kontinuerligt. Gruppen har diskuterat hur frågor om uppföljning på lokal nivå kan formuleras övergripande samt hur myndigheterna kan få mer kunskap om barn och unga som begår de allra grövsta brotten kopplade till organiserad brottslighet.

81 Regeringsbeslut Ju2023/00472 m.fl.

6 Slutsatser och diskussion

De senaste åren har präglats av en ambitionshöjning för svenskt brottsförebyggande arbete. Den har fortsatt under 2024. Till exempel har tre nya nationella strategier och ett nationellt åtgärdsprogram med bäring på det brottsförebyggande området presenterats. Det samtidigt som såväl lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete (2023:196), som Polismyndighetens brottsförebyggande strategi, precis börjat implementeras i det lokala arbetet med aktivt stöd av Brå, länsstyrelserna och polisregionerna. Ett stort arbete med att stärka samverkan kring barn och unga genom regeringsuppdraget BOB har också präglat det brottsförebyggande arbetet på alla nivåer, lokalt, regionalt och nationellt.

Med dessa ambitionshöjningar följer en naturlig förväntan på att det brottsförebyggande arbetet ska utvecklas. Målsättningen är ett aktivt och utbrett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete på lokal, regional och nationell nivå. Syftet är att minska brottsligheten och öka tryggheten – ett angeläget mål för hela samhället. I rapporten har Brå försökt synliggöra nuläget inom det brottsförebyggande arbetet och peka ut utvecklingsområden som är särskilt angelägna att ta om hand för att främja den önskvärda utvecklingen.

Brå konstaterar sammanfattningsvis att lagens (2023:196) ikraftträdande, och det stöd som regionala och nationella aktörer bidragit med i implementeringen av den, på många sätt bidragit till att utveckla det brottsförebyggande arbetet i kommunerna. Arbetets prioritet har ökat, förutsättningarna förbättrats och arbetet sker kunskapsbaserat i fler kommuner än någonsin tidigare – vilket också var några av intentionerna med lagen. Samtidigt har lagen också medfört nya utmaningar, såsom svårigheter att samordna arbetet inom kommunen när fler verksamheter deltar, och på vissa håll försämrade samverkan med polisen. Vidare finns det på många håll fortsatt stort utrymme för utveckling, till exempel vad det gäller kopplingen mellan lägesbild och åtgärdsplan. Aktörer på alla nivåer lyfter också behovet av mer kunskap om brottsförebyggande metoder och deras effekter.

Brå konstaterar också att ökningen av antalet aktörer, styrdokument och initiativ på det brottsförebyggande området även innebär nya utmaningar för regionala och nationella aktörer, som i ökad utsträckning behöver samordna det brottsförebyggande arbetet och betona vikten av att det brottsförebyggande arbetet är ett gemensamt ansvar som kräver en hög grad av samverkan.

Breddade uppdrag leder till undanträngningseffekter

I rapporten om det brottsförebyggande arbetet 2022 lyfte Brå en förhoppning om att den då kommande lagen skulle bidra till förbättrade förutsättningar för det brottsförebyggande arbetet i kommunerna. Brå pekade på att förutsättningarna att bedriva ett kunskapsbaserat arbete inte var tillräckliga i många kommuner, och att det fanns stor potential för utveckling av det brottsförebyggande arbetet genom att säkerställa goda förutsättningar för de tjänstepersoner som samordnar arbetet i kommunerna. Det är därför glädjande att andelen kommuner som har utbildning och minst 50 procent avsatt tid för brottsförebyggande arbete är högre än någonsin. Det är också tydligt att ökningen av andelen kommuner med goda förutsättningar följs av en ökad andel kommuner som genomfört de första stegen i det kunskapsbaserade arbetet (kartläggning och orsaksanalys). I rapporten om det brottsförebyggande arbetet 2022 pekade Brå även på vikten av att förutsättningarna för de regionala samordnarna också förbättras, eftersom de lokala aktörernas behov av stöd förväntades öka. Antalet regionala samordnare och den tid de har avsatt för brottsförebyggande arbete har också på många håll ökat.

Samtidigt behöver det ses i ljuset av att de brottsförebyggande samordnarnas uppdrag har breddats i och med lagen (2023:196), Polismyndighetens strategi och de många regeringsuppdrag som berör brottsförebyggande arbete. Det gäller såväl på lokal, regional som nationell nivå. Förväntningarna på samordnarna i kommunerna har ökat i och med lagen. Att allt fler verksamheter inom kommunen deltar i det brottsförebyggande arbetet innebär också på många håll nya utmaningar för samordnarna. Regionalt beskriver länsstyrelserna att bristande resurssättning i och med nya uppdrag riskerar att medföra undanträngningseffekter på länsstyrelsernas mer generella stöd till det brottsförebyggande arbetet. Brå ser också att efterfrågan på stöd från andra myndigheter ökat utifrån de nya uppdrag som många myndigheter fått de senaste åren. Till exempel pågår flera nationella initiativ med bäring på målgruppen barn och unga som riskerar att begå allvarlig brottslighet. Brå bedömer att ytterligare en genomgripande reform, såsom en statlig ordning med brottsförebyggande åtgärder för barn och unga, riskerar att påverka de redan pågående reformerna negativt.

Brå bedömer mot bakgrund av det att förutsättningarna för det brottsförebyggande arbetet kontinuerligt behöver ses över och sättas i relation till de uppdrag som de brottsförebyggande aktörerna förväntas genomföra. Inte minst med tanke på att arbetet med att implementera lagen och strategin alltså pågår, och förväntas pågå en längre tid framöver. Implementering av nya strukturer tar tid, och precis som beskrevs i kapitlet om lokalt brottsförebyggande arbete är det därför viktigt att "skynda långsamt", för att ge alla aktörer möjlighet att arbeta med att implementera nya arbetssätt. Brå vill därför fortsatt betona vikten av att ge utrymme till de brottsförebyggande aktörerna att kunna få dessa grundläggande delar i ett effektivt brottsförebyggande arbete på plats. Det gäller såväl de lokala aktörerna, som de regionala och nationella aktörer som stödjer implementeringen av lagen och strategin.

Ökade behov av samordning när fler aktörer deltar i det brottsförebyggande arbetet

Brå har tidigare förmedlat att det finns potential för fler aktörer att delta i det brottsförebyggande arbetet, för att därigenom utveckla träffsäkerheten och relevansen i arbetet. Till exempel har Brå uppmanat lokala och regionala aktörer att öka sin samverkan med regioner, näringsliv och civilsamhälle. I juni 2024 fick Brå dessutom i uppdrag att utveckla samverkan med det civila samhällets organisationer i det lokala brottsförebyggande arbetet genom att ge stöd till kommuner. Brå har också uppmanat kommuner att involvera fler förvaltningar i det brottsförebyggande arbetet, och fört fram att fler nationella myndigheter skulle kunna bidra mer aktivt i att förebygga brott och stödja det lokala brottsförebyggande arbetet.

Brå ser att kommuners och lokalpolisområdets samverkan med civilsamhälle och näringsliv är relativt utbredd. Däremot är den sällan formaliserad på så vis att aktörer från dessa arenor ingår i brottsförebyggande samverkansforum eller skriftliga samverkansöverenskommelser. Samtidigt visar Brås utvärderingar om samverkan inom det brottsförebyggande området att en framgångsfaktor för fungerande samverkan är att den formaliserats, till exempel genom dokumenterade och förankrade gemensamma mål och regelbundna mötesforum med tydlig agenda.

Vidare ser Brå att det är mindre vanligt att kommuner och lokalpolisområden samverkar med regionerna än med andra aktörer. Precis som tidigare år vill Brå därför betona vikten av att samverkan mellan de lokala aktörerna och regionerna stärks, i synnerhet med de delar inom regionerna som arbetar med hälso- och sjukvård. Flera verksamheter inom regionerna både påverkas av, och har möjlighet att påverka, de förhållanden som bidrar till uppkomsten av brott. Att regionerna deltar i samhällets gemensamma arbete med att förebygga brott är därför viktigt.

Vad det gäller Brås uppmaningar om att fler förvaltningar och nationella myndigheter bör delta i det brottsförebyggande arbetet är det tydligt att det på många håll hörsammats. Till exempel vittnar många samordnare i kommunerna om att förvaltningar som tidigare inte deltog i det brottsförebyggande arbetet nu gör det, och nationellt syns en tydlig ökning och breddning av myndigheter som fått brottsförebyggande uppdrag. Brå kan också se en ökning av antalet kommuner och lokalpolisområden som samverkar i samverkansformen SSPF jämfört med tidigare år. Det är en särskilt positiv utveckling, utifrån att en nationell ambition under året har varit att samverkan som gäller barn och unga behöver öka. Det görs tydligt i både den nationella strategin Barriärer mot brott samt genom BOB-uppdraget.

Med ett ökat antal aktörer inom det brottsförebyggande arbetet ökar också behovet av samordning på alla nivåer, för att säkerställa effektivitet i arbetet. Samtidigt beskriver samordnare i kommunerna svårigheter med att samordna det brottsförebyggande arbete som bedrivs inom olika förvaltningar, och att det medför överhängande risker för att kommunens arbete bedrivs i parallella spår. Genom att stärka förutsättningarna för samordning lokalt finns därmed möjlighet till stora effektivitetsvinster i arbetet. Förutsättningarna för samordning kan till exempel stärkas genom förbättrad styrning och ledning, såsom tydligare mandat för samordnaren, och bättre uppföljning av det brottsförebyggande arbetet som kan synliggöra hur samordningen fungerar. Även förutsättningarna för samordning på regional och nationell nivå behöver stärkas, mot

bakgrund av att det brottsförebyggande arbetet nu präglas av fler aktörer, initiativ och styrdokument än tidigare. Till exempel behöver de regionala samordnarna inom länsstyrelserna och Polismyndigheten stärka samordningen i stödet till kommuner och lokalpolisområden utifrån lagen (2023:196), polisens brottsförebyggande strategi och de många nationella initiativ som kommit under de senaste åren. Bland annat finns det behov av att länsstyrelserna och polisregionerna gemensamt tydliggör för kommuner och lokalpolisområden att ansvaret för det brottsförebyggande arbetet är gemensamt.

Det finns också anledning för de regionala samordnarna att stärka sitt arbete med att stödja och initiera kommunöverskridande brottsförebyggande åtgärder, särskilt som den delen av länsstyrelsernas stöd visar en negativ utveckling. Kommunöverskridande samarbeten kan vara ett effektivt sätt att genomföra brottsförebyggande åtgärder när kommuner står inför liknande utmaningar och resurserna är knapphändiga.

Kommunernas lägesbilder och behov behöver vara utgångspunkt i arbetet

Brå har i tidigare rapporter om det brottsförebyggande arbetet betonat att det är viktigt att inriktningen på de nationella initiativen inom det brottsförebyggande området inte avgör vilka brottsproblem som kommuner och lokalpolisområden vidtar åtgärder mot lokalt. Brå ser att det alltså är viktigt att förmedla då uppföljningen av kommunernas arbete visar att den brottslighet som lyfts av regeringen eller i media är den brottslighet som lokala beslutsfattare tenderar att prioritera, även om den lokala lägesbilden visar på att annan typ av brottslighet har större påverkan på lokalsamhället. Att endast var fjärde kommuns åtgärder är baserade på den lokala lägesbilden stärker den bilden. Tanken med det kommunala ansvaret för brottsförebyggande arbete är att det ska vara kommunspecifikt och adressera de specifika brottsproblem som påverkar varje enskild kommun mest. Det innebär att många kommuner i praktiken snarare behöver adressera mängdbrott såsom skadegörelse och bedrägerier, än genomföra åtgärder mot gängkriminalitet.

Brå vill dock understryka att många kommuner i allra högsta grad behöver genomföra åtgärder mot gängkriminalitet, utifrån den rådande samhällsutvecklingen. Särskilt gäller det åtgärder mot det grova våldet i kriminella miljöer, som är föränderligt och kan handla om många olika brott: skjutningar, knivvåld, hot och sprängningar. Det är angeläget att de kommuner som har den brottsproblematiken också arbetar aktivt mot grovt våld. En hög andel lokalpolisområden uppger att de arbetar med åtgärder mot organiserad brottslighet, och där kan fler kommuner bidra. Kommunernas kunskap om den lokala situationen är ofta bredare än polisens, och därför viktig för att utforma ett så träffsäkert brottsförebyggande arbete som möjligt.

I sammanhanget vill Brå också betona att de lokala behoven i ökad utsträckning behöver vara utgångspunkt i det nationella arbetet. För att möjliggöra det behöver de regionala aktörerna förmedla kommuners och lokalpolisområdets faktiska utmaningar vidare till den nationella nivån, så att dessa utmaningar kan synliggöras tydligare, till exempel i det här rapportformatet.

Referenser

Brottsförebyggande rådet, Brå (2023). *Det brottsförebyggande arbetet i Sverige: Nuläge och utvecklingsbehov 2023*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2024a). *Det brottsförebyggande arbetet i Sverige: Nuläge och utvecklingsbehov 2024*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2024b). *Möjliggörare för kriminella nätverk. Om möjliggörare i kommunal, statlig och privat sektor*. Rapport 2024:2. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2024c). *Grovt våld i skolan. En beskrivning av omfattning, karaktär och utveckling fram till och med 2022*. Rapport 2024:3. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2025a). *Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2025b). *Crime proofing – regelverksanalys för att förebygga välfärdsbrott*. Hämtad på Brås webbplats 2025-01-29: <https://bra.se/kunskapsstod/metodstod-och-verktyg/crime-proofing>.

Brottsförebyggande rådet, Polismyndigheten m.fl. (2024). *Uppdrag att inrätta en samverkansstruktur för ett sammanhållet arbete med barn och unga som riskerar att begå eller begår grova brott*. Slutredovisning. Polismyndighetens dnr. A667.884/2023

Dir. 2023:120. Tilläggsdirektiv till Skolsäkerhetsutredningen (U 2022:04).

Dir. 2024:13. *En reform av den statliga barn- och ungdomsvården för en trygg och kvalitativ vård*. Kommittédirektiv från Socialdepartementet.

Laurell, L. (2024). *Child-check – en metod för personal i akutsjukvården att identifiera barn som riskerar fara illa*. Återrapportering till Brottsförebyggande rådet. Skånes universitetssjukhus. Stockholm: Brås Erfarenhetsbank, www.bra.se.

Nilsson, E.-L. och Svalin, K. (2024). *En systematisk kartläggning av problembild bland ungdomar som fått Multisystemisk terapi (MST) och uppföljning av förändringsprocesser under och efter insatsen*. Återrapportering till Brottsförebyggande rådet. Malmö universitet, Institutionen för kriminologi. Stockholm: Brås Erfarenhetsbank, www.bra.se.

Nationellt organ för dialog och samråd mellan regeringen och det civila samhället, NOD (2024). *Lägesbild om civilsamhällets brottsförebyggande insatser, erfarenheter och synpunkter*.

Polismyndigheten (2022). *Polismyndighetens strategi för det brottsförebyggande arbetet*. PM 2022:12. Dnr A153.079/2020.

REFERENSER

Polismyndigheten. Beslutsprotokoll Noa 52/2019. Beslut om det brottsförebyggande arbetet i polisregionerna. Dnr A841.321/2016.

Proposition 2009/10:55. En politik för det civila samhället.

Proposition 2022/23:43. Kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete.

Proposition 2024/25:8. Bolag och brott.

Proposition 2024/25:89 del 1. En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter.

Proposition 2024/25:89 del 2. En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter.

Regeringens skrift dnr. A2024/00869. Fri och trygg utan våld och förtryck: Åtgärdsprogram för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck.

Regeringens skrivelse 2023/24:56. Nationell strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism – förebygga, förhindra, skydda och hantera.

Regeringens skrivelse 2023/24:67. Motståndskraft och handlingskraft – en nationell strategi mot organiserad brottslighet.

Regeringens skrivelse 2023/24:68. Barriärer mot brott – en socialpreventiv strategi mot kriminella nätverk och annan brottslighet.

Regeringsbeslut Ju 2017/01526/KRIM. Uppdrag till Brottsförebyggande rådet att utveckla det nationella stödet och samordningen för brottsförebyggande arbete.

Regeringsbeslut Ju 2021/04249, Ju 2021/02425 – delvis. Uppdrag till Brå att genomföra förberedande åtgärder avseende införandet av ett lagstadgat ansvar för kommunerna för brottsförebyggande arbete.

Regeringsbeslut Ju2021/03330. Uppdrag att sprida strategin bakom Sluta skjut till fler orter i Sverige.

Regeringsbeslut Ju2022/01000, Ju2021/02425 (delvis), Ju2021/04340, Ju2018/02491. Uppdrag att utveckla stödet till kommuner med utsatta områden.

Regeringsbeslut Ju2023/00472, Ju2022/00985, Ju2022/02969. Uppdrag att utveckla det nationella stödet i det brottsförebyggande arbetet.

Regeringsbeslut Ju2023/00475. Uppdrag att utveckla det regionala stödet till kommunerna i det brottsförebyggande arbetet.

Regeringsbeslut Ju2023/00880. Uppdrag att studera otillåten påverkan som utövas av systemhotande aktörer och grupperingar.

Regeringsbeslut Ju2023/02529. Uppdrag att inrätta en samverkansstruktur för ett sammanhållet arbete med barn och unga som riskerar att begå eller begår grova brott.

Regeringsbeslut Fi2024/01456. Uppdrag till Statskontoret och Brottsförebyggande rådet att stödja arbetet mot otillåten påverkan i den offentliga förvaltningen.

Regeringsbeslut Ju2024/00221. Uppdrag om fortsatt stöd till befintliga etableringar av GVI.

Regeringsbeslut Ju2024/01492. Uppdrag att utveckla samverkan med civilsamhället i det brottsförebyggande arbetet.

Regeringsbeslut S2024/01389. Tilläggsuppdrag till Delegationen för brottsförebyggande åtgärder inom socialtjänstens område (S2023:C).

SBU (2023a). Nationella kunskapssammanställningar om metoder och insatser för att förebygga ungdomskriminalitet. En kartläggning av nordiska rapporter. Stockholm: Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU).

SBU (2023b). Psykosociala insatser för att förebygga och minska gängkriminalitet bland barn och unga vuxna. Stockholm: Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU).

SFS 2016:1258. Förordning om regional samordning inom det brottsförebyggande området. Justitiedepartementet.

SFS 2023:196. Lag om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete. Justitiedepartementet.

Skolverket (2023). Skolans roll i det brottsförebyggande arbetet. Rapport 2023:10.

Socialdepartementet (2023). Ett förtydligat brottsförebyggande ansvar för socialnämnden. Promemoria S2023/03181

Socialstyrelsens Termbank: <https://termbank.socialstyrelsen.se/> [uppdaterad 2024-11-04, hämtad 2025-01-24]

SOU 2020:47. Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag. Statens offentliga utredningar.

SOU 2021:49. Kommuner mot brott. Statens offentliga utredningar.

SOU 2023:69. Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen. Statens offentliga utredningar.

SOU 2024:17. Skolor mot brott. Statens offentliga utredningar.

SOU 2024:30. En statlig ordning med brottsförebyggande åtgärder för barn och unga. Statens offentliga utredningar.

SOU 2024:54. Vägar till ett tryggare samhälle. Statens offentliga utredningar.

SOU 2024:63. Ökat informationsutbyte mellan myndigheter. Statens offentliga utredningar.

Sveriges Kommuner och Regioner (2022). Kommungruppsindelning – Sveriges Kommuner och Regioners kommungruppsindelningen 2023.

Bilagor

Bilaga 1

Metoder som använts för att undersöka det brottsförebyggande arbetet

Beskrivningarna av hur det brottsförebyggande arbetet bedrivits och utvecklats under 2024, och de utvecklingsområden som finns för det fortsatta arbetet, baseras på flera olika underlag som samlats in genom olika metoder, såväl kvantitativa som kvalitativa. De metoder som använts är enkätundersökningar, fokusgrupper samt analys av dokument och andra skriftliga underlag.

Enkätundersökningar riktade till lokala och regionala brottsförebyggare

Brås årliga rapport om det brottsförebyggande arbetet i Sverige baseras i huvudsak på fyra webbaserade enkäter som genomfördes under våren 2024. Två enkäter skickades ut till brottsförebyggande aktörer på lokal nivå i kommuner och lokalpolisområden. Ytterligare två enkäter skickades ut till brottsförebyggande aktörer på regional nivå vid länsstyrelserna respektive polisregionerna. Enkäterna konstruerades, distribuerades, samlades in och sammanställdes genom enkätverktyget Survey & Report. Enkäterna är i huvudsak utformade som frågor med fasta svarsalternativ, men inbegriper också ett antal frågor med möjlighet att svara i fritext.

Enkätundersökningar riktade till brottsförebyggande aktörer på lokal och regional nivå har genomförts årligen av Brå sedan 2017, med undantag av undersökningen riktad till polisens regionala samordnare som har genomförts årligen sedan 2019.

Innehåll

Innehållet i de två lokala enkäterna har i stort speglat varandra genom åren. Båda enkäterna innehåller bland annat ett antal indikatorfrågor kring förutsättningar för och genomförande av brottsförebyggande arbete, vilka inte ändrats i någon större utsträckning över tid.

De två regionala enkäterna omfattar bland annat frågor om rollen som regional brottsförebyggande samordnare, och det regionala stödet till det lokala brottsförebyggande arbetet. Enkäten riktad till länsstyrelserna utgår främst från förordningen om regional samordning av brottsförebyggande arbete (2016:1258), och i enkäten till polisregionerna har snarlika frågor som till länsstyrelserna eftersträvat, även om en viss anpassning av frågorna har gjorts för att bättre svara mot Polismyndighetens brottsförebyggande verksamhet och organisation.

Inför de senaste tre enkätundersökningarna (år 2022–2024), har frågorna i alla fyra enkäter setts över och utvecklats, bland annat med anledning av regeringsuppdrag till Brå om att utveckla uppföljningen av kommunernas brottsförebyggande arbete så att den omfattar implementeringen

av den nya lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete, som trädde i kraft 1 juli 2023 (Ju2023/00472, Ju2021/04249 och Ju2021/02425 delvis) samt regeringsuppdraget till Länsstyrelsen om att utveckla det regionala stödet till kommunerna (Ju2023/00475). Inför 2024 års enkät har också ett antal frågor lagts till i enkäterna till kommunpoliserna och polisens regionala brottsförebyggande samordnare, för att följa upp implementeringen av den brottsförebyggande strategi som myndigheten beslutade om 2022.

Respondenter

Enkäterna till de lokala och regionala brottsförebyggande aktörerna är totalundersökningar. Enkäterna skickades alltså ut till landets samtliga kommuner och lokalpolisområden samt alla 21 länsstyrelser och fem polisregioner. Vad det gäller storstadskommunerna Stockholm och Göteborg skickades enkäter ut både till stadsledningsnivån och till de olika stadsdelarna i kommunen enligt den organisatoriska struktur som gällde vid undersökningstillfället (11 stadsdelar i Stockholm och fyra stadsdelar i Göteborg). Totalt distribuerades de lokala enkäterna till 305 respondenter motsvarande Sveriges kommuner (inklusive stadsdelar), samt 95 respondenter motsvarande landets lokalpolisområden. Enkäten som skickades till kommunerna var specifikt adresserad till den tjänsteperson som vid tillfället hade det strategiska eller samordnande ansvaret för det brottsförebyggande arbetet i kommunen eller stadsdelen. Enkäten som är riktad till lokalpolisområdena skickades ut till en slumpmässigt utvald kommunpolis i varje lokalpolisområde. I de fall ansvaret för det brottsförebyggande arbetet delades av flera kommunala tjänstepersoner eller kommunpoliser ombads enbart en person att besvara enkäten. Dock uppmanades respondenten att hämta information från övriga tjänstepersoner i kommunen, respektive kommunpoliser eller andra tjänstepersoner i lokalpolisområdet, för att besvara vissa av frågorna.

I enkätutskicket till länsstyrelserna och polisregionerna ombads endast en brottsförebyggande samordnare per länsstyrelse respektive polisregion besvara enkäten. Det undantaget första avsnittet i enkäterna som handlade om rollen som länsstyrelsens respektive polisregionens brottsförebyggande samordnare. Vid tidpunkten för undersökningen arbetade det fler än en brottsförebyggande samordnare på 13 av länsstyrelserna och i tre polisregioner.

Svarsfrekvens och bortfall

Svarsfrekvensen för enkäten riktad till länsstyrelserna har sedan 2017 varierat mellan 19 länsstyrelser och samtliga 21 länsstyrelser, och svarsfrekvensen för polisregionerna har varierat mellan fem polisregioner och samtliga sju polisregioner. Båda enkäterna hade en svarsfrekvens på 100 procent år 2024.

Som framgår av tabell 1 på sidan 118 har svarsfrekvensen på enkäten riktad till kommunerna varierat mellan 74 och 97 procent under undersökningsåren⁸². Av samma tabell framgår att svarsfrekvensen på enkäten riktad till lokalpolisområdena varierat mellan 71 och 96 procent⁸³. År 2024 hade enkäterna riktad till kommunerna en svarsfrekvens på 97 procent och enkäten riktad till lokalpolisområdena en svarsfrekvens på 89 procent.

82 Andelen baseras på det totala antalet kommuner samt stadsdelar i Stockholm och Göteborg. År 2024 fanns det 290 kommuner och 15 stadsdelar, vilket innebär en population på 305.

83 Mellan 2017 och 2021 var enkäten riktad till samtliga kommunpoliser i landet, medan enkäten 2022–2024 var riktad till samtliga lokalpolisområden med en besvarande kommunpolis per lokalpolisområde.

Bortfallet bland kommuner och stadsdelar omfattar totalt 9 kommuner och 1 stadsdel från 6 olika län, varav 5 kommuner i Västra Götaland, 1 kommun vardera i Halland, Jämtland, Norrbotten, och Örebro samt 1 stadsdel i Stockholm. Bortfallet för 3 av kommunerna i Västra Götaland kan förklaras av att en och samma respondent skulle ha besvarat enkäten för 4 kommuner totalt eftersom hen arbetar med brottsförebyggande arbete i alla dessa kommuner genom en kommunövergripande nämnd, men endast besvarade enkäten för en av kommunerna. Bortfallet för 1 kommun respektive den stadsdel som inte besvarat enkäten beror på tidsbrist. Bortfallet för övriga 5 kommuner har inte gått att fastställa. Bortfallet bland lokalpolisområdena omfattar totalt 7 lokalpolisområden i 5 olika polisregioner, varav 2 i polisregionerna Mitt respektive Väst och 1 vardera i polisregionerna Bergslagen, Syd och Öst. I 1 fall beror bortfallet på att kommunpolisen var nyanställd. Bortfallet i övriga 6 lokalpolisområden har inte gått att fastställa. Eftersom bortfallet i Polisregion Mitt omfattar 2 av 8 lokalpolisområden finns en viss risk för skevhet i resultaten som avser den polisregionen. I övrigt bedöms riskerna för skevhet på grund av bortfall vara liten.

Tabell 1. Svarsfrekvens för enkäterna riktade till kommuner respektive lokalpolisområden 2017–2024. Andel per år, i procent.

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Kommuner	83	88	74	96	93	97	97	97
Lokalpolisområden	74	78	71	76	79	96	96	89

Undersökningsperiod

Enkätundersökningen riktad till kommuner besvarades under perioden 17 april–31 maj 2024, och enkätundersökningen riktad till lokalpolisområden besvarades under perioden 18 april–31 maj 2024. Enkätundersökningarna har under de senaste fyra åren genomförts under ungefär samma period, medan enkätundersökningarna 2017–2019 sträckte sig från maj till augusti, och undersökningen 2020 från augusti till september, oktober.

Enkätundersökningarna riktade till länsstyrelserna och polisregionerna besvarades under perioden 13 maj–3 juni 2024. Undersökningarna tidigare år har genomförts under perioden augusti–oktober.

Bearbetning och analys

Deskriptiv statistik som beskrivs i text och visas i figurer och tabeller i rapporten presenteras i form av andelar av dem som har besvarat den aktuella enkätfrågan, eller som antal, om inte annat anges.

De statistiska analyserna som genomförts utgick från följande frågeställningar:

- Hur ser utvecklingen av det brottsförebyggande arbetet i Sverige ut? Går det att urskilja en trend av ökning eller minskning över tid?
- Hur ser det lokala brottsförebyggande arbetet ut i relation till lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete?
- Vilka skillnader finns mellan redovisningsgrupper vid mätningstillfället?
- Hur förhåller sig personella förutsättningar och olika utfall i det brottsförebyggande arbetet till varandra?

Kommunerna i Sverige skiljer sig åt beroende på bland annat befolkningsmängd, befolkningstäthet och yta. Att använda en kommungruppsindelning underlättar därför jämförelser och analyser i olika statistiska sammanhang. Brå har precis som i tidigare rapporter om det brottsförebyggande arbetet i Sverige använt Sveriges Kommuner och Regioners (SKR) kommungruppsindelning. Indelningen består av totalt nio grupper fördelade på tre huvudgrupper, där kommunerna har grupperats utifrån vissa kriterier. Exempel på dessa är tätortsstorlek, närhet till större tätort och pendlingsmönster. De tre huvudgrupperna är:

- storstäder och storstadsnära kommuner (A)
- större städer och kommuner nära större stad (B)
- mindre städer eller tätorter och landsbygdskommuner (C).

Fokus i de bivariata analyserna, det vill säga analyser som inbegriper två variabler, var att undersöka relationen mellan å ena sidan utvalda bakgrundsvariabler och redovisningsgrupper (exempelvis kommungruppsindelning, län, polisregion, utbildning och avsatt tid i tjänsten för brottsförebyggande arbete), å andra sidan olika utfall vad det gäller det brottsförebyggande arbetet uppdelat i olika delar såsom kartläggning och orsaksanalys, samt uppfyllnad av lagparagrafer. Samtliga genomfördes i statistikprogrammet SPSS och Microsoft Office Excel. I databearbetningen och analyserna användes syntax i SPSS.

Tillförlitlighet och mätfel

Enkätundersökningarnas resultat utgörs av respondenternas självskattade svar på de frågor som ställs. På så vis är enkätundersökningar alltid behäftade med viss tolkningsproblematik eftersom samma fråga kan tolkas olika av olika personer, samt medföra svar som inte motsvarar det som enkätens frågor avser fånga, vilket innebär en risk för lägre validitet och reliabilitet.

I samband med tidigare års enkätundersökningar inom ramen för Brås rapportserie om det brottsförebyggande arbetet i Sverige, har Brå uppmärksammat problematik med så kallad social önskvärdhet. Det innebär att respondenter kan tendera att besvara enkäten på ett sätt som de tror förväntas av dem, av exempelvis arbetsgivare eller av Brå som frågeställare. Den här typen av bias kan medföra både under- och överrapportering av det som efterfrågas.

En annan faktor som kan påverka resultaten är personalomsättning. Brå vet genom tidigare undersökningar att personalomsättningen bland respondenterna, i synnerhet i kommuner och lokalpolisområden, kan vara hög. Om en respondent just tillträtt sin tjänst kan hen inte förväntas ha samma insikt i det brottsförebyggande arbetet som någon som arbetat längre på samma tjänst och som därtill kanske även är mer erfaren och rutinerad på området.

Vidare är det viktigt att komma ihåg att det inte heller är säkert att den funktion som enkäterna riktar sig till är den som besvarat enkäten. Det är sannolikt att det i vissa fall varit en annan funktion än den tilltänkta som har besvarat enkäten, på grund av exempelvis vakans, sjukdom eller semester.

Dokumentanalys av utvärderingar av brottsförebyggande arbete

Brå har under våren 2024 analyserat utvärderingar av brottsförebyggande arbete som finansierats genom ekonomiskt stöd från Brå. Syftet var att ge en fördjupad bild av hur kommuner organiserar

och samordnar det brottsförebyggande arbetet, och vilken samverkan som sker lokalt, samt vilka framgångsfaktorer och utmaningar som kommunerna upplever inom dessa områden.

Urval

Brå avsåg att göra ett urval bland utvärderingar från 2023 och bakåt till och med 2019, till dess att urvalet omfattade mellan 10 och 15 utvärderingar.

Urvalet av utvärderingarna utgick från Brås sammanfattningar av utvärderingarna i Erfarenhetsbanken på Brås webbplats. Utvärderingar som kunde antas beröra organisering, samordning och samverkan i kommuner valdes ut. Vidare användes filtreringsfunktionen i Erfarenhetsbanken för att kontrollera att inga utvärderingar som hade märkts inom kategorin "organisation" eller "samverkan" samt har en kommun som aktör hade missats. Sammanfattningarna gav ett urval på 12 utvärderingar som publicerats mellan åren 2019 och 2022. Filtreringsfunktionen i Erfarenhetsbanken på Brås webbplats där utvärderingar som har märkts inom kategorin "organisation" eller "samverkan" samt har en kommun som aktör filtrerades fram och resulterade i ytterligare en träff.

I ett andra steg läste ansvarig utredare igenom utvärderingarnas syfte och frågeställningar för att bekräfta att de berörde organisering, samordning och samverkan i kommuner, kring brottsförebyggande arbete. Utvärderingar där syfte och frågeställningar inte berörde dessa områden gick inte vidare i urvalet. När syfte och frågeställningar lästs igenom återstod 11 utvärderingar och efter genomläsning av utvärderingarna i sin helhet inkluderades 9 i det slutliga urvalet. Dessa redovisas i tabell 2 på sidan 120.

Tabell 2. Utvärderingar som ingick i dokumentanalysen.

Titel	Kommun	Publiceringsår
Processutvärdering av samverkansformen ungdomsträffen för demokrati (UTFD)	Kramfors kommun	2022
"Vi gick igenom varenda steg tillsammans". En processutvärdering av hur samverkansprocessen implementerats inom projektet Trygg Restad Gård	Vänersborgs kommun	2022
Sociala insatsgruppen (SIG) i Linköping – en rapport om arbetssätt, resultat och potential	Linköpings kommun	2022
Rinkeby – en tunnelbanestation som alla andra. En utvärdering av samverkan vid lokalt brottsförebyggande arbete	Stockholms stad	2020
Våldsprevention genom Huskurage. Utvärdering och följeforskning av en förebyggande insats i Gävle kommun 2020	Gävle kommun	2020
"Umeå växer tryggt och säkert"	Umeå kommun	2021
Ordningsvakter – en brottsförebyggande och trygghetsskapande aktör? En utvärdering av ett pilotprojekt på en "hot spot" i Järfälla kommun	Järfälla kommun	2019
Stärka värdegrund och stabilitet på Råslätt	Jönköpings kommun	2019
Mål-processutvärdering av Trygg fotboll i Göteborg – slutrapport av Brottsförebyggande Rådets ekonomiska stöd	Göteborgs stad	2019

Analys

Analysen av utvärderingarna genomfördes i form av en innehållsanalys utifrån en av rapportens övergripande frågeställningar: Hur samordnar kommunerna det lokala brottsförebyggande arbetet och vilka utmaningar och framgångar identifierar kommunerna själva i sitt samordningsansvar?

Målet för analysen var att analysera 10–15 utvärderingar publicerade åren 2019–2023. Brås Erfarenhetsbank innehåller totalt 51 utvärderingar publicerade under dessa år. Totalt bedömdes 9 av dessa beröra samverkan, organisation eller samordning av brottsförebyggande arbete, där också en av aktörerna är en kommun. Det utgör 18 procent av alla publicerade utvärderingar dessa år.

Av de 9 utvärderingar som inkluderades i urvalet fanns det endast en utvärdering som utvärderat kommunens brottsförebyggande arbete i sin helhet. I stället handlar 4 utvärderingar om samverkan kring specifika åtgärder och 4 utvärderingar berör samverkan kring ett avgränsat område inom kommunens brottsförebyggande arbete. I analysen av dokumenten kunde därför inte den huvudsakliga frågeställningen besvaras i sin helhet, utan i stället utgick analysen från dessa två frågeställningar:

- Vilka utmaningar kan identifieras vad det gäller kommunens organisering, samordning och/eller samverkan?
- Vilka framgångsfaktorer kan identifieras vad det gäller kommunens organisering, samordning och/eller samverkan?

Alla 9 utvärderingarna lästes igenom och information som svarar mot frågeställningarna identifierades och plockades ut. Informationen kodades sedan om och kategoriserades därefter under temana framgångsfaktorer respektive utmaningar för samverkan. Kodningen genomfördes i Excel, och analysen sammanställdes i Word. Dokumenten användes som arbetsmaterial till rapportens kapitel om lokalt brottsförebyggande arbete.

Fokusgruppsintervjuer med kommuner

Brå har genomfört 4 fokusgruppsintervjuer med totalt 27 kommunala tjänstepersoner med ansvar för brottsförebyggande arbete i 32 kommuner⁸⁴. Intervjuerna genomfördes under perioden 11–12 september 2024. Syftet med fokusgruppsintervjuerna var att få en fördjupad bild av vilka framgångsfaktorer och utmaningar som kommunerna upplever, kopplat till det lagstadgade samordningsansvar som de har för det lokala brottsförebyggande arbetet.

Intervjuerna genomfördes som fokusgrupper utifrån två övergripande frågeställningar:

- Vilka framgångsfaktorer upplever kommunen i fråga om att samordna det brottsförebyggande arbetet lokalt?
- Vilka utmaningar upplever kommunen i fråga om att samordna det brottsförebyggande arbetet lokalt?

⁸⁴ Eftersom en av tjänstepersonerna representerade totalt 6 kommuner genom ett kommunalförbund var antalet tjänstepersoner 27, men antalet representerade kommuner 32.

Fokusgruppsintervjuerna genomfördes genom digitala videomöten, och vid varje tillfälle deltog två medarbetare från Brå, varav en var samtalsledare och en skrev minnesanteckningar. Varje intervjutillfälle varade cirka 45–60 minuter. I minnesanteckningarna framgick vad som sammanfattningsvis sas under fokusgruppsintervjun, uppdelat utifrån de två frågeställningarna. Intervjuerna transkriberades med andra ord inte.

Urval

Tjänstepersoner med ansvar för brottsförebyggande arbete i samtliga kommuner samt samtliga stadsdelar i Stockholms och Göteborgs kommun fick i juni 2024 ett mejl med information om möjligheten att delta vid en fokusgruppsintervju med temat samordning, samverkan och organisering av det brottsförebyggande arbetet. I mejlet fanns en länk till ett anmälningsskema på Brås webbplats där de som önskade delta fick anmäla sig till ett av de fyra intervjutillfällena. Varje intervjutillfälle hade sex platser och principen för deltagande var först till kvarn. Eftersom efterfrågan att delta visade sig vara hög beslutade Brå att öka antalet deltagare vid varje tillfälle till sju.

Bland de 32 kommuner eller stadsdelar som representerades vid fokusgruppsintervjuerna varierade invånarantalet mellan cirka 5000 och en miljon invånare, med en median på cirka 34 000 invånare. Totalt deltog kommuner och stadsdelar från 10 olika län, varav 4 län i Götaland, 3 län i Svealand och 3 län i Norrland.

Analys

Samtliga utredare som deltog vid intervjuerna genomförde gemensamt en innehållsanalys av minnesanteckningarna från intervjuerna. Utredarna läste först på egen hand igenom samtliga minnesanteckningar och markerade meningsbärande enheter som sedan diskuterades gemensamt och klustrades i olika typer av framgångar och utmaningar. Klustren placerades i en matris utifrån följande frågeställningar:

- Är den framgång eller utmaning som beskrivs ett exempel på samordning av operativt eller strategiskt arbete?
- Är den framgång eller utmaning som beskrivs ett exempel på samordning inom kommunens egen organisation (intern samordning) eller samordning med andra aktörer (extern samordning)?

Samtliga framgångar och utmaningar sammanställdes därefter i ett dokument med utgångspunkt i de två frågeställningarna, och alla exempel kring samma typ av fenomen (till exempel struktur, förankring, prioritet) adderades till antal för att kunna synliggöra vilka typer av framgångar och utmaningar som flest tjänstepersoner beskrivit.

Dokumentet användes som arbetsmaterial till rapportens kapitel om lokalt brottsförebyggande arbete.

Fokusgrupp med myndigheter

Brå höll under våren 2024 en fokusgrupp med 21 stycken statliga myndigheter, ett så kallat nationellt rådslag. En inbjudan till rådslaget skickades till statliga myndigheter som svarade på Brås nationella enkät 2023. Urvalet omfattade myndigheter nämnda i det brottsförebyggande

programmet Tillsammans mot brott (Skr. 2016/17:126) samt andra myndigheter med nya eller utökade brottsförebyggande regeringsuppdrag, eller som på annat sätt ansågs kunna bidra med viktiga sakkunskaper inom det brottsförebyggande området.

Syftet med rådslaget var att hitta gemensamma lösningar på brottsproblem och identifiera luckor i samordningen mellan myndigheter på nationell, regional och lokal nivå. Ett särskilt fokus var stödet som nationella aktörer ger till kommunernas brottsförebyggande arbete med anledning av den nya lagen (2023:196) om kommuners ansvar i det brottsförebyggande arbetet. Rådslaget syftade också till att främja kontakter och förståelse för varandras uppdrag samt utbyta kunskap och idéer.

Inför rådslaget inkom myndigheterna med skriftliga svar på ett antal frågeställningar som utgjorde underlag för diskussionerna under rådslaget. Frågeställningarna var uppdelade i tre övergripande teman:

1. myndigheternas brottsförebyggande uppdrag, arbete och kompetensutvecklingsbehov
2. brottsproblem som myndigheterna identifierat och anser behöver omhändertas
3. myndigheternas samverkan och behov av att utveckla samverkan.

Utöver de skriftliga svaren skrev utredare vid Brå även minnesanteckningar under rådslaget, och även dessa ligger till grund för analysen.

Analys

En sammanställning och analys genomfördes av allt skriftligt underlag som inkom inför och under det nationella rådslaget. För att kunna sortera vad som framkom i materialet genomfördes en tematisk analys. Materialet bearbetades genom att leta efter repetitioner av olika teman som framkommit under det nationella rådslaget. Sedermera markerades likheter ut och formades som övergripande teman. Frågeställningarna som skickats ut till myndigheterna innan, och som kan kategoriseras under de tre övergripande teman som angivits i föregående stycke, användes som grund för att identifiera teman (deduktion), samtidigt som öppenhet för nya, oväntade teman bevarades (induktion).

Ett exempel på tema är "Tillgängliggöra information, kunskap eller stöd till kommuner", under frågeställningen om hur statliga myndigheter ser att de kan underlätta för kommunerna i deras nya uppdrag att förebygga brott, vilket var en frågeställning under temat myndigheters brottsförebyggande uppdrag, arbete och kompetensutvecklingsbehov. Ett annat exempel är temat "Mer kunskap behövs om det brottsförebyggande området – främst gällande metoder och dess effekter" under frågeställningen om myndigheterna har behov av kompetens- eller kunskapsutveckling om brottsförebyggande arbete, vilket också var en frågeställning under samma tema. Den tematiska kodningen genomfördes i Excel och analysen sammanställdes i Word. Dokumenten användes som arbetsmaterial till rapportens nationella kapitel.

Ur materialet framkom även myndigheternas behov riktat till Brå i tre övergripande teman "Behov av stöd i omvärldsbevakning (öka kunskapen)", "Process- och organisationsstöd" samt "Fortsatt samverkan". De sammanställdes i ett eget Word-dokument och användes som arbetsmaterial till rapportens kapitel om Brå.

Bilaga 2

Tidsserier för utvecklingen av det lokala brottsförebyggande arbetet

I den här bilagan finns tabeller som synliggör utvecklingen av ett antal indikatorer för det brottsförebyggande arbetet i kommuner och lokalpolisområden.

Sedan 2017 har Brå följt det brottsförebyggande arbetets utveckling genom indikatorer för personella och organisatoriska förutsättningar samt indikatorer för kunskapsbaserat arbete. Vilka indikatorer som följts upp har varierat i viss mån över tid, men sedan 2019 följs personella förutsättningar genom två indikatorer: utbildning i och avsatt tid för brottsförebyggande arbete. De organisatoriska förutsättningarna följs sedan 2018 genom tre indikatorer: kommuners samverkansöverenskommelser och brottsförebyggande råd (strategiska samverkansforum) samt kommunpolisers deltagande i sådana forum. Utvecklingen av dessa förutsättningsfaktorer framgår i tabell 3. Det kunskapsbaserade arbetet följs sedan 2022 av fem indikatorer som speglar genomförandet av olika moment i den kunskapsbaserade processen: kartläggning, orsaksanalys, åtgärdsplan, åtgärder och uppföljning. Utvecklingen av dessa processindikatorer framgår i tabell 4.

Sedan 2022 har Brå också följt utvecklingen av kommunernas arbete utifrån lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete.⁸⁵ Lagen syftar till att säkerställa att kommuner utifrån ett kunskapsbaserat underlag tar ställning till behovet av brottsförebyggande åtgärder, och tar ansvar för samordningen av det brottsförebyggande arbetet inom kommunen. Genom att ställa frågor utifrån lagen undersöker Brå om kommunerna arbetar på ett sådant sätt att syftet med lagen nås. Det är viktigt att betona att det kunskapsbaserade arbetet som Brå undersökt sedan 2017, och som redogörs för i tabell 4, inte är något som är skilt från lagens krav på lägesbild, åtgärdsplan och uppföljning. Snarare kan lagen ses som en fördjupning av arbetet med kartläggning, orsaksanalys, åtgärder och uppföljning. I lagen tydliggörs för kommunerna hur det kunskapsbaserade arbetet behöver bedrivas för att verka så effektivt och ändamålsenligt som möjligt för att minska brottsligheten. Det till exempel genom att ange vilka delar en kartläggning ska innehålla, hur valet av åtgärder bör gå till och hur regelbundet en åtgärdsplan behöver följas upp.

Utvecklingen av kommunernas arbete utifrån lagen framgår i tabell 5. Arbetet med lägesbilder, åtgärdsplaner och strategiska råd har följts sedan 2022, medan arbetet med uppföljning och tillgången till samordningsfunktion följts sedan 2023. Andelen som har samverkansöverenskommelser enligt lag presenteras för första gången i år.

⁸⁵ Lagen trädde i kraft 1 juli 2023. Förslag på innehåll i lagen framgick dock i SOU 2021:49 och sedermera i Prop. 2022/23:43, och eftersom den slutgiltiga lagen inte skiljde sig på något markant vis från dessa förslag har Brå kunnat följa hur kommunerna arbetade utifrån lagen redan innan lagstiftningen trädde i kraft. Eftersom enkätundersökningen genomförs under perioden april–juni innebär det att resultaten för år 2022 och 2023 synliggör andelen som arbetade utifrån lagen redan innan den trädde i kraft, och att 2024 visar de första resultaten efter lagens ikraftträdande.

Tabell 3. Indikatorer på utvecklingen av personella och organisatoriska förutsättningar för att arbeta kunskapsbaserat i kommuner och lokalpolisområden 2017–2024. Andel per år, i procent.

Förutsättningar för det brottsförebyggande arbetet								
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Personella förutsättningar								
Kommuner vars respondent har minst 50 procent avsatt tid för brottsförebyggande arbete ^a	Data saknas	34	41	36	34	34	40	48
Lokalpolisområden vars respondent har minst 50 procent avsatt tid för brottsförebyggande arbete ^b	85	Data saknas	87	87	91	87	81	93
Kommuner vars respondent har utbildning i brottsförebyggande arbete	40	35	49	48	47	50	65	68
Lokalpolisområden vars respondent har utbildning i brottsförebyggande arbete	71	74	77	75	78	80	79	74
Organisatoriska förutsättningar								
Kommuner som har ett brottsförebyggande råd	84	86	84	90	90	87	88	95
Kommunpoliserna som ingår i ett brottsförebyggande råd	Data saknas	92	96	98	99	99	97	99
Kommuner som har en aktuell samverkansöverenskommelse	89	92	87	87	83	88	92	92

- a Frågan om avsatt tid har varierat i formuleringen över tid. Från 2023 och framåt handlar frågan om hur många kommuner som har *avsatt* tid för brottsförebyggande arbete. För åren 2019–2022 tillfrågades kommunerna om andelen tid som var *avsedd* för brottsförebyggande arbete, medan frågan från 2018 handlar om andelen tid som de *arbetade* med brottsförebyggande arbete.
- b Lokalpolisområdena har sedan 2023 fått samma fråga om *avsatt* tid som kommunerna men formuleringen av frågan har tidigare varierat även för lokalpolisområdena. För år 2022 tillfrågades lokalpolisområdena om andelen tid som var *avsedd* för brottsförebyggande arbete, medan frågan tidigare handlar om andelen tid de *arbetade* med brottsförebyggande arbete.

Tabell 4. Indikatorer på utvecklingen av kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete i kommuner och lokalpolisområden 2017–2024. Andel per år, i procent.

Kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete								
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Kommuner som gjort en kartläggning ^a	70	58	64	66	76	68	60	79
Lokalpolisområden som gjort en kartläggning ^a	87	79	87	77	89	75	77	86
Kommuner som gjort en orsaksanalys ^a	Data saknas	41	43	47	56	51	44	58
Lokalpolisområden som gjort en orsaksanalys ^a	Data saknas	60	62	72	71	64	54	67
Kommuner som beslutat om en åtgärdsplan	Data saknas	Data saknas	Data saknas	Data saknas	Data saknas	48	46	38
Lokalpolisområden som beslutat om en åtgärdsplan	Data saknas	Data saknas	Data saknas	Data saknas	Data saknas	76	77	74
Kommuner som vidtagit åtgärder ^b	83	71	74	Data saknas	Data saknas	86	93	92
Lokalpolisområden som vidtagit åtgärder ^b	96	87	90	Data saknas	Data saknas	98	96	96
Kommuner som följt upp vidtagna åtgärder ^c	Data saknas	Data saknas	Data saknas	Data saknas	Data saknas	71	67	68
Lokalpolisområden som följt upp vidtagna åtgärder ^d	Data saknas	Data saknas	Data saknas	Data saknas	Data saknas	63	47	73

- a Andelen kommuner och lokalpolisområden som genomfört kartläggningar avser kartläggningar som genomförts under de senaste 12 månaderna. Andelen kommuner och lokalpolisområden som genomfört orsaksanalyser avser de kommuner och lokalpolisområden som både genomfört en kartläggning under de senaste 12 månaderna och genomfört en orsaksanalys.
- b Andelen kommuner och lokalpolisområden som genomfört åtgärder avser åtgärder som genomförts under de senaste 12 månaderna.
- c Frågan om uppföljning av åtgärder har under perioden 2022–2023 endast ställts till kommuner som svarat att de genomfört åtgärder under de senaste 12 månaderna, medan samtliga kommuner fick frågan om uppföljning 2024.
- d Samtliga lokalpolisområden har fått frågan om uppföljning av åtgärder under perioden 2022–2024.

Tabell 5. Indikatorer på utvecklingen av kommuners arbete enligt lagen (2023:196) 2022–2024.
Andel per år, i procent.

Lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete (2023:196)			
	2022	2023	2024
Kommunen har minst vartannat år tagit fram en lägesbild som innehåller kartläggning av brottslighetens typ, omfattning och konsekvenser samt en orsaksanalys (4 och 6 §§) ^a	18	23	41
Kommunen har beslutat om en åtgärdsplan med lägesbilden som underlag (5 §) ^b	17	20	24
Kommunen har minst vartannat år följt upp åtgärdsplanen (6 §)	Data saknas	27	24
Kommunen har samverkansöverenskommelse med syfte och samverkansområden (9 §)	Data saknas	Data saknas	77
Kommunen har och leder strategiskt råd (10 §)	84	86	93
Kommunen har en samordningsfunktion med det ansvar som pekas ut i lagen (11–12 §§)	Data saknas	83	89

- a För år 2022 är andelen som har en lägesbild baserad på det senaste året, och inte minst vartannat år. Det beror på en annan frågeformulering i enkäten 2022. År 2022 var det 7 procent av kommunerna som hade uppdaterat sin kartläggning för mer än 12 månader sedan, men inom lagkravet minst vartannat år. Det innebär att upp till 7 procent fler kommuner *kan* ha tagit fram en lägesbild enligt lagkraven 2022. Eftersom en lägesbild enligt lagen måste innehålla en kartläggning av brottslighetens typ, omfattning *och* konsekvenser *samt* en orsaksanalys är det dock troligt att andelen endast hade varit marginellt högre än 18 procent om de som genomfört kartläggningar för mellan 12–24 månader sedan också hade inkluderats.
- b Kommunerna behövde inte fatta beslut om en åtgärdsplan enligt lagen (2023:196) förrän 1 juli 2024. Perioden för enkätundersökningen var mellan april och maj 2024, vilket innebär att kommunerna besvarade enkäten innan den delen av lagen trädde i kraft. Andelen kommuner som har beslutat om en åtgärdsplan baserat på en lägesbild 2024 visar andelen de kommuner som har beslutat om en åtgärdsplan *och genomfört* åtgärder som baseras på en lägesbild.

Bilaga 3

Nationella initiativ 2024

Tabell 6. Förteckning över nationella initiativ publicerade på regeringens webbplats under 2024, och fram till 28 januari 2025, med bäring på det brottsförebyggande området. Förteckningen är inte uttömmande, andra nationella initiativ kan därför ha tagits under 2024 som inte redovisas här. Regleringsbrev i tabellen avser budgetåret 2024.

R	A2024/00868	Uppdrag till Arbetsförmedlingen för att stärka och påskynda förenklingsarbetet
R	A2024/00868	Uppdrag till Arbetsförmedlingen att motverka felaktiga utbetalningar till företag
R	A2024/00868	Uppdrag till Arbetsförmedlingen att utöka och förbättra verksamhet för att bidra till att förhindra återfall till brott
R	A2024/00868	Uppdrag till Arbetsförmedlingen om informations- och cybersäkerhet
R	A2024/00873	Uppdrag till Arbetsmiljöverket om hot och våld mot lärare och annan skolpersonal
R	A2023/01693	Förlängd tid för Arbetsmiljöverket för uppdraget att inrätta regionala center mot arbetslivskriminalitet och om varaktig myndighetssamverkan
R	S2024/01208	Uppdrag till Barnombudsmannen om att kartlägga och beskriva barn och ungas erfarenheter av olika former av våld under uppväxten genom till exempel intervjuer
R	KN2023/04605 KN2023/04632 (delvis) KN2023/02487 m.fl.	Uppdrag till Bolagsverket om stärkt brottsförebyggande arbete
R	LI2024/01374 LI2024/01301 (delvis)	Uppdrag till Boverket om att stödja Upphandlings-myndigheten för bättre projektkultur genom upphandling
R	LI2024/01374 LI2024/01301 (delvis)	Uppdrag till Boverket om trygga och jämställda stads- och boendemiljöer
R	LI2024/01374 LI2024/01301 (delvis)	Uppdrag till Boverket om verktyg för statistik och analys på områdesnivå
R	Ju2023/02737 (delvis) Ju2023/01296 (delvis) Ju2023/00587	Uppdrag till Brottsoffermyndigheten om att utveckla Brottsofferguiden
R	Ju2023/02737 (delvis) Ju2023/00586 Ju2023/02337 m.fl.	Uppdrag till Brottsförebyggande rådet om flickor och kvinnor i kriminella miljöer
R	Ju2023/02737 (delvis) Ju2023/00586 Ju2023/02337 m.fl.	Uppdrag till Brottsförebyggande rådet om att utvärdera Kriminalvårdens frivårdsarbete
R	Ju2023/02737 (delvis) Ju2023/00586 Ju2023/02337 m.fl.	Uppdrag till Brottsförebyggande rådet om brott och otrygghet på landsbygden
R	Ju2023/02737 (delvis) Ju2023/00586 Ju2023/02337 m.fl.	Uppdrag till Brottsförebyggande rådet om att genomföra Politikernas trygghetsundersökning
R	Ju2023/02737 (delvis) Ju2023/01296 (delvis) Ju2023/00587	Återrapporteringskrav för Brottsoffermyndigheten att redogöra för hur myndigheten arbetar för att stärka vittnesstödsverksamheten och verkar för att denna bedrivs vid samtliga tings- och hovrätter

Typ*	Beteckning/Dnr**	Titel
R	Ju2023/01781	Uppdrag till Ekobrottsmyndigheten om att utveckla och intensifiera arbetet mot terrorism för att stärka Sveriges säkerhet
R	A2023/01693	Uppdrag till Ekobrottsmyndigheten om förlängd tid för uppdraget att inrätta regionala center mot arbetslivskriminalitet och om varaktig myndighetssamverkan
R	Fi 2023/03284 (delvis) Fi 2023/00525 Fi 2023/02595	Återrapporteringskrav för Finansinspektionen att redovisa på vilket sätt verksamheten bidragit till regeringens övergripande mål att bekämpa den organiserade brottsligheten inom ramen för sitt befintliga uppdrag.
R	Fi 2023/03284 (delvis) Fi 2023/00525 Fi 2023/02595	Uppdrag till Finansinspektionen att kartlägga och analysera behovet av åtgärder som kan vidtas för att försvåra för kriminella att genomföra investeringsbedrägerier.
R	S2024/00249 (delvis) S2024/01201 (delvis)	Mål för Försäkringskassan om att förebygga och förhindra felaktiga utbetalningar och bidragsbrott genom assistansersättningen.
R	S2024/00249 (delvis) S2024/01201 (delvis)	Uppdrag till Försäkringskassan om förlängd tid för uppdraget att inrätta regionala center mot arbetslivskriminalitet och om varaktig myndighetssamverkan
R	A2024/00844	Uppdrag till Jämställdhetsmyndigheten om fortsatt förstärkt arbete mot sexuell exploatering av barn, utnyttjande i prostitution och människohandel
R	A2024/00844	Uppdrag till Jämställdhetsmyndigheten om att fortsätta att sprida kunskap om erfarenheter av hedersförtryck samt annat våld och förtryck kopplat till utlandsvistelse
R	A2024/00844	Uppdrag till Jämställdhetsmyndigheten att bidra i Socialstyrelsens återfallsförebyggande arbete med våldsutövare (S2023/03257).
R	A2024/00844	Uppdrag till Jämställdhetsmyndigheten om kompetenshöjande insatser om våld i frågor om vårdnad, boende och umgänge
R	Ju2024/01368(delvis) Ju2024/00094(delvis)	Återrapporteringskrav för Kriminalvården att redovisa arbetet med att prioritera och fördela myndighetens samlade resurser när det gäller återfallsförebyggande insatser
R	S2023/03257 (delvis)	Återrapporteringskrav för Läkemedelsverket att redovisa hur myndighetens verksamhet relaterar till brottsförebyggande arbete
R	Fi2024/01453	Uppdrag till länsstyrelser i län med utsatta, särskilt utsatta och riskområden att erbjuda stöd till kommuner, regioner och andra relevanta aktörer med att utveckla ett kunskapsbaserat, samordnat och långsiktigt stöd i föräldraskapet för att bidra till att bekämpa och förebygga kriminalitet bland barn och unga
R	Ju2024/00094 (delvis) Ju2024/01368	Mål för Migrationsverket att myndighetens ID-arbete ska ha hög kvalitet och därigenom motverka välfärdsbrott och grov organiserad brottslighet
R	S2024/00195	Uppdrag till Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd att betala ut och följa upp statsbidrag för förstärkta föräldraskapsstödjande insatser
R	S2024/00195	Uppdrag till Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd att tillhandahålla grundläggande utbildning i föräldraskapsstöd
R	S2024/01201 (delvis)	Återrapporteringskrav för Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor att redovisa åtgärder som vidtagits för att motverka felaktiga utbetalningar
R	S2024/01201 (delvis)	Uppdrag till Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor att utveckla och sprida kunskapsstöd i syfte att förebygga att unga utnyttjas för sexuella eller pornografiska ändamål, utsätts för sexuellt våld, övergrepp eller kränkningar såväl fysiskt som digitalt

Typ*	Beteckning/Dnr**	Titel
R	S2020/04204 S2022/04152 S2022/04159 m.fl.	Återrapporteringskrav för Pensionsmyndigheten att översiktligt återrapportera hur det lagstiftningsarbete som regeringen har genomfört och planerar att genomföra ökar myndighetens möjligheter att motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott
R	S2020/04204 S2022/04152 S2022/04159 m.fl.	Uppdrag till Pensionsmyndigheten att identifiera mindre regeländringar som kan bidra till att motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott
R	Ju2024/01368 (delvis)	Återrapporteringskrav för Polismyndigheten att redovisa vilka åtgärder som har vidtagits för att stärka det brottsförebyggande arbetet och hur uppföljning och utvärdering har utvecklats
R	Ju2024/01368 (delvis)	Återrapporteringskrav för Polismyndigheten att redovisa hur myndigheten arbetat för att säkerställa ett välavvägt resursutnyttjande mellan den planlagda brottsförebyggande verksamheten och ingripandeverksamheten
R	Ju2024/01368 (delvis)	Återrapporteringskrav för Polismyndigheten att redovisa hur myndigheten har arbetat kontakt- och förtroendeskapande inom ramen för det brottsförebyggande arbetet
R	Ju2024/01368 (delvis)	Återrapporteringskrav för Polismyndigheten att redovisa lokal polisnärvaro per polisregion inklusive antalet kommunpoliser, områdespoliser samt anställda totalt som arbetar huvudsakligen med brottsförebyggande arbete och ingripande verksamhet
R	A2023/01744 A2023/01716 (delvis) A2023/01395 m.fl.	Återrapporteringskrav för Rådet för europeiska socialfonden i Sverige att redovisa åtgärder som vidtagits för att motverka felaktiga utbetalningar och risker för brottslighet
R	U2023/03645 (delvis) U2023/03702	Uppdrag till Skolinspektionen att stärka sin tillsyn och tillståndsprövning för att motverka våldsfärdsbrott
R	U2021/00554 (delvis) U2021/03589 U2024/01657 (delvis) m.fl.	Uppdrag till Skolverket att arbeta för att förebygga, upptäcka och åtgärda mäns våld mot kvinnor inklusive våld i ungas relationer och hedersrelaterat våld och förtryck
R	U2021/00554 (delvis) U2021/03589 U2024/01657 (delvis) m.fl.	Uppdrag till Skolverket att motverka felaktiga utbetalningar
R	U2021/00554 (delvis) U2021/03589 U2024/01657 (delvis) m.fl.	Uppdrag till Skolverket att genomföra en kartläggning av i vilken omfattning och på vilket sätt skolväsendet påverkas av förekomst av kriminalitet och våldsbejakande extremism i närområdet
R	S2024/00607 S2024/01201(delvis)	Uppdrag till Socialstyrelsen att ge stöd för inrättande och vidareutveckling av familjecentraler
R	S2024/00607 S2024/01201(delvis)	Uppdrag till Socialstyrelsen att fortsätta arbetet med förstärkningsteam i samverkan med Delegationen för brottsförebyggande åtgärder inom socialtjänsten.
R	S2024/00607 S2024/01201(delvis)	Återrapporteringskrav för Socialstyrelsen att redovisa resultaten av det arbete vid myndigheten som bedöms bidra till det brottsförebyggande arbetet

Typ*	Beteckning/Dnr**	Titel
R	U2024/01394	Uppdrag till Specialpedagogiska skolmyndigheten att motverka felaktiga utbetalningar
R	Fi2023/03130 (delvis)	Uppdrag till Spelinspektionen att utveckla tillsynen av spelmarknaden och redogöra för hur den utvecklade tillsynen samt arbetet mot olicensierad spelverksamhet och matchfixning förväntas bidra till att bekämpa organiserad brottslighet
R	S2024/01201 (delvis)	Återrapporteringskrav för Statens institutionsstyrelse att redovisa, analysera och bedöma resultatet av de åtgärder som har vidtagits i syfte att förebygga och motverka sexuella övergrepp vid myndigheten
R	S2024/01201 (delvis)	Återrapporteringskrav för Statens institutionsstyrelse att redovisa, analysera och bedöma resultatet av myndighetens arbete med att förebygga återfall i brott
R	S2024/01201 (delvis)	Uppdrag till Statens institutionsstyrelse att analysera och beskriva på vilket sätt myndigheten arbetat för att förebygga och förhindra brott inom ramen för sina uppgifter
R	Fi2024/02323 (delvis)	Återrapporteringskrav för Tullverket att redovisa hur myndigheten har stärkt arbetet med att förebygga brottslighet i samband med in- och utförsel av varor
R	Fi2024/00915	Återrapporteringskrav för Utbetalningsmyndigheten att redovisa resultat av arbetet mot felaktiga utbetalningar och avancerade angrepp mot välfärdssystemen
D	Dir. 2024:44	Stärkt brottsbekämpning genom lagreglering av provokation
D	Dir. 2024:14	Straffrättsliga åtgärder mot korruption och tjänstefel
D	S2024/01389	Tilläggsuppdrag till Delegationen för brottsförebyggande åtgärder inom socialtjänstens område (S2023:C)
D	Dir. 2023:99	Åtgärder för stärkt trygghet i den byggda miljön
D	Dir. 2024:122	Genomförande av direktivet om återvinning av tillgångar och förverkande
DP	Ju2024/02057	Kompletterande förslag till betänkandet En effektivare kontaktförbudslagstiftning – ett utökat skydd för utsatta personer (SOU 2024:13)
F	Prop. 2024/25:8	Bolag och brott
F	Prop. 2024/25:10	Tryggare hem för barn
F	Prop. 2024/25:12	Polissamarbete i Tornedalsregionen
F	2024/25:16	Stärkta möjligheter att upptäcka narkotikapåverkade förare i trafiken
F	Prop. 2023/24:117	Preventiva tvångsmedel för att förebygga och förhindra allvarliga brott
F	Prop. 2023/24:144	En ny förverkandelagstiftning
F	Prop. 2023/24:112	Åtgärder för tryggare bostadsområden
F	Prop. 2023/24:93	En tydligare bestämmelse om hets mot folkgrupp
F	Prop. 2023/24:84	Säkerhetszoner
F	Prop. 2023/24:85	En ny lag om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet
F	2024:7	Lag (2024:7) om preventiva vistelseförbud
F	23 januari 2025	Lagrådsremiss Kontaktförbud – ett utökat skydd för utsatta personer
F	5 december 2024	Lagrådsremiss Kamerabevakning i brottsbekämpning och annan offentlig verksamhet – utökade möjligheter och ett enklare förfarande

Typ*	Beteckning/Dnr**	Titel
S	SOU 2024:52	Allmänna sammankomster och Sveriges säkerhet
S	SOU 2024:48	Ett ändamålsenligt samhällsskydd
S	SOU 2024:55	Översyn av 23 kap. brottsbalken
S	SOU 2024:54	Vägar till ett tryggare samhälle. Åtgärder för att motverka återfall i brott.
S	SOU 2024:39	Skärpta regler för ungdomsövervakning och straffreduktion
S	SOU 2024:51	Domstolsprocess och anonyma vittnen
S	SOU 2024:27	Kamerabevakning i offentlig verksamhet – lättnader och utökade möjligheter
S	SOU 2024:51	Anonyma vittnen och rättssäkerhet
S	SOU 2024:39	Ungdomsövervakning och straffreduktion för unga
S	SOU 2024:1	Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier
S	SOU 2024:31	En ändamålsenlig vapenlagstiftning
S	SOU 2024:13	En effektivare kontaktförbudslagstiftning – ett utökat skydd för utsatta personer
S	SOU 2024:17	Skolor mot brott
S	SOU 2024:21	Ett inkluderande jämställdhetspolitiskt delmål mot våld
S	SOU 2024:63	Ökat informationsutbyte mellan myndigheter – Behov och föreslagna förändringar
S	SOU 2024:88	Säkerhetsprövningar – nya regler
S	SOU 2024:93	Effektivare verktyg för att bekämpa brott av unga lagöverträdare
S	SOU 2025:11	Straffbarhetsåldern
Skr	Ju2024/01511	Registerkontroller för Kriminalvården och domstolar
Skr	A2024/00869	Fri och trygg utan våld och förtryck: Åtgärdsprogram för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck
Skr	Skr. 2023/24:157	Riksrevisionens rapport om statens skydd av hotade personer
Skr	Ju2024/01139	Remiss av promemorian Ett effektivare informationsutbyte mellan de brottsbekämpande myndigheterna inom EU
Skr	Skr. 2023/24:68	Barriärer mot brott – en socialpreventiv strategi mot kriminella nätverk och annan brottslighet
Skr	2023/24:67	Motståndskraft och handlingskraft – en nationell strategi mot organiserad brottslighet
Skr	Skr. 2023/24:56	Nationell strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism – förebygga, förhindra, skydda och hantera
Skr	Skr. 2024/25:54	Riksrevisionens rapport om statens insatser för barn som misstänks för grova brott
Skr	Informationsmaterial 12 december 2024	Handlingsplan mot rasism och hatbrott
Skr	A2023/01688 och A2023/01703	Remiss av SOU 2023:97 Ut ur utsatthet och SOU 2023:98 Sexuellt utnyttjande i pornografiska syften – våldsutsatthet som behöver synliggöras
U	Ds 2024:11	Förbättrade möjligheter för polisen att använda kamerabevakning

Typ*	Beteckning/Dnr**	Titel
U	Ju2023/00846, Ju2024/00345, Ju2024/00592	Ändring av uppdraget om fortsatt försöksverksamhet med ett snabbförfarande i brottmål för lagöverträdare under 18 år
U	Ju2024/00843	Uppdrag att studera hur bolag används som brottsverktyg av aktörer i den kriminella miljön
U	Ju2022/03414 (delvis) Ju2024/00674	Uppdrag att vidta förberedelser inför inrättandet av en stödfunktion vid Center mot våldsbejakande extremism
U	Ju2024/00222	Uppdrag om förstärkt arbete för att öka återtagandet av brottsvinster
U	Ju2023/02816	Uppdrag till Brottsförebyggande rådet att ta fram kunskap om utredningar där barn under 15 år misstänks för brott
U	A2024/00815	Uppdrag om de digitala dimensionerna av mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel
U	Dir. 2024:107	Stärkt skydd för den som vill separera – nya regler om bodelning och betänketid
U	Ju2024/01453	Uppdrag att stärka samverkan för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck, inklusive där barn är involverade
U	Ju2022/02956 (delvis) Ju2023/02498 (delvis) Ju2024/00195 (delvis)	Uppdrag om ökat fokus på barn och unga samt andra utvecklingsbehov i arbetet med stöd till avhoppare
U	Ds 2024:24	Utökade registerkontroller vid anställning i kommun
U	Ju2024/02612	Uppdrag att bidra till att utveckla det brottsförebyggande arbetet
U	Ju2024/02472	Uppdrag om ett stärkt stöd till brottsoffer och vittnen
U	S2025/00111	Uppdrag till Socialstyrelsen att betala ut statsbidrag till kommuner för att utveckla socialtjänstens arbete med att förebygga brottslighet
U	S2025/00116	Uppdrag till stöd för socialtjänstens omställning
U	Ju2024/01492	Uppdrag att utveckla samverkan med civilsamhället i det brottsförebyggande arbetet
U	Fi2024/01456	Uppdrag till Statskontoret och brottsförebyggande rådet att stödja arbetet mot otillåten påverkan i den offentliga förvaltningen

* D = Kommittédirektiv, DP = Departementsserien och promemorior, F = Svensk författningssamling, till exempel lag eller förordning, R = Regleringsbrev, Skr = Skrivelse, U = Regeringsuppdrag, S = Statens offentliga utredningar (SOU)

** Dnr. = Diarienummer

Bilaga 4

Ekonomiskt stöd 2024

Tabell 7. Brås beviljade ansökningar om ekonomiska stöd till kommuner för utvärdering och uppföljning av brottsförebyggande insatser 2024.

Organisation	Projektnamn
Rosengård fastighets AB	Effektutvärdering av Rosengård fastigheters bosociala hubb
Örebro kommun	Områdesbaserad samordning av trygghetsskapande åtgärder
Motala kommun	Mentorskap för unga, Motala kommun
Lunds Kommuns Fastighets AB	Processutvärdering för LKF:s arbete med trygghetsvandringar
Polismyndigheten	Utvärdera riskterrängmodellering och riskbaserat polisiärt arbete i Sverige
Södertälje kommun	Utvärdering av Södertälje kommuns avhopparverksamhet
Ulriksbergskyrkan	Neighbourhood: Processutvärdering av gamification och replikering av en brottsförebyggande insats
Polismyndigheten PO Värmland	Utvärdering av orossamtal
Trelleborgs kommun	Tryggare Trelleborg: Uppföljning av rutiner för att minska skadegörelse på kommunala fastigheter
Sollentuna kommun	Utvärdering EST Sollentuna kommun
Lunds kommun, arbetsmarknads- och socialförvaltningen	Uppsökande verksamhet för att förebygga ungdomsbrottslighet
Institutionen för klinisk neurovetenskap, Karolinska Institutet.	Coping Power Sverige – Implementeringsprojektet Implementering av evidensbaserad behandling för barn med utagerande beteende i reguljär vård och omsorg
BUP Stockholm	Utvärdering av barnpsykiatriska insatser inom ramen för sociala insatsgrupper (SIG) i Stockholms Stad

Tabell 8. Brås beviljade ansökningar om statsbidrag till kommuner för brottsförebyggande åtgärder 2024.

Kommun	Projektnamn
Alingsås	Brottsförebyggande åtgärder inom Alingsås kommun
Arboga	Förebyggande åtgärder Arboga
Arvidsjaur	Brå Arvidsjaur
Arvika	Kunskapshöjning fokus fältarbete och samverkan med socialtjänst
Berg	Utvecklande insatser
Bjurholm	Webbaserad utbildning
Boden	Förstudie om utvecklat brottsförebyggande arbete
Borås	Implementering av SSPF och SIG samt utbildningssatsning Kriminalitet som livsstil”

Kommun	Projektnamn
Botkyrka	Brottsförebyggande arbete 2024
Eda	Stärka SSPF-arbetet
Enköping	Utbildning/kompetenshöjning
Eskilstuna	Forskningsbaserat genomförande av samverkansöverenskommelse och brottsförebyggande arbete i samverkan
Eslöv	Implementering av handboken BoTryggt2030 samt det digitala projektverktyget BoTryggt
Falköping	Parallella samhällsstrukturer/organiserad brottslighet
Falun	I SSPF-samverkan med rekommenderade insatser, projekt mot skadegörelse genom klotter, stärka det våldsförebyggande arbetet samt höja kunskapen inom det brottsförebyggande och trygghetsskapande området
Filipstad	Ungdomar som är kriminella och har missbruk
Finspång	Teknikutbyte kameraövervakning samt utvärdering av insatserna SSPF och LOS i Finspång kommun
Flen	1. SSPF och 2. "Lördagsöppet på biblioteket"
Gagnef	Kompetenshöjande samverkansinsats, Grannsamverkan näringsliv
Gnosjö	Utredning – behov av tidiga insatser för unga
Gotland	Chefsutbildning
Göteborg	Ökade kunskaper och hållbara strukturer för samverkan
Götene	Brottsförebyggande
Hallstahammar	Trygghetsundersökning, studiebesök och föreläsare
Haninge	Brottsförebyggande arbete i Haninge kommun
Haparanda	Stärkt utbildning och brottsförebyggande organisation
Heby	Implementering och uppstart av SSPF som arbetssätt i kommunen samt genomföra utbildningsinsats rörande brottsförebyggande arbete
Hedemora	Trygghetsskapande och brottsförebyggande åtgärder och insatser
Helsingborg	Avtalad samverkan med civilsamhälle och näringsliv för brottsförebyggande arbete
Huddinge	Konsultationsteam och konsultationsforum
Härnösand	Förstudie med fokus på brottsförebyggande bebyggelseplanering ur ett glesbygdsperspektiv
Järfälla	Brottsförebyggande arbete i Järfälla
Jönköping	Implementering av EST på prioriterade områden i kommunen
Karlskrona	Uppstart välfärdsbrottslighet
Karlstad	Utvecklat metodstöd
Katrineholm	Kommunövergripande brottsförebyggande åtgärder 2024
Klippan	Kunskapshöjande samt implementera SSPF
Kristianstad	Utbildningsinsatser
Kumla	Ökad trygghet genom samverkan och insatser
Kungsör	Förebyggande åtgärder Kungsör

Kommun	Projektnamn
Landskrona	Åtgärder mot välfärdsbrottslighet
Lekeberg	Kunskapshöjande aktiviteter
Lerum	Implementering av kunskapsbaserade åtgärder och kunskapshöjande insatser för beslutsfattare
Lomma	Utvärdering av trygghetsåtgärder i Lomma kommun
Ludvika	Trygghetsundersökning samt utbildning om kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete
Luleå	Utarbeta metoder och strategier för att identifiera, motverka och förebygga välfärdsbrott, gängkriminalitet och att unga rekryteras in i antisociala och kriminella konstellationer
Lund	Utveckla och stärka det brottsförebyggande arbetet i Lunds kommun
Mariestad	Kunskapshöjande insatser för socialt samhällsbyggande insatser
Markaryd	Förstudie av samverkansform och utbildning
Motala	Utvärdering och kunskapsutveckling av Motala kommuns föräldraskapsstöd
Mullsjö	Brottsförebyggande samverkan i praktiken
Nacka	Vidareutveckling av föräldraskapsstöd och föräldraträffar i Fisksätra
Nordanstig	Utveckling av det brottsförebyggande arbetet kring brott i nära relationer
Norrköping	Stärkt samverkan med det lokala näringslivet i Norrköpings kommun
Norrtälje	Kartläggning av behov av avhopparverksamhet samt implementeringsplan
Nynäshamn	Förstudie av organisatoriska förutsättningar och implementering av SSPF och SIG
Nässjö	Utvärdering av Mentorerna i våldsprevention
Olofstrom	Kunskapshöjning och kunskapsinsamling inom brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete
Robertsfors	Utbilda Robertsfors lokala Brå
Sala	Utbildning Brottsförebyggande
Salem	Förstudie organisatoriska förutsättningar, implementering av SSPF och kunskapshöjning välfärdsbrottslighet
Sigtuna	5 åtgärder inom brottsförebyggande åtgärder
Skurup	Utbildning i brottsförebyggande arbete
Smedjebacken	Utöka nätverket och öka kunskapen om brottsförebyggande arbete
Solna	Åtgärder för att stärka det kunskapsbaserade brottsförebyggande arbetet i tre stadsdelar i Solna stad
Sorsele	Utveckling av socialt brottsförebyggande arbete mot barn och unga
Staffanstorps	Kunskapshöjande aktiviteter/konferens
Stenungsund	Relationsbrottskonferens och projektverktyg för brottsförebyggande verksamhetsplanering
Stockholm	Brottsförebyggande åtgärder
Storfors	Brottsproblematiken kring motorburen ungdom samt äldres inflytande på yngre
Strängnäs	Brottsförebyggande åtgärder riktat mot barn och unga

Kommun	Projektnamn
Sundbyberg	Öka förmågan att arbeta brottsförebyggande och kunskapsbaserat
Säffle	Brottsförebyggande arbete i Säffle
Säter	Fallstudie om kunskapsbaserad brottsförebyggande praktik och samordning i Sätters kommunen för att bättra institutionalisera arbetet, sprida resultatet samt konsultstöd i analysen och åtgärdsplan
Södertälje	Utbildning unga i riskzon
Tingsryd	Samverkansfrämjande utvärdering för platssamverkan samt implementering av mobilradar-pilot
Tomelilla	Myndighetsgemensam tillsynskontroll
Torsby	Samverkande kunskap
Torsås	Kompetenshöjning och införande av ny metod
Trelleborg	Kompetensutveckling Välfärdsbrott
Täby	Utveckling av arbetet med gemensam lokal lägesbild (GLL) samt korruption i välfärden
Töreboda	Social brottsprevention
Ulricehamn	Webbutbildning – Förebygga brott och otrygghet
Umeå	Förstudie GIS-databas för brottsförebyggande analyser
Upplands-Bro	Trygghetsinsatser Upplands-Bro kommun
Uppsala	Utökade brottsförebyggande åtgärder för barn och unga med anledning av den eskalerade våldsvågen i Uppsala och nya komplexa behov
Vadstena	Brottsförebyggande arbete med barn och unga
Vaxholm	Stärka kommunens och samhällets motståndskraft mot organiserad brottslighet
Vellinge	Brottsförebyggande arbete 2024
Västerås	Tillsynssamordnare, SSPF-koordinator och lokal utvärdering av MVP
Ystad	Upptäcka och bryta Ystads kommuns barn och ungdomars kriminella beteende/tankemönster
Åstorp	Stärka det brottsförebyggande arbetet
Älvsbyn	Tillsammans mot brott
Ödeshög	Brottsförebyggande åtgärder Ödeshögs kommun 2024
Örebro	Förstärkning och utveckling av ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete i Örebro kommun
Örkelljunga	Kunskapshöjande och utvecklande brottsförebyggande
Östra Göinge	Genomlysning av kommunens brottsförebyggande arbete samt framtagande av en brottsförebyggande strategi

Tabell 9. Brås riktade utvecklingsstöd till utvecklingsprojekt för lokalt brottsförebyggande arbete 2024.

Organisation	Projektnamn/projektbeskrivning
Svenska stöldskyddsföreningen	Brottsförebyggande stöd till Sveriges kommuner och kommuninvånare för att öka kunskapen om, och minska utsattheten för, bedrägerier och digital brottslighet.
Bräcke kommun	Temadag orsaksanalys
Ragunda kommun	Temadag orsaksanalys
Perstorps kommun	Kunskapsdag för ledning och styrningsfunktioner i Perstorps kommun
Eskilstuna Kommun	Stöd för kommuner med utsatta områden
Landskrona Kommun	Stöd för kommuner med utsatta områden
Örebro kommun	Handbok till KOMPASS. Vägledning för KOMPASS – kommunal planering för systematiskt socialt brottsförebyggande arbete.

Tabell 10. Utvärderingar av lokalt brottsförebyggande arbete som publicerades i Brås erfarenhetsbank 2024.

Organisation	Projektnamn
Länsstyrelsen i Jämtlands län och Länsstyrelsen i Hallands län	Effektutvärdering av samrådyttranden som brottsförebyggande åtgärd
Järfällahus AB	Effektutvärdering av Järfällahus ronderingsrutiner
Skånes universitetssjukhus	Utvärdering av Child Check – en metod för vårdpersonal att upptäcka barn som far illa
AB Eidar, Trollhättans bostadsbolag	Utvärdering av brottsutvecklingen i Kronogården och Lextorp
Polisregion Stockholm	Utvärdering av kartläggning av krogpersonalens agerande mot narkotika
Göteborgs universitet	Processutvärdering av implementeringen av Group Violence Intervention (GVI) i Göteborg
Flamman Socialt förebyggande centrum	Utvärdering av Unga mot extremism – Skåne och Blekinge
Stiftelsen Fryshuset	Utvärdering av Fryshuset Nudging – Beteendedesign för användardriven innovation för fler avhopp från kriminella grupperingar
Örebro kommun	Utvärdering av Kompass – kommunal planering för systematiskt socialt brottsförebyggande arbete
MST Sverige Framtid Stockholm	En systematisk översikt och uppföljning av ungdomar som fått MST som insats
IOGT-NTO	Utvärdering av IOGT-NTO föräldrar tillsammans 2.0 i Malmö

All brottslighet sker lokalt och behöver förebyggas lokalt. Samtidigt är det viktigt att även regionala och nationella aktörer bidrar i arbetet med att motverka brott. Vilket brottsförebyggande arbete bedrivs av lokala, regionala och nationella aktörer i dag? Hur ser förutsättningarna ut för arbetet och vad behöver göras framöver?

Brå har i uppdrag av regeringen att årligen sammanställa en beskrivning av nuläge och utvecklingsbehov för det brottsförebyggande arbetet i Sverige på lokal, regional och nationell nivå. I den här rapporten beskrivs det brottsförebyggande arbetet under 2024, utifrån vad som framkommit i enkätundersökningar, intervjuer och dokumentstudier som Brå genomfört, samt i möten och dialoger med lokala, regionala och nationella brottsförebyggare runt om i landet. Rapporten riktar sig till beslutsfattare och tjänstepersoner som arbetar med brottsförebyggande frågor på alla samhällsnivåer.

Rapporten beskriver hur det brottsförebyggande arbetet utvecklats efter ikraftträdandet av lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete och Polismyndighetens beslut om en strategi för det brottsförebyggande arbetet. I årets rapport beskriver Brå också särskilt hur kommuner och lokalpolisområden samverkar och samordnar det lokala brottsförebyggande arbetet.

